Manipulacija novčanim tokovima u ciklusu nabave

Gral, Tatjane

Master's thesis / Diplomski rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:137:358669

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

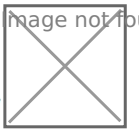
Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-28**

Repository / Repozitorij:

Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
„Dr. Mijo Mirković“

TATJANE GRAL

Manipulacije novčanim tokovima u ciklusu nabave

Diplomski rad

Pula, 2016.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Fakultet ekonomije i turizma

„Dr. Mijo Mirković“

TATJANE GRAL

Manipulacije novčanim tokovima u ciklusu nabave

Diplomski rad

JMBAG:328-ED, vanredni student

Studijski smjer: Poslovna ekonomija-Financijski management

Predmet: Forenzičko računovodstvo

Znanstveno područje: Društvene znanosti

Znanstvena polje: Ekonomija

Znanstvena grana: Računovodstvo

Mentor: lzv.prof.dr.sc. Robert Zenzerović

Pula, rujan 2016.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Tatjane Gral, kandidat za magistra poslovne ekonomije, izjavljujem da je ovaj Diplomski rad rezultat isključivo mojeg vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Diplomskog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojeg necitiranog djela, te da ikoji dio krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student:

_____

U Puli, 06.09.2016.godine

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, Tatjane Gral, dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava korištenja da moj diplomski rad pon nazivom Manipulacije novčanim tokovima u ciklusu nabave koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjelovit tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu sa Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, 06.09.2016.

Potpis

_____

Sadržaj

1. Uvod 1

1.1. Predmet istraživanja 3

1.2. Cilj i svrha istraživanja 3

1.3. Hipoteza 4

1.4. Kompozicija i struktura rada 4

2. Kreativno računovodstvo 6

2.1. Definicija kreativnog računovodstva 6

2.2. Motivi primjerne kreativnog računovodstva 8

2.3. Oblici i tehnike primjene kreativnog računovodstva 9

2.4.1. Upravljanje zaradom 9

2.4.2. Nasilno (agresivno) računovodstvo 9

2.4.3. Izglađivanje zarade 10

2.4.4. Lažiranje financijskih izvještaja 10

2.4. Forenzično računovodstvo kao alat za otkrivanje zloupotreba kreativnog računovodstva 11

3. Forenzično računovodstvo 13

3.1. Pojmovno određenje forenzičnog računovodstva 13

3.2. Povijest prijevare 15

3.3. Zanimanje forenzičnog računovođe 18

3.3.1. Znanja i vještine forenzičnog računovođe 18

3.3.2. Vrste forenzičnih računovođa 21

3.3.3. Aktivnosti forenzičnog računovođe 22

3.3.4. Obrazovanje forenzičnog računovođe 23

3.3.4.1. Obrazovanje forenzičnog računovođe u Americi 24

3.3.4.2. Obrazovanje forenzičnog računovođe u Hrvatskoj 25

3.4. Potrebe za forenzičnim računovodstvom i poslovnom forenzikom 26

3.5. Tehnike otkrivanja prijevara u forenzičnom računovodstvu 28

3.5.1. Rudarenje podataka ili „Data mining“ tehnike u forenzičnom računovodstvu ... 29
3.5.2. Analitičke tehnike u forenzičnom računovodstvu ... 30
4. Financijski izvještaji ... 32
4.1. Općenito o financijskim izvještajima ... 32
4.2. Temeljni financijski izvještaji ... 34
4.2.1. Bilanca ... 35
4.2.2. Račun dobiti i gubitka ... 37
4.2.3. Izvještaj o ostaloj sveobuhvatnoj dobiti ... 40
4.2.4. Izvještaj o novčanom toku ... 41
4.2.5. Izvještaj o promjenama kapitala ... 43
4.2.6. Bilješke uz financijske izvještaje ... 44
4.3. Obveznici sastavljanja financijskih izvještaja ... 46
4.4. Korisnici financijskih izvještaja ... 47
5. Izvještaj o novčanom toku ... 49
5.1. Cilj sastavljanja izvještaja o novčanom toku ... 49
5.2. Struktura novčanog toka ... 49
5.3. Metode sastavljanja izvještaja o novčanom toku ... 52
5.3.1. Direktna metoda ... 52
5.3.2. Indirektna metoda ... 54
6. Manipulacije novčanim tokovima ... 58
6.1. Manipulacije novčanim tokovima ... 59
6.2. Prebacivanje novčanih tokova iz financijskih u poslovne aktivnosti ... 59
6.2.1. Prikazivanje zajmova kao novčanih tokova iz poslovne aktivnosti ... 60
6.2.2. Prodaja potraživanja prije datuma dospijeća ... 61
6.2.3. Napuhavanje novčanog toka iz poslovnih aktivnosti lažiranjem prodaje potraživanja ... 62
6.3. Prebacivanje novčanih odljeva iz poslovnih u investicijske aktivnosti ... 63

6.3.1. Napuhavanje novčanih tokova iz poslovnih aktivnosti korištenjem bumerang transakcija 63
6.3.2. Nepropisno kapitaliziranje redovnih poslovnih troškova 64
6.3.3. Evidentiranje nabave inventara kao odljeva iz investicijske aktivnosti 64
6.4. Napuhavanje poslovnih novčanih tokova korištenjem akvizicije i otuđenja 66
6.4.1. Nasljeđivanje novčanih tokova iz poslovnih aktivnosti pri poslovnim akvizicijama 66
6.4.2. Stjecanje ugovora ili novih kupaca akvizicijom umjesto radom 67
6.4.3. Jačanje novčanog toka iz poslovnih aktivnosti kreativnim strukturiranjem prodaje 68
6.5. Jačanje operativnog novčanog toka pomoću neodrživih aktivnosti 69
6.5.1. Jačanje novčanog toka iz poslovnih aktivnosti kasnijim plaćanjem dobavljača 69
6.5.2. Jačanje novčanog toka iz poslovnih aktivnosti bržom naplatom od kupaca 70
6.5.3. Jačanje novčanog toka iz poslovne aktivnosti kupnjom manje količine zaliha 71
6.5.4. Jačanje novčanog toka iz poslovne aktivnosti jednokratnim stavkama 71
7. Manipulacije novčanim tokovima u procesu nabave 72
7.1. Primjer manipulacije novčanim tokovima u procesu nabave putem akvizicije 72
7.2. Primjer manipulacije novčanim tokovima u procesu nabave putem otuđenja 83
8. Zaključak 93
9. Popis literature 95

1. Uvod

U današnje vrijeme, u suvremenim uvjetima poslovanja, kod postojanja globalnog tržišta, poslovanje društava bez kvalitetnih informacija iz vlastitog računovodstva jednostavno je nezamislivo. Mnogi mali poduzetnici i danas smatraju da su troškovi računovodstva uzaludan trošak i da je računovodstveni servis samo produljena ruka porezne uprave koja od njih samo traži njihov teško zarađeni novac. No postoje i oni poduzetnici koji su svjesni da se u njihovom računovodstvu nalaze mnogi pokazatelji i mnoge važne informacije koje im omogućuju donošenje ispravnih odluka veznih uz njihovo poslovanje.

Osim što su podaci iz računovodstva izuzetno bitni samom poduzetniku, odnosno upravi društva, ti isti podaci bitni su i potencijalnim investitorima, kreditorima, zajmodavcima, dobavljačima, kupcima i državi. Ti vanjski zainteresirani subjekti, podatke o poslovanju određenog društva mogu dobiti preko financijskih izvještaja, u kojima se iskazuju podaci o financijskom položaju društva i uspješnosti poslovanja. Iako su se prijevare događale od kad je ljudskog roda, u posljednje vrijeme javljaju se u sve većem opsegu i sa sve većim posljedicama.

Nejasni računovodstveni standardi i određena fleksibilnost u primjeni računovodstvenih postupaka doveli su do razvoja kreativnog računovodstva, a smisao toga bila je mogućnost da se omogući što realniji prikaz stvarnog financijskog stanja i poslovnog rezultata poduzetnika, odnosno njegova društva. Iako je moje mišljenje da je trenutak kad je stvar otišla u krivo, trenutak kad je R. Nixon 1971. godine ukinuo Zlatni standard i prestao vrijednost dolara direktno vezati uz vrijednost zlata. U tom se trenutku izgubila realna komponenta novca, što ne bi bio problem da se to ne reflektira u sve sfere u kojima je s jedne strane u igri novac.

Tako je i u računovodstvu institut fer vrijednosti vezan uz novac, odnosno činjenicu koliko nešto vrijedi. Krize i recesije naravno utječu na vrijednost, pa se i institut fer vrijednosti počeo zloupotrebljavati pri izradama financijskih izvještaja, što je dovelo do toga da se kroz kratki period pozitivna zamisao kreativnog računovodstva pretvorila u nešto negativno, što je između ostalog dovelo do razvoja forenzičnog računovodstva. Sve češća primjena raznih tehnika kojima se u se financijski izvještaji prikazivali boljima, s jedne strane i sve veći broj računovodstvenih afera i bankrota, s

druge strane, poljuljali su povjerenje korisnika financijskih izvještaja u njihovu istinitost i fer prikazivanje.

U tom trenutku forenzično računovodstvo počinje dobivati na važnosti, a forenzični računovođe počinju imati puno posla, jer danas svaki ozbiljniji investitor, prije odluke o investiranju, vrlo će vjerojatno zatražiti usluge forenzičnog računovođe da utvrdi ima li manipulacija s podacima, odnosno, ako ih ima u kolikoj su mjeri i utječu li bitno na financijske rezultate.

Postoje manipulacije kojima se upravlja zaradom, nasilno računovodstvo, kojima se izglađuje zarada, no najčešće se ipak provode manipulacija na financijskim izvještajima, ili se rade kombinacije tih manipulacija. Iako se najčešće manipulacije financijskih izvještaja primjenom kreativnog računovodstva odnose na račun dobiti i gubitka, odnosno bilancu, postoje slučajevi kada se manipulacije rade i na izvještaju o novčanom toku. Razlozi za to su dobivanje kredita, dugoročnog financiranja ili dodatnih ulaganja, održavanje povoljne vrijednosti dionice, prikrivanje nelikvidnosti i nesolventnosti i sl.

Definitivno je sigurno da je ljudski rod vrlo kreativan kad su u pitanju manipulacije novčanim tokom, te su se razvile mnoge metode, korištenjem kojih se mogu rezultati poslovanja, a posebno novčani tok iz poslovnih aktivnosti prikazati boljim no što realno jest. Kako mnogi investitori nisu vični detaljnom analiziranju financijskih izvještaja, jer za to treba imati određeno predznanje, često se oslanjaju na financijske pokazatelje. Financijski pokazatelji su racionalni brojevi dobiveni stavljanjem u odnos dviju ili više ekonomskih veličina. Na taj način, proučavajući pokazatelje, potencijalni investitori mogu donositi odluke o ulaganju ili o neulaganju u određeno društvo. Uprave društava, znajući na koje pokazatelje investitori najviše polažu pažnju, manipuliraju podacima u financijskim izvještajima na način da pokazatelji budu reprezentativni.

1.1. Predmet istraživanja

Predmet istraživanja ovog rada su manipulacije novčanim tokovima u ciklusu nabave, odnosno utvrditi da li je moguće manipuliranje novčanim tokovima korištenjem akvizicije odnosno otuđenja. Kako je smisao svih financijskih izvještaja, pa tako i izvještaja o novčanom toku što realniji prikaz financijskog stanja i poslovnog rezultata, u ovom će radu biti istraženo na koje se načine može manipulirati podacima koji su vezani za realnu komponentu – novac i na koji se način u izvještaju o novčanom toku pozicije koje su ključne za pokazatelje mogu manipulirati.

1.2. Cilj i svrha istraživanja

Svrha istraživanja je dokazati da su manipulacije novčanim tokovima u ciklusu nabave moguće ta da su olakšane nejasnim računovodstvenim standardima, odnosno fleksibilnošću koja je dozvoljena u primjeni računovodstvenih postupaka. Primjenjivanje legalnih računovodstvenih radnji na način da se podacima manipulira, dovodi do nepovjerenja u financijske izvještaje, a time i stvara potrebu za dodatnim tehnikama i edukacijama koje pomažu pri njihovom otkrivanju.

Sukladno tome, ciljevi istraživanja su slijedeći:

- upoznavanje s pojmom kreativnog računovodstva, te njegovim oblicima i tehnikama
- upoznavanje s pojmom forenzičnog računovodstva i forenzičnog računovođe, te njihovim ulogama u gospodarstvu
- shvaćanje razlike između eksterne revizije i forenzičnog računovodstva
- uvidjeti značaj financijskih izvještaja kao oblik komunikacije poslovnog subjekta sa vanjskom okolinom
- uviđanje značaja izvještaja o novčanom toku i njegovu različitost u odnosu na ostale financijske izvještaje
- sagledavanje motiva i metoda manipulacije novčanim tokovima
- upoznavanje vrsta manipulacija i njihov utjecaj na novčane tokove u procesu nabave
- utvrđivanje kako se manipulacije na novčanim tokovima u procesu nabave provode

1.3. Hipoteza

Temeljna hipoteza rada sadržana je u sljedećoj tvrdnji:

H_0: *Fleksibilnost u primjeni računovodstvenih postupaka olakšava manipulacije novčanim tokovima u ciklusu nabave.*

Temeljna hipoteza može se raščlaniti na slijedeće podhipoteze:

- Forenzično računovodstvo, odnosno forenzični računovođe imaju značajnu ulogu u otkrivanju manipulacija novčanim tokovima u procesu nabave
- Zanimanje forenzičnog računovođe dobiva sve više na značaju

1.4. Kompozicija i struktura rada

Uz uvod i zaključak, diplomski rad na temu „Manipulacije novčanim tokovima u ciklusu nabave“ sastoji se od ukupno šest međusobno povezanih poglavlja koja govore o forenzičnom računovodstvu i njegovom utjecaju na gospodarstvo. Rad je pisan jednostavnim, razumljivim jezikom, a korišteni su ekonomski pojmovi i izrazi.

Prvi dio rada govori o kreativnom računovodstvu, definiciji kreativnog računovodstva te motivima primjene istog. Navode se oblici i tehnike kreativnog računovodstva, te razvoj forenzičnog računovodstva kao alata za otkrivanje zloupotreba kreativnog računovodstva. Dalje je prikazano pojmovno određenje forenzičnog računovodstva, kratka povijest prevare, te uloga i značaj forenzičnog računovođe kao profesionalne djelatnosti, kao i tehnike kojima se forenzični računovođa koristi u otkrivanju prijevara.

Slijedeće poglavlje govori o financijskim izvještajima, koji su propisani financijski izvještaji, koja je njihova svrha, tko su obveznici sastavljanja financijskih izvještaja, te u konačnici tko su korisnici financijskih izvještaja. Četvrti dio rada detaljno opisuje izvještaj o novčanom toku, cilj njegova sastavlja, strukturu novčanog toka, te metode sastavljanja istog.

U petom dijelu detaljno se govori o manipulacijama novčanim tokovima, te se detaljno pojašnjavaju svi oblici manipulativnog ponašanja kod kreiranja izvještaja o novčanom toku. Šesto poglavlje kroz simulaciju pokazuje primjere manipulacije novčanim tokovima korištenjem legalnih instituta fer vrijednosti i različitih modela

procjene, čime se i dokazuje da je ozakonjenjem instituta fer vrijednosti i instituta različitih modela procjene olakšano manipuliranje novčanim tokovima u ciklusu nabave.

2. Kreativno računovodstvo

„Kreativno računovodstvo“ u početnoj je fazi zamišljeno kao nešto pozitivno, odnosno trebalo je omogućiti realan prikaz stvarnog financijskog stanja i poslovnog rezultata poduzetnika, sukladno tekućim vrijednostima imovine obveza i kapitala. Tokom vremena se uvidjelo da povijesna vrijednost određenih pozicija nije u skladu sa tekućom vrijednošću te je zbog toga u računovodstvene postupke uvedena fleksibilnost koja se temelji na dva bitna instituta:

- institut fer vrijednosti
- institut različitih modela procjene.

Kako je i put u pakao popločen dobrim namjerama, tako se i plemenita ideja u praksi pretvorila u nešto što danas ima negativan predznak i što danas nazivamo manipulativno računovodstvo.[1]

2.1. Definicija kreativnog računovodstva

Postoje brojne definicije kreativnog računovodstva, od koji se mogu izdvojiti one koje najbolje dočaravaju što se danas pod kreativnim računovodstvom može podrazumijevati:[2]

- domišljata upotreba računovodstvenih brojeva
- upotreba i zloupotreba (use and abuse) računovodstvenih tehnika i načela da bi se prikazali financijski rezultati koji, namjerno, odstupaju od istinitog i fer prikaza
- neki ili svi koraci korišteni za igre financijskim brojevima, nasilan (agresivan) izbor i primjena računovodstvenih načela, unutar i izvan računovodstvenih standarda kao i lažiranje financijskih izvještaja

[1] V. Belak, Poslovna forenzika i forenzično računovodstvo: Borba protiv prijevare, Zagreb, 2011, str.141.

[2] V. Belak, Poslovna forenzika i forenzično računovodstvo: Borba protiv prijevare, Zagreb, 2011, str.142.

- kreativno računovodstvo je transformacija financijskih računovodstvenih prikaza od onoga što je stvarno u ono što subjekt želi prikazati koristeći pravila i/ili ignorirajući neka od njih

Kao što se može vidjeti iz samo nekoliko definicija „kreativnog računovodstva“ u praktičnoj primjeni glavne njegove karakteristike su:[3]

- „prilagođavanje“ financijskih izvještaja da bi se dobila slika po želji subjekta koji izvještava,
- koriste se legalne mogućnosti izbora fleksibilnih računovodstvenih metoda, postupaka i procjena,
- koriste se rubne i „nategnute“ mogućnosti iskazivanja događaja kao i nejasna područja računovodstvenih standarda koji otežavaju kontrolu i reviziju,
- ističe se značaj informacija koje pogoduju izvještajnom subjektu, a umanjuje se i skriva značaj informacija koje mu ne pogoduju,
- primjenjuju se i mnoge zloupotrebe koje značajno prekoračuju zakonske okvire i prelaze u kriminal koji se teško otkriva.

Zbog problema koji su se pojavili postavlja se pitanje treba li uopće postojati fleksibilnost u primjeni računovodstvenih postupaka i ako da, u kojoj mjeri. Odgovor na to nije jednostavan. Kako financijske transakcije i ekonomski uvjeti u praksi nisu potpuno jednaki ni za društva u istoj industriji, a kamoli za sve, tako i dalje postoji potreba za određenim stupnjem fleksibilnosti, pa je očito da će određeni stupnjevi u određenim segmentima ostati (institut fer vrijednosti npr.) i da će nadzorna tijela i revizori i dalje imati problema pri kontroliranju financijskih izvještaja.

[3] V. Belak, Poslovna forenzika i forenzično računovodstvo :Borba protiv prijevare, Zagreb, 2011, str.143.

2.2. Motivi primjerne kreativnog računovodstva

Najčešći motivi primjene kreativnog računovodstva su slijedeći:[4]

- korištenje fleksibilnosti unutar računovodstvenih regulatornih okvira za kreiranje „istinitog i fer“ prikaza o izvještajnom subjektu
- korištenje fleksibilnosti unutar računovodstvenih regulatornih okvira za kreiranje prikaza koji odgovaraju izvještajnom subjektu
- korištenje fleksibilnih okvira unutar, a često i na granici regulatornih računovodstvenih okvira za stvaranje što povoljnije slike o izvještajnom subjektu
- prekoračenje regulatornih računovodstvenih okvira radi stvaranja lažne slike o izvještajnom subjektu

Često se događa da društvo, odnosno poslovni subjekt, pokušavajući samo „uljepšati“ izvještaje pomoću kreativnog računovodstva, u nekom trenutku završi „preko crte“, u nedopuštenom, odnosno kriminalnom segmentu.

Razlozi posezanja za aktivnostima iz kreativnog, odnosno manipulativnog računovodstva su slijedeći:[5]

- privlačenje investitora
- povećanje tržišne vrijednosti tvrtke
- ostvarivanje menadžerskih nagrada (bonusa)
- izbjegavanje opasnosti od preuzimanja zbog lošijih rezultata.

Iz razloga je vidljivo da najveće motive za korištenje manipulativnog računovodstva ima menadžment društva. Do problema poznatog kao „problem principal“ može doći u slučaju kad imamo vlasnika- menadžera odnosno menadžment kao množinu jer u tom slučaju može doći do sukoba interesa. Najčešće vlasnik i menadžment nemaju potpuno iste ciljeve, vlasnik će pokušati maksimalizirati dobit svog poduzeća, dok menadžment može u određenim situacijama gledati samo svoju korist. Tu mogućnost izbora dobiva kad menadžment samostalno zastupa društvo.

---

[4] V. Belak, Poslovna forenzika i forenzično računovodstvo :Borba protiv prijevare, Zagreb, 2011, str.144.

[5] V. Belak, Poslovna forenzika i forenzično računovodstvo :Borba protiv prijevare, Zagreb, 2011, str.145.

2.3. Oblici i tehnike primjene kreativnog računovodstva

Područja zloupotrebe kreativnog računovodstva odnosno oblici koje poprimaju u praksi:[6]

- upravljanje zaradom
- nasilno (agresivno) računovodstvo
- izglađivanje zarade
- lažiranje financijskih izvještaja

2.4.1. Upravljanje zaradom

Upravljanje zaradom (engl. *earnings management)* predstavlja aktivno manipuliranje zaradom s određenim ciljem. Te ciljeve promiču menadžeri, analitičari ili računovođe zbog mogućnosti ujednačenog prikazivanja trendova zarade. Smisao upravljanja zaradom je održati sliku uspješnosti društva što ujednačenijom u što duljem vremenskom intervalu, koristeći se metodama kojima se zarada iz uspješnijih godina reducira i prebacuje na one manje uspješne.

2.4.2. Nasilno (agresivno) računovodstvo

Nasilno (agresivno) računovodstvo (engl. *aggresive accounting)* predstavlja korištenje računovodstvenih načela i postupaka na način da da bi se dobio željeni rezultat kao što je npr. što veća tekuća dobit. Pri tome se često prekoračuju norme dopuštene standardima, odnosno inzistira se na primjeni odredaba određenih standarda i kad za to ne postoje opravdani razlozi. Najčešće korišteni postupci agresivnog računovodstva su agresivna kapitalizacija i prenaglašena revalorizacija.

[6] V. Belak, Poslovna forenzika i forenzično računovodstvo :Borba protiv prijevare, Zagreb, 2011, str.146.

2.4.3. Izglađivanje zarade

Izglađivanje zarade (engl. income smoothng) predstavlja jedan od oblika upravljanja zaradom s ciljem ujednačavanja prikaza ostvarenog profita ili prihoda u dužem vremenskom razdoblju (više uzastopnih godina) kako bi se stekao dojam da društvo ostvaruje stalni rast i da bi se izbjegle oscilacije.

2.4.4. Lažiranje financijskih izvještaja

Lažiranje financijskih izvještaja (engl. *fraudulent financial reprting*) znači da se pri izradi financijskih izvještaja rade namjerne pogreške, da se financijski izvještaji prepravljaju i da se izdaju lažni dokumenti kako bi se oblikovao željeni rezultat. Lažni izvještaji predstavljaju kriminalnu radnju čija su posljedica brojni računovodstveni skandali nakon što se manipulacije otkriju. Lažiranje izvještaja poprima bezbroj oblika, od kojih su najčešći: izdavanje lažnih računa, prodaja „na crno“, terećenje troškova na rashode ili zalihe, fiktivne prodaje povezanim društvima, obračuni lažnih putnih naloga, skrivene isplate dobitka, trošenje sredstava u privatne svrhe.

Tehnike (engl. sheanings) koje računovođe koriste u lažiranju financijskih izvještaja su:[7]

- priznavanje prihoda prerano ili priznavanje prihoda upitne kvalitete
- priznavanje fiktivnog prihoda
- napuhivanje zarade izvanrednim dobicima
- prebacivanje tekućih rashoda u ranije ili kasnije obračunsko razdoblje
- pogrešno knjiženje ili nepravilno reduciranje obveza
- prebacivanje tekućeg prihoda u kasnije razdoblje
- prebacivanje budućih rashoda u tekuće rashode

Istraživanja su pokazala kako se lažni prikazi najčešće rade pri knjiženju prihoda, odnosno njihovim napuhivanjem i lažiranjem. Razlozi za to su slijedeći:

[7] V. Belak, Poslovna forenzika i forenzično računovodstvo :Borba protiv prijevare, Zagreb, 2011, str.148.

„U problematičnim kompanijama menadžeri su na razne načine otuđivali gotovinu pa im je stalno nedostajao rezultat koji će to pokrivati. Pored toga, za ostvarenje visokih profita oni su dobivali milijunske iznose. Da bi dobili bonuse, oni su jednostavno lažirali profite napuhivanjem i lažiranjem prihoda. Treći razlog za lažiranje dobiti koji su neki menadžeri isticali je strah od neprijateljskog preuzimanja zbog loših rezultata.“[8]

2.4. Forenzično računovodstvo kao alat za otkrivanje zloupotreba kreativnog računovodstva

Primjera upotrebe i zloupotrebe kreativnog računovodstva ima beskonačno, jer je ljudska mašta neiscrpna. Neki slučajevi zloupotrebe kreativnog računovodstva su otkriveni i izbili su veliki skandali. Nakon toga dolazimo do pitanja kako vjerovnik ili investitor mogu imati povjerenja u iskazane financijske izvještaje, odnosno na koji se način može boriti protiv lažnih informacija sadržanih u izvještajima u kojima je zlorabljeno kreativno računovodstvo?

Prvi odgovor bi bio revizija - ali financijski izvještaji društava koja su izazvala velike računovodstvene skandale bili su revidirani. Iz toga se može iščitati da revizija financijskih izvještaja ne pruža dovoljnu zaštitu. Osim toga mnoga društva nisu obveznici revizije.

Odgovor na to pitanje nalazi se u primjeni forenzičnog računovodstva. Vjerovnik, potencijalni partner ili investitor stupanj svoje zaštite od zloupotrebe kreativnog računovodstva može povećati kroz primjenu forenzičnog računovodstva. Forenzično računovodstvo jest slično reviziji, ali nije revizija. Forenzično računovodstvo nije ograničeno bilo kojom vrstom standarda ili oblika, konstruira se na stručnoj osnovi i cilj mu je utvrditi procjenom „istinit i fer“ prikaz stanja i rezultate izvještajnog subjekta. Forenzično računovodstvo generalno ima isti cilj kao i revizija, ali metode kojima se dolazi do odgovora na pitanje da li financijski izvještaji prikazuju

[8] V. Belak, Poslovna forenzika i forenzično računovodstvo :Borba protiv prijevare, Zagreb, 2011, str.150.

istinito i fer stanje i rezultate promatranog subjekta, malo se razlikuju, te shodno tome, forenzično računovodstvo trenutno daje bolje rezultate.

Tradicionalno forenzično računovodstvo bilo je usmjereno na otkrivanje prekršaja u primjeni računovodstvenih i zakonskih propisa najčešće u sudskim vještačenjima. No, danas se ubrzano razvija komercijalno forenzično računovodstvo. Njegova primarna uloga je procijeniti stvarno stanje i rezultate poslovnog subjekta s aspekta interesa vjerovnika, potencijalnog partnera ili investitora koji su naručitelji i korisnici rezultata forenzičnog računovodstva. Ti rezultati nisu javni dokumenti i najčešće su dostupni samo naručitelju. Rezultati se temelje na stručnosti forenzičara i njegovu ugledu i u mnogim zemljama ne zahtijevaju posebna ovlaštenja.[9]

[9] V. Belak , Kreativno računovodstvo i njegov utjecaj na financijske izvještaje, Računovodstvo, revizija i financije, br. 8, 2008, str. 13-23.

3. Forenzično računovodstvo

Forenzično računovodstvo razvilo se na neki način kao odgovor na pretvaranje kreativnog računovodstva u manipulativno računovodstvo. Forenzičko računovodstvo sastavni je dio poslovne forenzike, a poslovna forenzika je sastavni dio forenzične znanosti. Kako je već ranije spomenuto interes za komercijalno forenzično računovodstvo svakim je danom sve veći pa je to sada jedno od najbrže rastućih područja računovodstva. Najsnažnije se razvilo u Americi i Kanadi, no sve veći značaj poprima i u ostatku svijeta. Manipulacije i prijevare koje se provode mogu s jedne strane potencijalne investitore obeshrabriti od ulaganja i poduzetništva, dok s druge strane porezne prijevare najčešće smanjuju priljeve u državni proračun što kao glavni rezultat ima manjak sredstava za financiranje javnih dobara. Logičkim slijedom, evidentno je da postoji jaka potreba za tim tipom računovodstva, koje svojim radom daje potencijalnim ulagačima i investitorima sigurnost koja im je potrebna, dok s druge strane obeshrabruje one koji su skloni manipulacijama i iskazivanjima lažnih rezultata.

3.1. Pojmovno određenje forenzičnog računovodstva

Poslovna forenzika i forenzično računovodstvo relativno su novi pojmovi u forenzičnoj znanosti i praksi. Poslovna forenzika je širi pojam od forenzičnog računovodstva i može se definirati kao skup znanja i metoda u borbi protiv poslovnih prijevara svih vrsta i u borbi protiv korupcije. Osim forenzičnog računovodstva obuhvaća i forenzičnu reviziju, računalnu forenziku, osnivanje fiktivnih povezanih pravnih osoba, nepravilno izvedena preuzimanja, spajanja i pripajanja tvrtki, prijevare na poslovnim ugovorima, prijevare i obmane kupaca, potrošača i dobavljača, prijevare u tržišnom natjecanju, pronevjere raznih vrsta, pranje novca, prijevare na kvaliteti proizvoda i usluga, različite vrste krađa i tome slično.[10]

Forenzično računovodstvo može se definirati kao primjena istražiteljskih i analitičkih vještina s ciljem otkrivanja manipulacija u financijskim izvještajima.

[10] V. Belak, Poslovna forenzika i forenzično računovodstvo, Belak Excellens d.o.o., Zagreb, 2011, str. 1-2

Manipulacije se otkrivaju primjenom znanosti u izvođenju dokaza. Riječ „forenzika“ dolazi od latinskog pridjeva „forensis“ što znači na forumu. Vezan je još uz Rimsko carstvo jer onaj tko je želio podnijeti kaznenu prijavu morao je slučaj prikazati pred grupom javnih pojedinaca na forumu. Tužitelj i optuženi iznijeli bi svoju stranu priče, a presudu u svoju korist dobio bi onaj koji je imao bolje argumente. Danas je forenzika duboko snimanje i istraživanje događaja koji izazivaju sumnju da se nešto krivo radi ili da je moguća prijevara.

Forenzička se znanost prakticira odavno, samo je danas puno sofisticiranija nego prije. Kako su poslovne prijevare poprimile takve razmjere društvene štete, tako i forenzika i forenzično računovodstvo dobivaju na svojoj važnosti. Slijedom toga, razvila se i posebna terminologija. Najvažniji pojmovi iz forenzičnog računovodstva su slijedeći:[11]

- **Forenzika** – znanstveno istraživanje zlodjela radi pribavljanja dokaza
- **Forenzičar** – istražitelj dokaza
- **Forenzično računovodstvo** – detaljnije i dublje ispitivanje od obične revizije usmjereno na otkrivanje zlodjela i prijevara i sankcioniranje počinitelja
- „**Red flags**“ – indikatori prijevare ili upozoravajući znakovi
- **Detekcijske tehnike** – tehnike za istraživanje indikatora prijevare
- „**Data mining“ (rudarenje podataka)** – istražiteljske metode tehnike pomoću kojih se uz pomoć kompjutera ili ručno kroz iterativni proces otkrivaju nepravilnosti. Radi se u biti o metodama i tehnikama pretraživanja i lociranja podataka u cilju otkrivanja nepravilnosti
- **Kreativno računovodstvo** – dopušteni i nedopušteni računovodstveni postupci kojima se utječe na rezultate u financijskim izvještajima
- „**Cybercrime**“ – sofisticirani računalni kriminal koji obuhvaća e-business, hakiranje i krađu povjerljivih informacija
- **Benfordov zakon** – analiziranje skupa prirodnih brojeva da se utvrde anomalije koje bi mogle biti indikator lažiranja računovodstvenih podataka
- **Beneish model** – oruđe forenzičnog računovodstva za procjenu mogućeg stupnja manipulacija u financijskim izvještajima

[11] V. Belak, Poslovna forenzika i forenzično računovodstvo, Belak Excellens d.o.o., Zagreb, 2011, str. 4-6

- „**Insajderska trgovina**“ – trgovina dionicama, obveznicama ili stock opcijama kompanije od strane osoba koje imaju pristup važnim internim informacijama nedostupnim javnosti. Najčešće se radi o direktorima kompanije, ključnim zaposlenicima ili o značajnim dioničarima. U većini zemalja takva trgovina nije legalna i podliježe kaznenom progonu.
- **IRS (Internal Revenue Service)** – odjel unutarnjih poslova za sprečavanje izbjegavanja plaćanja poreza u SAD – sličan našoj financijskoj policiji i djelomično USKOK-u
- **IRS agents** – istražitelji u odjelu za sprečavanje izbjegavanja plaćanja poreza u SAD – obrazovani za područje računovodstva i poreza
- **Shell Companies (Corporations)** – kompanije za transferiranje velikih novčanih transakcija koje nemaju značajne imovine niti drugih poslovnih aktivnosti. Same po sebi one ne moraju biti nelegalne, međutim većina takvih kompanija provodi sumnjivu ekonomiju posebno kad su smještene u zemljama koje su „porezne oaze“.
- **White Collar Crime** – sinonim za gospodarsku prijevaru

Za neke izvorne izraze ponekad je teško naći prijevod koji izaziva istu percepciju, stoga se pojedini izrazi zadržavaju u svom izvornom obliku ili maklo modificirani.

3.2. Povijest prijevare

Prijevara je stara koliko i ljudski rod, mada ta tvrdnja može i ne mora biti točna. Naime i kod viših vrsta primata primijećeno je slično ponašanje, pa bi moja tvrdnja bila da je prijevara starija od ljudskog roda i da nam je zapisana duboko u zavojnici DNK. Ljudi nisu pošteni, kako mi to volimo misliti, a povijest ljudskog roda samo to dokazuje. Iz doba spiljskog čovjeka nažalost nema pisanih tragova, ali iz 1800. p.n.e. datira Hamburabijev Babilonski zakonik u kojem je istaknut problem prijevare i kazne za

učinjeno djelo. Tada se radilo o pastirima koji su krali ovce, pa im je kao kazna bilo propisano da vlasniku plate deset puta više od utvrđene štete.[12]

U srednjem vijeku kao novi vid prijevare pojavilo se davanje lažnih informacija o mogućnostima zarade na južnim morima. Na taj način su se privlačili potencijalni investitori, a cijena dionica naglo je rasla. 1720. godine došlo je do sloma i pada cijena dionica, pa su mnogi osiromašeni investitori aristokratskog porijekla napravili pritisak na parlament da se provede istraga. Najveći dio te istrage provodio je računovodstveni stručnjak Charles Snell, koji je 1721. podnio izvještaj u kojem je opisao široku korupciju među direktorima kompanije i strukturama vlasti. Krajnja posljedica je bila da je ministar financija izbačen iz parlamenta, osuđen i zatvoren, uključujući i dio sudionika prijevare, dok su neki uspjeli pobjeći iz zemlje i izbjeći zatvor. Parlament je zaplijenio imovinu direktora i njome pomogao investitore koji su bankrotirali. To je prvi veliki poznati slučaj u povijesti računovodstva i revizije u kojem je angažiran vanjski stručnjak da ispita knjige kompanije i utvrdi nepravilnosti u poslovanju na sličan način kao se to danas radi. To je bilo pred tri stotine godina i možemo primijetiti da se modus operandi nije puno promijenio do danas. Ipak, smatra se da su počeci pravog forenzičnog računovodstva vezani za sudski postupak Meyer protiv Seftona iz 1817. godine gdje se sudilo za uzrokovanje bankrota. Tada je sudac dopustio vještacima da na temelju računovodstvenih dokumenata rekonstruiraju nejasne poslovne događaje. Naziv „forenzično računovodstvo“ prvi je put upotrijebljeno 1946. godine u članku Maurice E.Peloubet „Forensic Accounting: Its Place in Todays Economy“[13]

Početkom dvadesetog stoljeća Charles Ponzi izveo je jednu od najvećih prijevara svih vremena, a karakteristično je za nju da je njena osnovna shema nebrojeno puta ponovljena do danas. Temelj prijevare je mamljenje investitora u svoje poslovanje obećavajući im visoki prinos na uloženo (50%) u kratkom vremenskom roku (90 dana), uz mali ili nikakav rizik. Prvi investitori su svoje stvarno i dobili i to u duplo kraćem roku od dogovorenog (45 dana), čime su bili privučeni novi ulagači. Novcem novih ulagača, Ponzi je isplaćivao stare, sve dok u jednom trenutku nije sav uplaćeni novac odlučio zadržati za sebe. Ulagači koji su zadnji dali novce, ostali su bez ičega.

[12] V. Belak, Poslovna forenzika i forenzično računovodstvo, Belak Excellens d.o.o., Zagreb, 2011, str. 7.

[13] V. Belak, Poslovna forenzika i forenzično računovodstvo, Belak Excellens d.o.o., Zagreb, 2011, str. 9-10.

Kako ideja kreće od jedne osobe, pa se dalje širi, kad se slikovito prikaže ima izgled piramide. Prijevara se otkrije tek kad se piramida počne urušavati i kad posljednji investitori pretrpe gubitak jer nema novih investitora koji bi pokrili njihove isplate. Kod nas je shema poznatija pod nazivima „kolo sreće“ [14]

Osim Ponzijeve prijevare s početka dvadesetog stoljeća, krajem dvadesetog stoljeća, točnije 1986. izvedena je još jedna prijevara koja se može smatrati antologijskom. Izveo ju je Bary Minkow, koji je u to doba ima svega 19 godina. Kad je imao 13 u garaži svojih roditelja započinje posao čišćenja tepiha. Posao je poslije registrirao kao pravu pravnu osobu nazvanu ZZZZ Best Inc. Krivotvorenim je čekovima podizao novac iz banke, a svoje je dugove vraćao podižući novce krivotvorenim čekovima drugih banaka. Krenuo je u agresivnu reklamnu kampanju i stvorio dojam da se radi o ozbiljnoj višemilijunskoj korporaciji. Kad je 1986. izašao na burzu od investitora je prikupio više od 200 milijuna USD. Minkow je sredstva uložio u kupovinu drugih kompanija, posuđivao sredstva od banaka, varao ljude obećanjima, ukrao gotovinu iz fondova, plaćao lažnim čekovima, stvorio mnoge fiktivne kompanije, lažirao većinu poslovnih ugovora. Srećom po investitore, prijevara je uskoro otkrivena. Danas takvu prijevaru nazivamo „Žalac“ prema istoimenom filmu koji je snimljen puno prije, pa je možda i inspirirao Minkowa. Preciznije gledano, Baryjeva prijevara bila je kombinacija tipa „Žalac“, Ponzijeve piramide i onog što mislim da je najvažnije za uspjeh ove prijevare, nevjerojatne sposobnosti krivotvorenja dokumenata. Zanimljivo je da je Bary Minkow osuđen na 25 godina zatvora, odsjedio je samo 7,5 godina da bi danas radio kao pastor u crkvi i predavao na fakultetu predmet „kako se zaštititi od prijevare“[15]

Nakon toga su se prijevare i manipulacije nizale u sve većem broju, te su direktno uzrokovale nagli razvoj forenzičnog računovodstva. To je u kratkom vremenu dovelo do otkrića o mnogim prijevarama i manipulacijama s financijskim izvještajima, što je prilično uzdrmalo povjerenje ulagača i investitora u službene financije izvještaje i reviziju istih. To je naravno za sobom nosilo velike izravne i neizravne štete u gospodarstvu. Prijevare koje su otkrivene odnose se na slijedeće kompanije: Lehman

[14] V. Belak, Poslovna forenzika i forenzično računovodstvo, Belak Excellens d.o.o., Zagreb, 2011, str. 10-11

[15] V. Belak, Poslovna forenzika i forenzično računovodstvo, Belak Excellens d.o.o., Zagreb, 2011, str. 12-13

Brothers Holdings, CMS energy, Enron, Wolldom, Xerox, Waste Management, Global Entertainment i nažalost mnoge, mnoge druge.[16]

3.3. Zanimanje forenzičnog računovođe

Procjena je da u SAD štete od prijevara i zloupotreba iznose 994 milijarde USD godišnje, da se gubi 7% prihoda i da 85% žrtava prijevare nisu nikad obeštećeni.[17] Tu nalazimo temelj za brzi razvoj forenzičnog računovodstva i činjenice da je zanimanje forenzičnog računovođe zanimanje budućnosti. Iz podataka je vidljivo da se prijevare i manipulacija financijskim izvještajima događaju i u privatnim i u javnim kompanijama, te je zanimljivo da je u SAD najveći broj prijevara pronađen u privatnim kompanijama, te u malim kompanijama (do 100 zaposlenih).[18] Najveći uspjesi u otkrivanju prijevara su u kompanijama koje imaju internu reviziju i internu kontrolu, ali nažalost, zahvaljujući ljudskoj mašti i kreativnosti, ni one nisu dovoljne da bi kompanije zaštitile od zloupotreba. Ulogu dodatne zaštite u tom slučaju preuzima forenzični računovođa, čiji je zadatak da puno dublje i detaljnije istraži sve činjenice i uzroke sumnjivih događaja, ali i mogućih događaja koji bi mogli dovesti do prijevare i da na njih upozori one koju su ga angažirali.

3.3.1. Znanja i vještine forenzičnog računovođe

Forenzični računovođa je osoba uvježbana za otkrivanje, dokumentiranje i prevenciju prijevare. Da bi to mogla ostvariti mora posjedovati znanja kako pribaviti dokaze, koristiti statističko-matematičke metode u istraživanjima prijevare, treba posjedovati komunikacijske vještine, vještine ekspertnog svjedočenja, mora imati

[16] V. Belak, Poslovna forenzika i forenzično računovodstvo, Belak Excellens d.o.o., Zagreb, 2011, str.14-15.

[17] V. Belak, Poslovna forenzika i forenzično računovodstvo, Belak Excellens d.o.o., Zagreb, 2011, str. 37.

[18] V. Belak, Poslovna forenzika i forenzično računovodstvo, Belak Excellens d.o.o., Zagreb, 2011, str. 36.

određena znanja o pravnom sustavu zemlje, konzultantske vještine i široki spektar znanja o forenzici.

Forenzično računovodstvo podrazumijeva određene postupke, metode i tehnike s ciljem da se utvrdi što se u poslovanju:[19]

- pogrešno radi
- pogrešno prikazuje i izvještava
- ima li podmićivanja i korupcije
- postoji li prijevara ili namjera prijevare
- ima li krađe
- ima li pranja novca
- ima li iskrivljavanja informacija
- ima li iznuđivanja
- ima li krivotvorenja

Američki institut ovlaštenih javnih računovođa razvrstao je forenzično računovodstvo u dvije kategorije:[20]

- istražiteljske usluge – mogu se i ne moraju koristiti na sudu
- usluge u sudskim sporovima – forenzični računovođa pojavljuje se u ulozi eksperta, konzultanta, odnosno sudskog vještaka.

Stoga je evidentno da forenzični računovođa mora posjedovati znanja iz slijedećih područja:[21]

- računovodstvo
- revizija
- ekonomika
- statistika
- informatika
- poznavanje pravne regulative

---

[19] V. Belak, Poslovna forenzika i forenzično računovodstvo, Belak Excellens d.o.o., Zagreb, 2011, str. 41-42.

[20] V. Belak, Poslovna forenzika i forenzično računovodstvo, Belak Excellens d.o.o., Zagreb, 2011, str. 42.

[21] V. Belak, Poslovna forenzika i forenzično računovodstvo, Belak Excellens d.o.o., Zagreb, 2011, str. 43.

- istražiteljske vještine

Najvažnija znanja i vještine koje forenzični računovođa mora imati su ona računovodstvena, jer se najveći dio poslovne forenzike odnosi na istraživanje računovodstvenih podataka i financijskih izvještaja. Stoga forenzičar treba detaljno poznavati računovodstvene standarde, porezne zakone i strukturu financijskih izvještaja.

Slijedeća znanja i vještine koje su potrebne da bi forenzičar mogao kvalitetno obavljati svoj posao su revizorska znanja i vještine. Tim znanjima omogućuje si spoznaju do koje se mjere može pouzdati u revizorske izvještaje, a osim toga mnogi revizorski testovi koriste se u forenzičnim istraživanjima.

Nadalje, da bi forenzičar bio uspješan u svom poslu, potrebna su mu znanja iz ekonomike poduzeća kako bi mogao steći dojam o očekivanim rezultatima poslovnih događaja koja onda uspoređuje sa prikazanim rezultatima subjekta koji je predmet istrage. Da bi forenzičar mogao obavljati svoj posao neophodna su mu znanja iz menadžerskog računovodstva koje se bavi istraživanjem odnosa financijskih pozicija, analizom financijskih izvještaja, planiranjem, definiranjem relevantnih informacija, analizama osjetljivosti, analizom kretanja cijena dionica, istraživanjem metoda kreativnog računovodstva i sl.

Osim toga potrebna su i znanja i vještine iz statistike, jer on obavlja statističke obrade mnogih podataka i odnosa u financijskoj analizi, te rezultate istih mora znati protumačiti. Uz pomoć statističkih podataka, odnosno odstupanja od istih, moguće je otkriti mnoge manipulacije i zloupotrebe.

Kako se statističke obrade vrše uobičajeno putem kompliciranih softvera, forenzičaru su potrebna i informatička znanja i vještine. Također, u slučaju računalnih prijevara, forenzičaru su za otkrivanje neophodna stručna znanja iz informatike.

Osim temelja koji čine računovodstvena znanja i vještine, poznavanje pravne regulative neophodno je za forenzičara koji mora pripremiti dokaze za sudske postupke. Da bi dokazi bili pravovaljani i neoborivi na sudu, forenzičari moraju detaljno poznavati istražiteljske postupke i postupati u skladu s istima.

Istražiteljske vještine su neophodne forenzičaru kako bi znao što će tražiti, gdje će tražiti i kako će voditi intervjue s osumnjičenim osobama i svjedocima. Istražiteljske

vještine, osim što su dijelom talent mogu se stjecati i razvijati kroz posebne vrste edukacije, prakse te učenjem od starijih kolega.

Kako je forenzična struka iz područja računovodstva tek u nastajanju formalno obrazovanih forenzičara još nema dovoljno. Stoga je za očekivati da će se u komercijalno forenzično računovodstvo uključivati osobe iz slijedećih područja: inspektori ministarstva financija, sudski vještaci, komercijalni revizori, interni revizori, računovodstveni stručnjaci, porezni stručnjaci, ekonomski analitičari, stručnjaci za informatiku i matematičko statističke metode te pravnici koji se bave trgovačkim i kaznenim pravom.[22]

3.3.2. Vrste forenzičnih računovođa

Razvojem forenzičnog računovodstva razvija se i tipologija forenzičara ovisno o tome koju vrstu posla obavljaju. S obzirom na njihov angažman, došlo je do slijedeće podjele:[23]

- državne inspektore – forenzičare
- interne revizore – forenzičare
- komercijalne računovodstvene forenzičare
- sudske vještake

Državni inspektori i istražitelji – forenzičari obuhvaćaju tri glavne skupine forenzičara i to: inspektore porezne uprave, policijske inspektore u odjelu gospodarskog kriminala i istražitelje tužiteljstva. Interni revizori - forenzičari obuhvaćaju posebnu skupinu internih revizora i osoblja u internoj kontroli posebno uvježbanih i obrazovanih za otkrivanje težih prijestupa u poslovanju tvrtke. Komercijalni računovodstveni forenzičari su najbrojnija skupina forenzičara u SAD, a razvili su se kao odgovor na rastuće potrebe forenzičnih istraživanja koje državni inspektori ne mogu pokriti. Dijele se na računovodstvene forenzičare, revizore

[22] V. Belak, Poslovna forenzika i forenzično računovodstvo, Belak Excellens d.o.o., Zagreb, 2011, str. 48.

[23] V. Belak, Poslovna forenzika i forenzično računovodstvo, Belak Excellens d.o.o., Zagreb, 2011, str. 45.

prijevare i računalne forenzičare. Sudski vještaci za područje financijsko-računovodstvene forenzike su forenzični računovođe s usko usmjerenim poljem djelovanja i posebnim odobrenjem, temeljem kojeg se mogu smatrati zasebnom kategorijom. Posjeduje vještine ekspertnog svjedočenja, ali ne pribavlja dokaze nego ih samo vještači. Ako forenzični računovođa želi biti i sudski vještak mora proći zakonski postupak imenovanja stalnim sudskim vještakom.

3.3.3. Aktivnosti forenzičnog računovođe

Aktivnosti forenzičnog računovođe ovise o ciljevima koje mora ostvariti, te zbog toga njihovi poslovi mogu biti vrlo širokog opsega. No bez obzira na to, najčešći poslovi forenzičara su:[24]

- otkrivanje lažiranja u financijskim izvještajima
- otkrivanje prijevare ili namjere prijevare
- otkrivanje utaje poreza
- otkrivanje lažiranih bankrota
- otkrivanje lažiranih šteta radi naplate osiguranja
- procjena vrijednosti poslovnih transakcija imovine
- razdioba imovine na suvlasnike
- procjene šteta kod štetnih događaja
- otkrivanje profesionalnog nemara i pogrešaka
- otkrivanje lažirane dokumentacije
- otkrivanje krađa od strane zaposlenika
- procjene rizika menadžmenta sadašnjih i mogućih poslovnih partnera
- procjene financijskog položaja sadašnjih i mogućih poslovnih partnera i slično

Kako se poslovna forenzika i forenzično računovodstvo u posljednje vrijeme intenzivno razvijaju tako se i opseg i vrste aktivnosti stalno povećavaju. U nekom se zemljama forenzična struka toliko razvila da se forenzičari usmjeravaju i specijaliziraju

[24] V. Belak, Poslovna forenzika i forenzično računovodstvo, Belak Excellens d.o.o., Zagreb, 2011, str. 49.

za pojedine segmente i vrste prijevara, a po potrebi se, u slučaju kompleksnijih zadataka, stvaraju timovi različitih specijalnosti.

3.3.4. Obrazovanje forenzičnog računovođe

Forenzično računovodstvo i poslovna forenzika relativno su nove struke nastale u SAD, a posebnu popularnost stječu u posljednjih petnaestak godina. Iako je Max Lourie još 1953. godine savjetovao poslovnim školama i sveučilištima da uvedu predmete iz forenzičnog računovodstva, to se dogodilo tek kasnije. Prva knjiga iz forenzičnog računovodstva pod nazivom „Forensic accounting: the Accountant As Expert Witness“ (Forenzično računovodstvo: računovođa kao vještak) napisana je skoro trideset godina kasnije, točnije 1982. godine, a napisao ju je Francis C. Dykeman. Forenzična se struka u SAD počela razvijati osamdesetih godina prošlog stoljeća, paralelno se osnivaju udruženja za forenzično računovodstvo i reviziju koja provode obuku i ispite za forenzičare, mnoge poslovne škole, te se kreće sa uvođenjem programa iz forenzičnog računovodstva na mnogim sveučilištima. Nakon razvoja u SAD forenzično računovodstvo počinje se razvijati i u ostalim razvijenim zemljama.[25]

Postoje dva povezana sustava obrazovanja u forenzičnom računovodstvu:[26]

- posebno organizirani programi edukacije za stjecanje ovlaštenja u području forenzičnog računovodstva
- studijski programi na razini preddiplomskog studija, diplomskog studija i poslijediplomskog studija

[25] V. Belak, Poslovna forenzika i forenzično računovodstvo, Belak Excellens d.o.o., Zagreb, 2011, str. 50.

[26] V. Belak, Poslovna forenzika i forenzično računovodstvo, Belak Excellens d.o.o., Zagreb, 2011, str. 51.

3.3.4.1. Obrazovanje forenzičnog računovođe u Americi

Kako je evidentno da je SAD na neki način kolijevka forenzičnog računovodstva, tako se i početak obrazovanja iz tog područja veže na osamdesete godine 20. stoljeća. Kao što je već ranije spomenuto, postoje četiri vrste forenzičnih računovođa, pa vrsta obrazovanja, trajanje obrazovanja i potrebni certifikati ovise o izabranoj vrsti. Izvjesno je da sudski vještak neće imati identično obrazovanje kao komercijalni računovodstveni forenzičar.[27]

Krajem osamdesetih, točnije 1988. godine osnovana je Udruga ovlaštenih istražitelja prijevare (*Association of Certified Fraud Examiners – ACFE),* a osnovna joj je djelatnost obrazovanje za stjecanje ovlaštenja za obavljanje poslova forenzičnog računovođe. Nakon predavanja polaže se ispit i dobiva se certifikat Ovlaštenog istražitelja prijevare (*Certified Fraud Examiner – CFE)*. Uvjet za upis je minimalno završen preddiplomski studij i najmanje dvije godine profesionalnog iskustva na polju povezanom s otkrivanjem prijevare ili odvraćanjem od prijevare. Osim ACFE, obrazovanje provodi i Američki institut za ovlaštene javne računovođe *(Amenrican Institute of Certified Public Accountants – ACIPA)* te dodjeljuje ovlaštenje koje se naziva Ovlaštenje u financijskoj forenzici (*Certified in Financial Forensics – CFF)*. Da bi se mogao steći CFF uvjet je posjedovanje certifikata Ovlašteni javni računovođa (*Certified Public Accountant – CPA)* i najmanje 5 godina iskustva u računovodstvu.[28]

1992. osnovana je Američka Visoka škola za forenzičare (*American College of Forensic Examiners – ACFEI)* koji nakon završetka iste stječu naziv Ovlašteni forenzični računovođa (*Certified Forensic Accountant – Cr.FA*). Uvjet za stjecanje Cr.FA je posjedovanje certifikata CPA i izrada tri profesionalna izvještaja.[29]

Ovisno o razini studiranja forenzike, da li se radi o seminaru, preddiplomskom studiju, poslijediplomskom studiju, duljini trajanja i ciljevima učenja, pojedina poglavlja

---

[27] V. Belak, Poslovna forenzika i forenzično računovodstvo, Belak Excellens d.o.o., Zagreb, 2011, str. 51.

[28] V. Belak, Poslovna forenzika i forenzično računovodstvo, Belak Excellens d.o.o., Zagreb, 2011, str. 51.

[29] V. Belak, Poslovna forenzika i forenzično računovodstvo, Belak Excellens d.o.o., Zagreb, 2011, str. 51.

se spajaju u jedinstvene kolegije ili se izvode kao posebni kolegiji. U Americi, znanje iz forenzičnog računovodstva može se koristiti u puno profesija, a najčešće su to:[30]

- računovođe specijalisti
- konzultanti
- interni revizori
- inspektori porezne uprave
- državni revizori
- policijski inspektori (15% FBI agenata ima računovodstveno obrazovanje)
- istražitelji Komisije za vrijednosne papire
- specijalisti za bankrote
- profesori
- bankarski istražitelji
- direktori financija i računovodstva
- stručnjaci za vrednovanje zajedničkih poslova i ulaganja itd.

Zanimljivo je da su inspektori odjela unutarnjih poslova za gospodarski kriminal naplatu poreza u SAD *(Internal Revenue Service – IRS)* najuspješniji forenzični računovođe jer imaju najbolje obrazovanje i najviše iskustava. Mnogi državni inspektori, kad završe profesionalnu karijeru ili pri kraju karijere, prelaze u privatne istražitelje.

3.3.4.2. Obrazovanje forenzičnog računovođe u Hrvatskoj

Kako u Hrvatskoj sve stvari malo kasne u odnosu na razvijeni svijet, tako je i prvi Studij forenzike osnovan na Sveučilištu u Splitu 2010. godine kao odjel Sveučilišta pod nazivom „Sveučilišni studijski centar za forenzične znanosti“. Studij sadrži slijedeće module:[31]

- Istraživanje mjesta događaja – IMD

[30] V. Belak, Poslovna forenzika i forenzično računovodstvo, Belak Excellens d.o.o., Zagreb, 2011, str. 53.

[31] V. Belak, Poslovna forenzika i forenzično računovodstvo, Belak Excellens d.o.o., Zagreb, 2011, str. 54.

- Forenzična kemija i molekularna biologija – FKMB
- Forenzika i nacionalne sigurnosti - FINS
- Financijsko – računovodstvena forenzika- FRF.

Studij je diplomski i traje 4 semestra. Diplomski studij forenzike zamišljen je kao studij za stručnjake različitih profila najčešće potrebnih pravosudnoj praksi. Uvjet za upis je završen preddiplomski studij s ostvarenih najmanje 180 ECTS bodova. Na svaki modul upisuje se ograničeni broj polaznika uz obveznu psihološku provjeru polaznika. Nakon diplome stječe se zvanje magistar forenzičnih znanosti.

Magistar forenzičnih znanosti iz područja financijsko-računovodstvene forenzike tijekom studija stekne znanja i vještine iz analize poslovne dokumentacije, poslovnih transakcija, prepoznavanja lažiranih financijskih izvještaja, prepoznavanja utaja poreza, vrednovanja pojedinih oblika imovine i poduzeća kao cjeline, izrade revizorskih vještačenja za potrebe trgovačkih sudova i sl. Po završetku studija financijsko – računovodstvene forenzike kandidati se mogu zaposliti u: policiji, poreznoj upravi, financijskoj policiji, državnoj reviziji, privatnim i javnim društvima, revizorskim kućama i ono najisplativije u konzultantskim društvima. [32]

3.4. Potrebe za forenzičnim računovodstvom i poslovnom forenzikom

Do razvoja forenzičnog računovodstva došlo je zahvaljujući neiscrpnoj ljudskoj mašti i činjenici da ljudi u svom DNK zapisu nose i sklonost prijevari i zloupotrebi. Ljudi su svoju kreativnost iskazivali kroz lažiranje financijskih izvještaja, i to se izmaklo kontroli. Kada su na vidjelo počele izbijati afere i skandali, svi ljudi, a posebno vlasnici, potencijalni investitori i ulagači, banke i osiguravajuća društva počeli su osjećati nesigurnost, jer postavlja se pitanje kako se mogu boriti protiv informacija iz izvještaja u kojima je zlouporabljeno računovodstvo?

Prvi logičan odgovor bi bio revizija financijskih izvještaja, no financijski izvještaji tvrtki koje su izazvale velike računovodstvene skandale bili su revidirani, iz čega

[32] V. Belak, Poslovna forenzika i forenzično računovodstvo, Belak Excellens d.o.o., Zagreb, 2011, str. 57.

proizlazi da revizija financijskih izvještaja ne pruža dovoljnu zaštitu od prijevara i lažnih prikaza u financijskim izvještajima. Osim što mnoga društva nisu u zakonskoj obvezi revidirati svoje financijske izvještaje, činjenica je da reviziju plaća naručitelj, i da je mala vjerojatnost da će revizor osobi koja mu treba platiti uslugu napisati mišljenje koje nije pozitivno. Moje je mišljenje da je u Hrvatskoj glavni problem po pitanju vjerodostojnosti revizije financijskih izvještaja, činjenica da reviziju plaća pravna osoba čiji se financijski izvještaji revidiraju. Kada bi sve pravne osobe obveznici revizije uplaćivale godišnje sredstva potrebna za reviziju njihovih financijskih izvještaja na neki za to određeni konto određenog nadležnog tijela (PU ili npr. FINE) i kad bi zakonom određeno nadležno tijelo (PU ili FINA) određivala tko će kod kojeg poslovnog subjekta raditi reviziju, vjerujem da bi svi imali puno veće povjerenje u takva mišljenja revizora. Također, mislim da se revizori u takvom slučaju ne bi libili izdati mišljenje s rezervom, negativno mišljenje ili se suzdržati od mišljenja.

Forenzično računovodstvo se konstruira na ekspertnoj osnovi. Tradicionalno forenzično računovodstvo bilo je usmjereno na otkrivanje prekršaja u primjeni računovodstvenih i zakonskih propisa najčešće u sudskim vještačenjima, dok se danas ubrzano razvija komercijalno forenzično računovodstvo. Primarna uloga komercijalnog forenzičnog računovodstva je otkriti prijevaru, spriječiti prijevaru, pronaći dokaze o nastaloj prijevari i dati procjenu stvarnog stanja i rezultata izvještajnog subjekta.[33]

Ono što je zanimljivo da usluge komercijalnih forenzičara ne koriste isključivo pravne osobe nego i fizičke. Iako je u Hrvatskoj institut osobnog bankrota tek u začetku, u drugim zemljama, a posebice u Americi već je dugo na snazi. Kako se tu obično radi o velikim iznosima novca, i činjenici da neki vjerovnici neće biti namireni, na procjeni vrijednosti imovine angažiraju se vrhunski specijalisti iz financijsko - računovodstvene forenzike.[34]

[33] V. Belak, Poslovna forenzika i forenzično računovodstvo, Belak Excellens d.o.o., Zagreb, 2011, str. 41.

[34] V. Belak, Poslovna forenzika i forenzično računovodstvo, Belak Excellens d.o.o., Zagreb, 2011, str. 27-28.

3.5. Tehnike otkrivanja prijevara u forenzičnom računovodstvu

Forenzičari u svom radu koriste razne tehnike i metode za otkrivanje prijevara, no najčešće korišteni analitički postupci u forenzičnom računovodstvu imaju tri primarna cilja:[35]

- pripremni ili preliminarni analitički postupci
- neovisni analitički postupci
- konačni analitički postupci

Pripremni analitički postupci koriste se za otkrivanje područja visokog rizika od prijevare, njihove prirode te vremena i stupnja potrebnih forenzičnih ispitivanja. Oni su indirektni i imaju za cilj otkriti točke mogućih nepravilnosti i suziti polje traženja. Neovisni analitički postupci koriste se za pribavljanje dokaza na temelju uspoređivanja i usklađivanja podataka te utvrđivanja ispravnosti dokumentacije, knjiženja i obračuna. To su direktni forenzični postupci. Konačni analitički postupci su postupci koji služe za donošenje zaključaka o utjecaju problematičnih transakcija na financijske izvještaje.

Tipične vrste neizravnih forenzičnih analitičkih postupaka su:[36]

- tekući podaci nasuprot podacima iz prethodnog razdoblja
- stvarni podaci nasuprot budžetu, prognozama i projekcijama
- podaci poduzetnika nasuprot podacima u industriji
- financijski podaci nasuprot količinskim podacima
- usporedba zbroja (sintetičkih) podataka nasuprot analitičkim podacima po organizacijskim jedinicama, proizvodima, lokacijama ili zaposlenicima
- podaci poduzetnika nasuprot forenzičarevim očekivanim rezultatima.

[35] V. Belak, Poslovna forenzika i forenzično računovodstvo, Belak Excellens d.o.o., Zagreb, 2011, str. 185.

[36] V. Belak, Poslovna forenzika i forenzično računovodstvo, Belak Excellens d.o.o., Zagreb, 2011, str. 185.

3.5.1. Rudarenje podataka ili „Data mining“ tehnike u forenzičnom računovodstvu

U doslovnom prijevodu „data mining“ znači rudarenje podataka, dok u smislu forenzičnog računovodstva to predstavlja opetovani proces pretraživanja velikog broja podataka s ciljem izdvajanja korisnih i ranije neotkrivenih informacija o nepravilnostima. Korištenjem tehnika rudarenja uz primjenu računalnog softvera moguće je dubinski ispitati nepravilnosti svih podataka, a ne samo uzoraka kako je bilo uobičajeno kod ručnih tehnika. Uobičajeni forenzični testovi koji se provode pomoću „Data mining“ tehnika, a služe za otkrivanje nepravilnosti i lažiranja, su forenzični testovi ulaznih i izlaznih računa kod kojih se mogu pojaviti slijedeće anomalije:[37]

- dvostruko knjiženje istih računa
- isti brojevi računa različitih svota
- različiti kupci ili dobavljači a iste adrese
- različiti kupci ili dobavljači a isti porezni broj
- identificiranje zaposlenika koji su istodobno i dobavljači
- identificiranje računa koji nedostaju u slijedu
- identificiranje računa s zaokruženim velikim svotama
- identificiranje neobično velikih računa u odnosu na veličinu tvrtke
- identificiranje svih dobavljača koji su istovremeno i kupci
- identificiranje transakcija s off shore kompanijama.

Takve vrste forenzičnih ispitivanja provode se pomoću tehnika rudarenja podataka uz pomoć sofisticiranih računalnih programa, koji omogućuju pretraživanje cjelokupnih skupova podataka, a ne samo uzoraka od 10, 100 ili 500 podataka.

Benfordov zakon (*Benford's law)* vrlo se često koristi u „data mining“ modelima, a bazira se na analiziranju prirodnog skupa brojeva za određivanje anomalija u knjigovodstvu i financijskim izvještajima. Naime, Simon Newcomb je još 1881. godine primijetio da se određene znamenke pojavljuju češće od drugih, ali za to nije dao nikakvo teorijsko objašnjenje pa je to prošlo nezapaženo. 1938. godine Frank Benford je utvrdio da se redoslijed znamenki u prirodnom skupu pojavljuje s određenom

[37] Belak, v. Poslovna forenzika i forenzično računovodstvo, Belak Excellens d.o.o., Zagreb, 2011, str. 189

vjerojatnošću, najčešće se pojavljuje broj 1 sa udjelom od 30,1%, pa broj 2 sa udjelom od 17,6%, zatim broj 3 sa udjelom 12,5%, pa broj 4 sa udjelom 9,7%, zatim broj 5 sa udjelom 7,9%, pa broj 6 sa udjelom 6,7%, zatim broj 7 sa udjelom 5,8%, pa broj 8 sa udjelom 5,1%, te broj 9 sa udjelom 4,6%, odnosno utvrdio je da brojevi konzistentno padaju u uzorak s niskim znamenkama koje se češće od većih znamenki javljaju na prvoj poziciji. Ovaj put to nije prošlo nezapaženo pa je matematičko pravilo koje definira frekvenciju znamenki postalo poznato kao Benfordov zakon.[38]

3.5.2. Analitičke tehnike u forenzičnom računovodstvu

Forenzičar u svom radu koristi mnogo raznih tehnika za analizu odnosa između pojedinih stavki u financijskim izvještajima, prelazeći kasnije na analizu poslovnih transakcija. Analitičke istražiteljske tehnike koje se koriste u forenzičnom računovodstvu su slijedeće:[39]

- horizontalna analiza
- vertikalna analiza
- usporedbe detaljnih stavki u financijskim izvještajima
- analiza odnosa.

Horizontalnom analizom uspoređuju se stavke iz tekućeg razdoblja s istim stavkama iz prethodnog. Ono što se prati je nagli pad ili rast vrijednosti određene pozicije između promatranih razdoblja, te se traži razlog tim oscilacijama. Vertikalna analiza uspoređuje postotne udjele pojedinih stavki u financijskim izvještajima, npr. postotak rashoda u prihodu, postotak dobiti u prihodu i sl. Usporedba detaljnih stavki u financijskim izvještajima podrazumijeva detaljnu usporedbu istih ili sličnih stavki u odabranom vremenskom razdoblju. Analiza odnosa ili „ratio analysis“ u financijskim izvještajima podrazumijeva izračun i analizu pokazatelja profitabilnosti, likvidnosti, solventnosti, aktivnosti i stvaranja vrijednosti. Kroz pokazatelje uspješnosti poslovanja mogu se spoznati mnoge informacije o poslovnom subjektu a koje nisu na prvu vidljive

[38] V. Belak,. Poslovna forenzika i forenzično računovodstvo, Belak Excellens d.o.o., Zagreb, 2011, str. 190-193.

[39] V. Belak, Poslovna forenzika i forenzično računovodstvo, Belak Excellens d.o.o., Zagreb, 2011, str. 198.

u financijskim izvještajima. Analitičkim tehnikama najčešće se istražuju manipulacije prihodima i rashodima koje se izvode radi ujednačavanja dobiti po godinama, ili zbog skrivanja dobitka ili gubitka, ovisno o potrebama poslovnog subjekta.

4. Financijski izvještaji

Financijski izvještaji su završno djelo cjelokupnog računovodstvenog sustava. Računovodstveni sustav, kao najznačajniji dio informacijskog sustava poduzeća, može se opisati kao proces prikupljanja financijskih podataka, njihove obrade i sastavljanja računovodstvenih informacija, a kao rezultat toga nastaju financijski izvještaji.[40] Cilj financijskih izvještaja je informiranje zainteresiranih korisnika o financijskom položaju društva kao i o uspješnosti poslovanja istog. Informirati korisnike znači prezentirati im sve relevantne i istovremeno pouzdane računovodstvene informacije u obliku i sadržaju prepoznatljivom i razumljivom osobama kojima su namijenjene.“[41]

4.1. Općenito o financijskim izvještajima

Zakonu o računovodstvu [42] kaže da bi financijski izvještaji trebali fer i istinito prezentirati financijski položaj, financijsku uspješnost i novčane tokove poduzetnika. Fer prezentacija zahtijeva vjerno predočavanje učinaka transakcija i drugih poslovnih događaja, a u skladu s kriterijima priznavanja imovine, obveza, kapitala, prihoda i rashoda.[43]

Financijski izvještaji prvenstveno su namijenjeni vanjskim korisnicima poduzeća, no oni daju informacije i unutarnjim korisnicima. Kvaliteta financijskih izvještaja danas sve više ovisi o ponašanju, možda bi se moglo reći i određenom stupnju morala računovođa, a sve manje o normiranim računovodstvenim načelima. Korištenje različitih računovodstvenih standarda, sukladno računovodstvenim politikama legalno je i dopušteno, ali ostavlja mogućnost mnogim manipulacijama.

---

[40] K. Žager i L. Žager: “Analiza financijskih izvještaja”, Masmedia, Zagreb, 1999., str 180

[41] Skupina autora „Računovodstvo poduzetnika s primjerima knjiženja“, RRIF plus d.o.o., Zagreb, 2009., str 44.

[42] Zakon o računovodstvu (NN 78/15 i 134/15), 2015, članak 19. stavak 7. http://www.zakon.hr/z/118/Zakon-o-ra%C4%8Dunovodstvu (pristupljeno 15.05.2016.)

[43] Skupina autora: “Primjena hrvatskih standarda financijskog izvještavanja”, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb, 2008., str 35.

Kako su manipulacije financijskim izvještajima česte, u posljednje se vrijeme pokušavaju sistematizirati razlozi za manipulacije, a najčešći su:[44]

- smanjenje fiskalnih i regulatornih opterećenja
- težnja za što jeftinijim povećanjem kapitala
- izbjegavanje kršenja ugovora s vjerovnicima
- povećanje bogatstva menadžmenta.

Kako se smatra da pravna regulativa nikad neće biti u stanju postići optimalnu praksu financijskog izvještavanja koja bi istovremeno zadovoljila i interese investitora i menadžmenta, u računovodstvenoj literaturi danas se govori o 4 računovodstvena aksioma koja nije potrebno dokazivati jer su očigledna sama po sebi:[45]

- nepotpuni i nekvalitetni financijski izvještaji uzrokuju neizvjesnost
- neizvjesnost uzrokuje rizike
- rizici motiviraju investitore na zahtjeve za većim stopama povrata
- zahtjevi za većim stopama povrata rezultiraju većim troškom kapitala, padom potražnje i cijene vrijednosnih papira

Uvođenjem naknadnog vrednovanja poznatijeg kao „fer vrijednost“ otvorila se „Pandorina kutija“ u financijskom sektoru, odnosno segmentu financijske imovine i dovele do situacije da manipulacije na financijskim tržištima uzrokuju manipulacije s financijskim izvještajima.

[44] D. Gulin, Manipulacije na financijskim tržištima i njihov utjecaj na financijske izvještaje, EFZG, Zagreb, 2009, str. 8.

[45] D. Gulin, Manipulacije na financijskim tržištima i njihov utjecaj na financijske izvještaje, EFZG, Zagreb, 2009, str.9.

4.2. Temeljni financijski izvještaji

U Republici Hrvatskoj prema Zakonu o računovodstvu, kojim je uređeno računovodstvo poduzetnika, propisuje da cjelovit sastav skupa godišnjih financijskih izvještaja namijenjen vanjskim korisnicima čine:[46]

- Izvještaj o financijskom položaju (bilanca)
- Račun dobiti i gubitka (izvještaj o poslovnoj uspješnosti u određenom periodu)
- Izvještaj o ostaloj sveobuhvatnoj dobiti
- Izvještaj o promjenama kapitala
- Izvještaj o novčanim tokovima po indirektnoj ili direktnoj metodi
- Bilješke uz financijske izvještaje.

Izvještaji koji se sastavljaju međusobno su različiti, ali se njihovom analizom dobiva cjelokupna slika poslovanja promatranog društva. Strukturu i sadržaj godišnjih financijskih izvještaja propisuje ministar financija na prijedlog Odbora i objavljuju se u Narodnim Novinama.

Zakon o računovodstvu[47] također propisuje podjelu poduzetnika na mikro, male, srednje i velike, prema određenim kriterijima, te shodno tome i primjenu Hrvatskih standarda financijskog izvještavanja ili Međunarodnih standarda financijskog izvještavanja. Hrvatski standardi financijskog izvještavanja ili HSFI[48] temelj su za sastavljanje financijskih izvještaja za mikro, male i srednje poduzetnike u RH od 2008. godine. Od 01.01.2016. godine stupili su na snagu novi HSFI koji su se u nekim segmentima približili MSFI-jima. MSFI[49] ili Međunarodni standardi financijskog izvještavanja temelj su za sastavljanje financijskih izvještaja za velike poduzetnike.

[46] Pravilnik o strukturi i sadržaju godišnjih financijskih izvještaja, http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2015_09_96_1849.html (pristupljeno 10.05.2016.)

[47] Zakon o računovodstvu (NN 78/15 i 134/15), 2015,članak 5, http://www.zakon.hr/z/118/Zakon-o-ra%C4%8Dunovodstvu (pristupljeno 15.05.2016.)

[48] Hrvatski standardi financijskog izvještavanja, 2015, http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2015_08_86_1709.html (pristupljeno 07.08.2016.)

[49] Međunarodni standardi financijskog izvještavanja, 2016, Računovodstvo i financije, http://www.rif.hr/Uploads/MSFI%20NULTI.pdf (pristupljeno 07.08.2016.)

4.2.1. Bilanca

Bilanca je jedan od temeljnih financijskih izvještaja koja sistematizirano prikazuje stanje imovine, obveza i kapitala u određenom vremenskom trenutku, odnosno prikazuje financijski položaj društva i služi kao podloga za ocjenu sigurnosti poslovanja. Bilanca se sastoji od dva dijela, aktive koja predstavlja imovinu kojom društvo raspolaže i pasive koja prikazuje porijeklo imovine. Porijeklo imovine označava radi li se o vlastitom kapitalu ili o obavezama. Između aktive i pasive mora postojati jednakost, odnosno imovina je uvijek jednaka zbroju kapitala i obveza.[50]

Kod razmatranja financijskog položaja važna je struktura odnosa pojedinih elemenata, te njihova međusobna povezanost i uvjetovanost. Da bi mogli dobiti kvalitetnu ocjenu financijskog položaja, neophodno je poznavanje osnovnih oblika imovine, obveza i kapitala.[51]

Imovina su resursi koje društvo koristi u obavljanju svoje djelatnosti. Da bi resursi bili prikazani u bilanci moraju zadovoljiti određene uvjete:[52]

- da su u vlasništvu društva
- da imaju mjerljivu vrijednost
- da se od njih može očekivati buduća ekonomska korist.

Osnovna podjela imovine u bilanci je prema ročnosti, na dugotrajnu i kratkotrajnu imovinu. Karakteristika dugotrajne imovine je da ima vrijednost veću od 3.500,00 kn i rok realizacije dulji od godine dana. Dugotrajna imovina dalje može biti: materijalna, nematerijalna, financijska i dugotrajna potraživanja. Kratkotrajna imovina je onaj dio imovine za koji se očekuje da će se u razdoblju kraćem od godine dana pretvoriti u novčani oblik, a osnovne skupine kratkotrajne imovine su: zalihe, potraživanja, financijska imovina i novac u banci i blagajni.

Kapital i obveze predstavljaju izvore iz kojih je imovina nabavljena. Kapital predstavlja vlastite izvore i on je trajan. Formira se početnim ulaganjem vlasnika, no po želji se može povećavati ako društvo uspješno posluje ili ako vlasnici žele dodatno

---

[50] K. Žager i L. Žager: “Analiza financijskih izvještaja”, Masmedia, Zagreb, 1999, str 53.
[51] K. Žager i L. Žager :“Analiza financijskih izvještaja”, Masmedia, Zagreb, 1999, str 54.
[52] K. Žager i L. Žager: “Analiza financijskih izvještaja”, Masmedia, Zagreb, 1999, str 54.

ulagati. U kapital ubrajamo: upisani kapital, kapitalne rezerve, revalorizacijske rezerve, rezerve iz dobiti, rezerve fer vrijednosti, zadržanu dobit ili preneseni gubitak i dobit ili gubitak tekuće godine.

S druge strane obveze predstavljaju tuđe izvore (banke, druge financijske institucije, dobavljači i sl.) koje opet prema ročnosti dijelimo na dugoročne i kratkoročne. Dugoročne obveze su one koje moraju biti izvršene u roku duljem od godine dana dok su kratkoročne obveze one koje će biti podmirene unutar dvanaest mjeseci od datuma bilance. Prema novom Pravilniku o strukturi i sadržaju godišnjih financijskih izvještaja koji je na snazi od 01.01.2016. i primjenjuje se za financijske izvještaje za 2016. godinu, došlo je do promjene u klasifikaciji u odnosu na prethodna razdoblja pa se dugoročne i kratkoročne obveze razvrstavaju u slijedeće kategorije:[53] obveze prema poduzetnicima unutar grupe za primljene robe i usluge, obveze za zajmove, depozite i slično poduzetnika unutar grupe, ostale obveze prema poduzetnicima unutar grupe, obveze prema društvima povezanim sudjelujućim interesom za primljene robe i usluge, obveze za zajmove, depozite i slično društava povezanih sudjelujućim interesom, ostale obveze prema društvima povezanim sudjelujućim interesom, obveze za zajmove, depozite i slično, obveze prema bankama i drugim financijskim institucijama, obveze za predujmove, obveze prema dobavljačima, obveze po vrijednosnim papirima, ostale obveze. Samo u dugoročne obveze klasificira se odgođena porezna obveza, dok samo u kratkoročne obveze ulaze obveze prema zaposlenicima, obveze za poreze, doprinose i slična davanja, obveze s osnova udjela u rezultatu, obveze po osnovi dugotrajne imovine namijenjene prodaji.

Vrednovanje, odnosno procjena pozicija financijskih izvještaja, temeljno je pitanje računovodstvenih politika i jedno od najsofisticiranijih pitanja i problema računovodstva. Kako računovodstvene regulative dopuštaju primjenu različitih metoda i postupaka procjene financijskih izvještaja, što predstavlja plodno tlo za različite manipulacije. Osnove za mjerenje pozicija financijske imovine su slijedeće:[54]

- trošak nabave (povijesni trošak)
- tekući trošak

[53] Pravilnik o strukturi i sadržaju godišnjih financijskih izvještaja, http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2015_09_96_1849.html (pristupljeno 10.05.2016.)

[54] K. Žager i L. Žager: "Analiza financijskih izvještaja", Masmedia, Zagreb, 1999., str 62.

- utrživa vrijednost
- sadašnja vrijednost

Korištenjem različitih metoda dobiju se različite vrijednosti osnovnih elemenata bilance, stoga je potrebno prilikom ocjene financijskog položaja, voditi računa o tome koje su računovodstvene metode korištene i kakav je njihov utjecaj na iskazivanje vrijednosti osnovnih elemenata financijskih izvještaja u promatranom razdoblju. Prilikom sastavljanja i prezentiranja financijskih izvještaja potrebno je uvažiti mnoštvo računovodstvenih načela. Korektnom primjenom svih računovodstvenih načela postiže se da je bilanca pouzdana i kvalitetna podloga za donošenje odluka o poslovanju subjekta, a da sam financijski izvještaj prikazuje istinito i fer stanje.

4.2.2. Račun dobiti i gubitka

Financijski izvještaj koji pokazuje uspješnost poslovanja u određenom vremenskom razdoblju naziva se Račun dobiti i gubitka (RDG). Osnovni elementi tog izvještaja su prihodi i rashodi, te njihova razlika koja može biti pozitivna i tada se naziva dobit, te negativna i tada se naziva gubitak. Prema tome, RDG se može definirati kao financijski izvještaj koji prikazuje koliko je prihoda i rashoda ostvareno u određenom vremenu, te kolika je ostvarena dobit, odnosno gubitak.[55] Prema Međunarodnim računovodstvenim standardima (MRS)[56] prihodi predstavljaju povećanje ekonomske koristi tijekom obračunskog razdoblja u obliku priljeva ili povećanja sredstava ili smanjenja obveza, to za posljedicu ima povećanje kapitala, dok rashod predstavlja smanjenje ekonomske koristi kroz obračunsko razdoblje u vidu odljeva ili iscrpljenja sredstva, što kao krajnji rezultat ima smanjenje kapitala.

Financijski rezultat se utvrđuje na kraju obračunskog razdoblja. Obavezno se sastavlja za razdoblje poslovne godine, dok se za obračunska međurazdoblja može sastavljati, ovisno o odluci uprave. Karakteristika ovog izvještaja je da se sučeljavaju

[55] K. Žager i L. Žager: "Analiza financijskih izvještaja", Masmedia, Zagreb, 1999., str 67.

[56] MRS 18 Prihodi, http://www.srr-fbih.org/pdf/MSFI_MRS/10_MRS_18.pdf (pristupljeno 22.04.2016.)

prihodi i rashodi obračunskog razdoblja, s time da se rashodi iskazuju po metodi ukupnih troškova a troškovi se klasificiraju po prirodnim vrstama .[57]

U RDG-u prihodi i rashodi klasificiraju se dvije skupine, na poslovne i financijske. Do 2016. godine imali smo generalnu podjelu na tri skupine: poslovne, financijske i izvanredne prihode i rashode, ali su izvanredni novim Zakonom o računovodstvu odnosno novim Pravilnikom o strukturi i sadržaju godišnjih financijskih izvještaja potpuno ukinuti.

Redovni prihodi su oni koji se pojavljuju stalno i vezani su za realizaciju poslovnih učinaka, odnosno obavljanje glavne djelatnosti. Redovni prihodi koji se ostvaruju prodajom proizvoda i usluga na tržištu nazivaju se poslovni prihodi jer su nastali iz poslovanja u djelatnosti za koju je društvo registrirano. Financijski prihodi također spadaju u grupu redovnih prihoda, a rezultat su ulaganja viška raspoloživih novčanih sredstava. Najčešće se tu radi o kamatama, tečajnim razlikama ili dividendi. Izvanredni prihodi su, prema HSFI koji su bili na snazi do 31.12.2015. godine, su oni koji se pojavljuju sporadično, obično se ne mogu planirati, a javljaju se prilikom prodaje dugotrajne imovine, sirovina, evtl. viškova, otpisa obveza i sl. Prema novim HSFI koji su na snagu stupili 01.01.2016. izvanrednih prihoda de facto nema, nego se ubrajaju u poslovne, odnosno financijske, ovisno o tome da li su posljedica poslovne ili financijske aktivnosti. Rashodi nastaju kao posljedica trošenja, a analogno prihodima razvrstavaju se u redovne rashode, koje sačinjavaju poslovni i financijski rashodi. Rashode koji nastaju kao posljedica obavljanja glavne djelatnosti, pojavljuju se redovito a čine ih troškovi sadržani u prodanim proizvodima, ostali troškovi razdoblja, nabavna vrijednost prodane robe i sl. nazivamo poslovnim rashodima. Financijski rashodi, kao drugi dio redovitih rashoda, nastaju kao posljedica korištenja tuđih novčanih sredstava, pa u njih ubrajamo kamate, negativne tečajne razlike i sl. U izvanredne rashode su se do 31.12.2015. godine ubrajali rashodi koji u poslovanju ne nastaju redovito nego se pojavljuju ponekad a za posljedicu imaju smanjenje vrijednosti imovine ili povećanje obveza. Najčešće se radilo o otuđenju imovine

[57] Skupina autora „Računovodstvo poduzetnika s primjerima knjiženja“, RRIF plus d.o.o., Zagreb, 2009., str 49.

(krađe), kaznama, štetama i sl.[58], dok su prema novim HSFI koji su u primjeni od 01.01.2016.izvanredni rashodi ukinuti.

Novim Pravilnikom RDG je izmijenjen u odnosu na dosadašnji, pa se sukladno novim podjelama koje se javljaju i u bilanci pojavljuju još kategorije: udio dobiti ili gubitku od društava povezanih sudjelujućim interesom, udio u dobiti ili gubitku od zajedničkih pothvata, nakon toga se sučele ukupni prihodi i ukupni rashodi te se iskaže financijski rezultat poslovanja, porez na dobit, te neto dobit ili gubitak razdoblja. U novom RDG, javljaju se stavke prekinuto poslovanje i ukupno poslovanje, koje popunjava obveznik primjene MSFI ako ima prekinuto poslovanje. Dodatak RDG-u popunjava obveznik koji ispunjava konsolidirane godišnje financijske izvještaje. U tom dodatku iskazuje se dobit ili gubitak pripisan imateljima kapitala matice, odnosno manjinskom nekontrolirajućem interesu.

Obračunski sustav hrvatskih poslovnih subjekata temelji se na Međunarodnim standardima financijskog izvještavanja koji u kontekstu priznavanja i mjerenja prihoda i rashoda ističu primjenu sljedećih pretpostavki i načela:[59]

- pretpostavka nastanka događaja
- načelo iskazivanja po bruto osnovi
- načelo sučeljavanja prihoda i rashoda
- načelo opreznosti.

U slučaju malo slobodnije primjene navedenih načela dolazi do velike mogućnosti manipulacije podacima, odnosno iskazivanja poslovnog rezultata koji možda i ne iskazuje „istinito i fer“ stvarno stanje i stvarni rezultat. Jedna od najčešćih manipulacija do koje dolazi u RDG-u je da se prihodi odnosno rashodi ne priznaju u izvještajnom razdoblju u kojem su ostvareni, nego o razdoblju prije ili poslije, da bi rezultat između prihoda i rashoda izgledao bolji ili lošiji, ovisno o željama menadžmenta.

[58] K. Žager i L. Žager L.: “Analiza financijskih izvještaja”, Masmedia, Zagreb, 1999, str 70-72.
[59] K. Žager i L. Žager L.: “Analiza financijskih izvještaja”, Masmedia, Zagreb, 1999, str 75

4.2.3. Izvještaj o ostaloj sveobuhvatnoj dobiti

Izvještaj o sveobuhvatnoj dobiti[60] je izvještaj kojeg izrađuju poduzetnici koji su klasificirani u skupinu srednjih ili velikih. Može se popunjavati kao jedan izvještaj o sveobuhvatnoj dobiti ili kao dva izvještaja:

- Izvještaj o dobiti (RDG)
- Izvještaj o ostaloj sveobuhvatnoj dobiti koji započinje s dobiti ili gubitkom i prikazuje ostale komponente sveobuhvatne dobiti.

Sveobuhvatna dobit se odnosi na promjene kapitala tijekom razdoblja koje su proizašle iz transakcija i drugih događaja, osim transakcija s vlasnicima. Sastoji se od dobiti ili gubitka kao rezultata aktivnosti menadžmenta te ostale sveobuhvatne dobiti kao rezultata ekonomskih uvjeta poslovanja.

Kao što je već rečeno popunjavanje izvještaja o ostaloj sveobuhvatnoj dobiti započinje s dobiti ili gubitkom iskazanom u RDG-u. Nakon toga iskazuju se tečajne razlike iz preračuna inozemnog poslovanja, zatim promjene revalorizacijskih rezervi dugotrajne materijalne i nematerijalne imovine. Zatim se iskazuje dobit ili gubitak s osnove ponovnog vrednovanja financijske imovine raspoložive za prodaju, nakon toga se iskazuju dobici i gubici od instrumenata zaštite kod zaštite novčanog toka. Slijedeće se prikazuje dobit ili gubitak s osnova zaštite neto ulaganja u inozemstvu, pa udio u ostaloj sveobuhvatnoj dobiti ili gubitku kod pridruženih poduzetnika, te aktuarski dobici ili gubici prema planovima definiranih primanja. Konačno se iskazuje porez na ostalu sveobuhvatnu dobit, te neto ostala sveobuhvatna dobit ili gubitak razdoblja i na kraju sveobuhvatna dobit ili gubitak razdoblja.

Dodatak izvještaju o ostaloj sveobuhvatnoj dobiti popunjava poduzetnik koji sastavlja konsolidirani godišnji financijski izvještaj, a u tom dodatku iskazuje sveobuhvatnu dobit ili gubitak pripisan imateljima kapitala matice, odnosno manjinskom interesu.

[60] GFI-POD ver. 2.0.4, http://www.fina.hr/Default.aspx?sec=915, preuzeto (10.08.2016.)

4.2.4. Izvještaj o novčanom toku

Izvještaj o novčanom toku jedan je od izvještaja u skupu godišnjih financijskih izvještaja, te se obavezno sastavlja za godišnje razdoblje poslovanja. MRS 7 preporučuje da se sastavlja za razdoblja u kojima se izrađuje i RDG. Dobivene informacije važne su upravi društva za vođenje financijske politike, a posebno su važne za osiguranje likvidnosti i solventnosti društva.[61]

Kako je novac sastavni dio imovine poduzeća, a pored toga je i najlikvidniji dio imovine, pridaje mu se posebna važnost, te se njegovo kretanje prikazuje u izvještaju o novčanom toku. Izvještaj o novčanom toku pokazuje izvore pribavljanja i način upotrebe novca, utvrđuje postojanje viška raspoloživih sredstava ili utvrđuje postojanje manjka potrebnih novčanih sredstava. Iz tog izvještaja može se saznati kako poslovni subjekt stvara novac i kako ga troši. Kada se kaže novčani tok ne misli se isključivo samo na novac već i na novčane ekvivalente, odnosno uključuje novac na žiro računu, novac u blagajni, te depozite po viđenju. [62] U RDG-u se sučeljavaju prihodi i rashodi, dok se u izvještaju o novčanom toku iskazuju primici i izdaci. Razlika između prihoda i primitaka i rashoda i izdataka je u tome da u prihodi i rashodi obračunske kategorije prema načelu nastanka događaja, te ulaze u obračunsko razdoblje s datumom kad je roba ili usluga fakturirana, dok su primici i izdaci financijske kategorije, ulaze u obračunsko razdoblje kad su naplaćeni odnosno plaćeni, odnosno da se temelji na načelu blagajne.

Zbog korištenja različitih kategorija dolazi do vremenskog nesklada između bilance, RDG-a i izvještaja o novčanom toku. Također, trebamo znati da nije svaki prihod i primitak, niti je svaki rashod i izdatak. Najčešći primjer za to je korištenje tuđih izvora u vidu kredita ili zajmova koji jesu primitak, ali nisu prihod. S druge strane pak, nabava dugotrajne imovine koja je u određenom trenutku izdatak, ali trošak postaje tek kasnije kroz dulji vremenski rok (i do 20 godina kroz amortizaciju koja nije financijska kategorija).

---

[61] Skupina autora „Računovodstvo poduzetnika s primjerima knjiženja“, RRIF plus d.o.o., Zagreb, 2009., str 51.

[62] K. Žager K. i L. Žager: “Analiza financijskih izvještaja”, Masmedia, Zagreb, 1999., str 81.

Da bi se došlo do podatka koliko je društvo sposobno stvarati novac iz redovitih aktivnosti i da li je to dovoljno za odvijanje normalnih djelatnosti primici i izdaci razvrstavaju se u tri vrste aktivnosti:[63]

- poslovne aktivnosti
- investicijske aktivnosti
- financijske investicije

Poslovne aktivnosti su glavne aktivnosti poduzeća koje stvaraju prihod i koje imaju najznačajniji utjecaj na financijski rezultat poduzeća. Najčešći primjeri primitaka i izdataka iz poslovnih aktivnosti su: primici od prodaje roba i usluga, primici od provizija, naknada i tantijema, primici od osiguravajućih društava, izdaci dobavljačima za isporučenu robu ili usluge, zaposlenima i za njihov račun, izdaci vezani uz porez na dobit, za premije osiguranja i sl. Uspješan poslovni subjekt najviše bi novaca trebao ostvariti iz poslovnih aktivnosti jer je to jedan od pokazatelja uspješnosti poslovanja.

Investicijske aktivnosti vezane su uz promjene na dugotrajnoj imovini, odnosno za njezino stjecanje i otuđivanje. Temeljem toga kao primici i izdaci iz investicijske aktivnosti mogu se pojaviti: primici od prodaje nekretnina, opreme, postrojenja i druge materijalne i nematerijalne imovine, od povrata kredita danih drugima, od prodaje dionica i obveznica drugih društava, izdaci za nabavu nekretnina, postrojenja, opreme i druge materijalne i nematerijalne imovine, izdaci na osnovi kredita danih drugima, izdaci za kupovinu dionica i obveznica drugih poslovnih subjekata i sl.

Financijske aktivnosti su sve aktivnosti vezane uz financiranje poslovanja, a obuhvaćaju promjene vezane uz iznos, odnosno strukturu obveza i kapitala. Primici i izdaci iz financijskih aktivnosti najčešće se javljaju u obliku: primitaka od emisije dionica, emisije obveznica i drugih vrijednosnih papira, od primljenih kredita, te kao izdaci za otkup vlastitih dionica, za dividende i kamate, te izdatke za otplatu kredita.

[63] K. Žager K. i L. Žager: “Analiza financijskih izvještaja”, Masmedia, Zagreb, 1999., str 82

4.2.5. Izvještaj o promjenama kapitala

Izvještaj o promjenama kapitala odnosno vlasničke glavnice jedan je od temeljnih financijskih izvještaja. Prikazuje promjene koje su se na kapitalu dogodile između dva obračunska razdoblja. Stoga je povezan i sa bilancom i sa RDG-om. Prema Pravilniku o strukturi i sadržaju godišnjih financijskih izvještaja u ovom izvještaju posebno se moraju iskazati slijedeće pozicije:[64]

- temeljni (upisani) kapital
- kapitalne rezerve
- zakonske rezerve
- rezerve za vlastite dionice
- vlastite dionice i udjeli (odbitna stavka)
- statutarne rezerve
- ostale rezerve
- revalorizacijske rezerve
- fer vrijednost financijske imovine raspoložive za prodaju
- učinkoviti dio zaštite novčanih tokova.

Te se pozicije prate na način da se iskaže stanje 1.1. prethodnog razdoblja i to promjene računovodstvenih politika te nakon toga ispravak pogreški. Nakon toga se iskazuje dobit /gubitak razdoblja, tečajne razlike iz preračuna inozemnog poslovanja, promjene revalorizacijskih rezervi dugotrajne materijalne i nematerijalne imovine, dobitak ili gubitak s osnove naknadnog vrednovanja financijske imovine raspoložive za prodaju, dobitak ili gubitak s osnove učinkovite zaštite novčanog toka, dobitak ili gubitak s osnove učinkovite zaštite neto ulaganja u inozemstvu, udio u ostaloj sveobuhvatnoj dobiti/gubitku društava povezanih sudjelujućim interesom, aktuarski dobici/gubici po planovima definiranih primanja, ostale nevlasničke promjene kapitala, porez na transakcije priznate direktno u kapitalu, povećanje/smanjenje temeljnog (upisanog) kapitala (osim reinvestiranjem dobiti i u postupku predstečajne nagodbe), povećanje temeljnog (upisanog) kapitala reinvestiranjem dobiti, povećanje temeljnog (upisanog) kapitala u postupku predstečajne nagodbe, otkup vlastitih dionica/udjela,

[64] Pravilnik o strukturi i sadržaju godišnjih financijskih izvještaja, http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2015_09_96_1849.html (pristupljeno 10.05.2016.)

isplata udjela u dobiti/dividende, ostale raspodjele vlasnicima i prijenos u pozicije rezervi po godišnjem rasporedu. Nakon toga se iskazuje prijenos u pozicije rezervi po godišnjem rasporedu, zatim povećanje rezervi u postupku predstečajne nagodbe, stanje 31.prosinca prethodnog razdoblja. Dodatak izvještaju o promjenama kapitala popunjava poduzetnik obveznik primjene MSFI-a i tu iskazuje ostalu sveobuhvatnu dobit prethodnog razdoblja umanjenu za poreze, sveobuhvatnu dobit ili gubitak prethodnog razdoblja i transakcije s vlasnicima prethodnog razdoblja priznate direktno u kapitalu. Nakon što se popuni prethodno razdoblje, sve iste pozicije popune se i za tekuće razdoblje.

Promjene kapitala subjekta između početka i kraja izvještajnog razdoblja odražavaju povećanje ili smanjenje neto imovine tijekom razdoblja. Iz toga je razvidno da taj izvještaj izražava svu bit vlasničkog odnosa odražavajući interese ulagača, vlasnika i samog društva.

4.2.6. Bilješke uz financijske izvještaje

U setu godišnjih financijskih izvještaja, uz bilancu, RDG, izvještaj o ostaloj sveobuhvatnoj dobiti, izvještaj o novčanom toku i izvještaj o promjenama kapitala nalaze se i bilješke uz financijske izvještaje. To je jedini financijski izvještaj kojem forma nije strogo propisana, a sastavljaju ih svi poduzetnici obveznici primjena Zakona o računovodstvu bez obzira na veličinu poslovnog subjekta. Smisao bilježaka je da dodatno pojasne strukturu vrijednost i obilježja nekih pozicija u tim izvještajima. Njihova zadaća je: [65]

- dati informacije o osnovici za sastavljanje financijskih izvještaja i izabranim računovodstvenim politikama u skladu s točkama 117. do 124. MRS-a 1
- objaviti informacije prema zahtjevima Međunarodnih standarda financijskog izvještavanja (MSFI) i Hrvatskih standarda financijskog izvještavanja (HSFI) koje nisu prezentirane u ostalim propisanim izvještajima

[65] Skupina autora „Računovodstvo poduzetnika s primjerima knjiženja“, RRIF plus d.o.o., Zagreb, 2009, str 53.

- dati dodatne informacije koje nisu dane u samim financijskim izvještajima a važne su za razumijevanje bilo kojeg od njih.

Kao što je već prije spomenuto forma Bilješki uz financijske izvještaje nije propisana, te sadržaj može biti prikazan tekstualno, u obliku tablica, grafikona i sl. Prema MRS 1 bilješke trebaju sadržavati:[66]

- naziv, adresu poduzetnika, pravni oblik poduzetnika, državu osnivanja (ako nije objavljeno drugdje),
- opis vrste poslovanja poduzetnika i glavne aktivnosti,
- informaciju o osnovi za sastavljanje financijskih izvještaja,
- sažetak značajnih računovodstvenih politika,
- informacije prema zahtjevima Hrvatskih standarda financijskog izvještavanja koje nisu predočene u bilanci, računu dobiti i gubitka, izvještaju o promjeni kapitala i izvještaju o novčanom toku,
- broj i nominalnu vrijednost, ili ako ona nije dostupna knjigovodstvenu vrijednost dionica,
- ako postoji više klasa dionica, broj i nominalna vrijednost ili ako ona nije dostupna, knjigovodstvenu vrijednost dionica svake klase dionica,
- postojanje svih potvrda o sudjelujućim interesima, konvertibilnim zadužnicama ili sličnim vrijednosnim papirima, zajedno s podacima o njihovom broju i pravima koja se po njima priznaju,
- iznos predujmova i kredita odobrenih članovima administrativnih, upravnih i nadzornih tijela poduzetnika, zajedno s podacima o kamatama, stopama, glavnim uvjetima i otplaćenim iznosima, te obvezama preuzetim u njihovo ime po osnovi bilo kakvih garancija prikazan u ukupnom iznosu za svaku kategoriju,
- iznos dividendi,
- osnovu mjerenja i procjene stavaka financijskih izvještaja,
- iznos kumulativnih povlaštenih dividendi koji nije priznat,
- iznos obveza poduzetnika koji dospijevaju na plaćanje nakon više od pet godina, kao i ukupna zaduženja poduzetnika pokrivena vrijednosnim jamstvima

[66] Međunarodni računovodstveni standard 1, http://srr-fbih.org/msfi_mrs/1_mrs_1.htm (pristupljeno 26.04.2016.)

poduzetnika zajedno s vrstom i oblikom jamstva. Ova informacija se obvezno objavljuje odvojeno za svaku stavku obveza,

- pregled nedovršenih sudskih sporova,
- za stavke uključene u financijski izvještaj koje jesu ili su izvorno bile izražene u stranoj valuti poduzetnik objavljuje temelj konverzije u izvještajnoj valuti,
- iznos naknade članovima administrativnih upravnih i nadzornih tijela,
- informacije o ključnim pretpostavkama u vezi s budućnošću poslovanja te procjenu neizvjesnosti na datum bilance koje stvaraju veliki rizik,
- sve ono što je zahtijevano ostalim primijenjenim Hrvatskim standardima financijskog izvještavanja.

Iz propisa vidljivo je da bilješke trebaju sadržavati sve informacije koje se ne vide direktno u temeljnim izvještajima, a bitne su za njihovo razumijevanje i ocjenu poslovanja. Sastavljanje smislenih bilješki pridonosi kvaliteti i upotrebljivosti informacija sadržanih u temeljnim izvještajima, te dodatnu sigurnost da prilikom izvještaja nisu rađene manipulacije.

4.3. Obveznici sastavljanja financijskih izvještaja

Prema Zakonu o računovodstvu, obveznici sastavljanja godišnjih financijskih izvještaja su:[67]

- trgovačka društva i trgovci određeni propisima koji uređuju trgovačka društva
- poslovne jedinice poduzetnika sa sjedištem u stranoj državi ako prema propisima te države ne postoji obveza vođenja poslovnih knjiga i sastavljanja financijskih izvještaja
- poslovne jedinice iz strane države koje su obveznici poreza na dobit
- sve pravne i fizičke osobe koje su obveznici poreza na dobit.

Pri tome treba naglasiti da su srednji i veliki poduzetnici dužni sastavljati sve propisane izvještaje: bilancu, RDG, izvještaj o ostaloj sveobuhvatnoj dobiti koji je u

[67] Zakon o računovodstvu (NN 78/15 i 134/15), 2015, članak 4., http://www.zakon.hr/z/118/Zakon-o-ra%C4%8Dunovodstvu, (pristupljeno 25.04.2016.)

stvari sastavni dio RDG-a, izvještaj o novčanom toku, izvještaj o promjeni kapitala, te bilješke uz financijske izvještaje, dok mali poduzetnici sastavljaju samo bilancu, RDG i bilješke.[68]

4.4. Korisnici financijskih izvještaja

Svrha računovodstva je zadovoljiti potrebe različitih korisnika za informacijama koje su im potrebne. Naravno, različite korisnici žele različite informacije jer su im potrebne za različitu namjenu. Najznačajniji korisnici financijskih izvještaja su investitori i kreditori, sadašnji ili budući, te menadžment društva. Najčešće se dijele u dvije skupine:[69]

- interni ili unutarnji korisnici – menadžment, zaposlenici
- eksterni ili vanjski korisnici – vlasnici, poslovni partneri, konkurencija, banke i ostale financijske institucije

U interne korisnike ubrajaju se menadžment i zaposlenici. Menadžment je najznačajniji interni korisnik, jer su mu informacije potrebne pri planiranju, budžetiranju i kontroli realizacije. Kako je uloga menadžmenta osigurati rast i razvoj društva, zainteresiran je za sve oblike informacija koje kroz financijske izvještaje može dobiti. Zaposlenici te informacije koriste da bi mogli procijeniti stabilnost i profitabilnost poslodavca, sve u svrhu vlastite sigurnosti, odnosno osiguravanja egzistencije.

Eksternih je korisnika mnogo više, tu se nalaze sadašnji i potencijalni investitori i kreditori, dobavljači, ostali vjerovnici, kupci, državni organi, te javnost. Vlasnici i ostali investitori zainteresirani su za informacije koje pružaju uvid u poslovanje društva i sigurnost ulaganja. Zanima ih sadašnje stanje kapitala, ali i informacije na osnovu kojih mogu predvidjeti buduće trendove i stanja svog kapitala. Kreditorima su najinteresantnije informacije koje im daju odgovor na pitanje da li i pod kojim uvjetima poslovnom subjektu odobriti kredit, te hoće li isti biti sposoban vraćati posuđena

[68] Zakon o računovodstvu (NN 78/15 i 134/15), 2015, članak 19., http://www.zakon.hr/z/118/Zakon-o-ra%C4%8Dunovodstvu, (pristupljeno 25.04.2016.)

[69] K. Žager i L. Žager L: “Analiza financijskih izvještaja”, Masmedia, Zagreb, 1999, str 181.

sredstva u dospijeću. Dobavljače zanima hoće li dugovi po računima biti pravodobno plaćeni, kupce zanimaju podaci o nastavku poslovanja društva, te njegovoj mogućnosti da pravovremeno isporučuje naručenu robu. Državne organe najviše zanimaju informacije vezane uz poreznu politiku i obveze subjekta po pitanju poreza i ostalih parafiskalnih nameta. Osim informacija vezanih uz poreze državne organe, zanimaju i drugi podaci važni za državu poput statistike nacionalnog dohotka i sl. Za financijske izvještaje poslovnog subjekta zanima se i cjelokupno društvo jer uspjeh poslovnog subjekta u okruženju može nositi prosperitet za cijeli kraj, kao što i loši poslovni rezultati mogu dovesti do problema u okruženju (npr. Željezara Sisak u kojoj je radio veći dio zaposlenog radno sposobnog stanovništva toga kraja).

Bez fer i realno iskazanih informacija u financijskim izvještajima, navedena skupine puno bi teže donosile racionalne poslovne odluke. Stoga objavljeni financijski izvještaji predstavljaju značajan financijski potencijal, a nerazumijevanje istih može predstavljati veliki problem i za posljedicu imati pogrešne odluke sa velikim financijskim gubicima.

5. Izvještaj o novčanom toku

Kao što je već spomenuto Izvještaj o novčanom toku sastavni je dio godišnjih financijskih izvještaja, koji pokazuje izvore pribavljanja i način upotrebe novca. Izuzetno je bitan jer se njime utvrđuje postoji li višak raspoloživih sredstava ili postoji problem nedostatnih novčanih sredstava.

5.1. Cilj sastavljanja izvještaja o novčanom toku

Cilj, odnosno svrha sastavljanja izvještaja o novčanom toku je omogućiti kvalitetnu procjenu sposobnosti društva da ostvari neto (čisti) novčani tok, odnosno da se utvrdi likvidnost odnosno u nekoj mjeri i solventnost promatranog društva. Često se događa da društvo u RDG-u ima iskazano uspješno poslovanje i veliku dobit, a s druge strane ima problema sa solventnošću i plaćanjem dospjelih obveza. Kako je već spomenuto, u RDG-u se sučeljavaju prihodi i rashodi kao obračunske kategorije, koje vremenski ne prate stvarni novčani tok. Zato se u Izvještaju o novčanom toku sučeljavaju primici i izdaci, koji ne daju jasnu sliku o poslovnoj uspješnosti društva, ali puno govore o sposobnosti poslovnog subjekta da svoje dugove podmiruje u dospijeću, odnosno da li je promatrani poslovni likvidan i solventan, ili postoje neki problemi.

5.2. Struktura novčanog toka

Iz Izvještaja o novčanom toku kao jednom od temeljnih financijskih izvještaja, korisnici istih mogu razaznati izvore novca i način njegove upotrebe. Radi preglednosti, različitog karaktera pojedinih izvora i načina upotrebe novca, za potrebe Izvještaja o novčanom toku, poduzetničke aktivnosti grupiraju se u tri glavne skupine:[70]

- poslovne aktivnosti,

[70] Važnost novčanog toka kao pokazatelja kvalitete poduzetničkog uspjeha, http://hrcak.srce.hr/144519 (preuzeto 25.04.2016.)

- investicijske aktivnosti
- financijske aktivnosti

Točka 6 MRS-a 7 definira poslovne aktivnosti kao glavne prihodovno-proizvodne djelatnosti subjekta, pa u poslovne aktivnosti spadaju sljedeći primici i izdaci:[71]

- gotovinska prodaja kupcima
- naplata potraživanja od kupaca
- primljeni predujmovi od poslovnih aktivnosti
- primici od naplaćenih kamata, naknada, provizija
- povrati novca od dobavljača
- primici od dobivenih sudskih parnica, penala
- primici od refundacija, milodara, donacija, subvencija i sl.
- isplate zaposlenicima za plaće i ostalo
- plaćanje dobavljačima dobara i usluga
- plaćanje poreza i kazni
- povrati novca kupcima
- dani predujmovi za poslovne aktivnosti
- karitativna plaćanja, donacije i sl.

Investicijske ili ulagačke aktivnosti su aktivnosti stjecanja i otuđivanja dugotrajne imovine i druge imovine koja nisu uključena u novčane ekvivalente. U smislu priljeva, investicijske aktivnosti predstavljaju otuđenje dugotrajne imovine, kojom se stječe novac, dok u smislu odljeva radi se o izdacima za nabavu dugotrajne materijalne i nematerijalne imovine, te izdacima za stjecanje prinosa od financijske imovine. U investicijske aktivnosti ubrajaju se slijedeći primici i izdaci:[72]

- primici od prodaje dugotrajne imovine
- novčani primici od prodaje udjela u drugim tvrtkama ili zajedničkim pothvatima
- novčani primici od prodaje dužničkih instrumenata
- novčani primici temeljem ugovora za futurese, ugovora za opcije i swapove

[71] Važnost novčanog toka kao pokazatelja kvalitete poduzetničkog uspjeha, http://hrcak.srce.hr/144519 (preuzeto 25.04.2016.)

[72] Važnost novčanog toka kao pokazatelja kvalitete poduzetničkog uspjeha, http://hrcak.srce.hr/144519 (preuzeto 25.04.2016.)

- gotovinski primici od naplate zajmova danih trećim strankama
- izdaci za nabavu dugotrajne imovine
- isplate za stjecanje udjela u drugim trgovačkim društvima ili u zajedničkim pothvatima
- plaćanje stjecanja obveznica drugih društava
- gotovinski izdaci za otplate zajmova uzetih od trećih stranaka
- izdaci temeljem ugovora za futurese, ugovora za opcije i swapove

Financijske aktivnosti su aktivnosti čija su posljedica promjene veličine i sastava uplaćenog kapitala i dugovanja subjekta. Tu se radi o promjenama u izvorima imovine odnosno u odnosima vlasnika i kreditora društva. U financijske aktivnosti ubrajamo slijedeće primitke i izdatke:[73]

- primici novca od izdavanja dionica ili drugih vlasničkih instrumenata
- primici od izdavanja obveznica i drugih vrijednosnih papira
- primici novca od povrata glavnice kratkoročnih i dugoročnih posudbi drugima
- primici kredita od financijskih institucija
- izdaci za stjecanje ili otkup vlastitih dionica
- otplata instrumenata dužničkog kapitala
- vraćanje gotovinskih pozajmica
- vraćanje glavnice duga od kratkoročnih i dugoročnih kreditnih aranžmana.

Pri klasifikaciji primitaka i izdataka poslovnom subjektu ostavljena je mogućnost da svoje novčane tokove od poslovnih, investicijskih i financijskih aktivnosti prezentira na način koji najbolje odgovara njegovom poslovanju. Naravno, načelo dosljednosti nalaže da se ista vrsta primitaka i izdataka klasificira uvijek na isti način. Tako na primjer, plaćene kamate mogu biti izdatak iz poslovne ili financijske aktivnosti, primitak od naplaćenih kamata i primitak od dividendi mogu biti iz poslovne ili investicijske djelatnosti itd. Naravno, tu se otvara i mogućnost zloupotrebe i manipulacije podacima u svrhu iskazivanja podataka kavi najviše odgovaraju osobama odgovornim za sastavljanje financijskih izvještaja.

[73] Važnost novčanog toka kao pokazatelja kvalitete poduzetničkog uspjeha, http://hrcak.srce.hr/144519 (25.04.2016.)

5.3. Metode sastavljanja izvještaja o novčanom toku

Za sastavljanje Izvještaja o novčanom toku moguće je koristiti dvije metode: izravnu (direktnu) ili neizravnu (indirektnu). Iako točka 19 MRS-a 7 preporučuje korištenje izravne metode, danas se u praksi još uvijek češće koristi neizravna metoda. Među financijskim izvještajima za 2013. godinu za 10 društava koja su na Zagrebačkoj burzi ostvarila najveći promet od 01.01.2014.-30.06.2014., samo je jedno društvo izvještavalo po direktnoj metodi.[74]

5.3.1. Direktna metoda

Prema direktnoj metodi ukupni primici i izdaci razvrstavaju se po osnovnim aktivnostima: poslovnim, investicijskim i financijskim. Zatim se radi sučeljavanje kao u nastavku:[75]

NOVČANI TOKOVI OD POSLOVNIH AKTIVNOSTI

1. Novčani primici od kupaca
2. Novčani primici od tantijema, naknada, provizija i sl.
3. Novčani primici od osiguranja za naknadu šteta
4. Novčani primici s osnove povrata poreza
5. Novčani izdaci dobavljačima
6. Novčani izdaci za zaposlene
7. Novčani izdaci za osiguranje za naknade šteta
8. Ostali novčani primici i izdaci

I. Novac iz poslovanja

9. Novčani izdaci za kamate

10. Plaćeni porez na dobit

---

[74] Važnost novčanog toka kao pokazatelja kvalitete poduzetničkog uspjeha, http://hrcak.srce.hr/144519 (25.04.2016.)

[75] Pravilnik o strukturi i sadržaju godišnjih financijskih izvještaja, http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2015_09_96_1849.html (pristupljeno 10.05.2016.)

A. NETO NOVČANI TOKOVI OD POSLOVNIH AKTIVNOSTI

NOVČANI TOK OD INVESTICIJSKIH AKTIVNOSTI

1. Novčani primici od prodaje dugotrajne materijalne i nematerijalne imovine
2. Novčani primici od prodaje financijskih instrumenata
3. Novčani primici od kamata
4. Novčani primici od dividendi
5. Novčani primici s osnove povrata danih zajmova i štednih uloga
6. Ostali novčani primici od investicijskih aktivnosti

II. Ukupno novčani primici od investicijskih djelatnosti

1. Novčani izdaci za kupnju dugotrajne materijalne i nematerijalne imovine
2. Novčani izdaci za stjecanje financijskih instrumenata
3. Novčani izdaci s osnove danih zajmova i štednih uloga
4. Stjecanje ovisnog društva, umanjeno za stečeni novac
5. Ostali novčani izdaci od investicijskih aktivnosti

III. Ukupno novčani izdaci od investicijske aktivnosti

B. NETO NOVČANI TOKOVI OD INVESTICIJSKIH AKTIVNOSTI

NOVČANI TOKOVI OD FINANCIJSKIH AKTIVNOSTI

1. Novčani primici od povećanja temeljnog (upisanog) kapitala
2. Novčani primici od izdavanja vlasničkih i dužničkih financijskih instrumenata
3. Novčani primici od glavnice kredita, pozajmica i drugih posudbi
4. Ostali primici od financijskih aktivnosti

IV. Ukupno novčani primici od financijskih djelatnosti

1. Novčani izdaci za otplatu glavnice kredita, pozajmica i drugih posudbi i dužničkih financijskih instrumenata
2. Novčani izdaci za isplatu dividendi
3. Novčani izdaci za financijski najam
4. Novčani izdaci za otkup vlastitih dionica i smanjenje temeljnog (upisanog) kapitala
5. Ostali novčani izdaci od financijskih aktivnosti

V. Ukupno novčani izdaci od financijskih djelatnosti

C. NETO NOVČANI TOKOVI OD FINANCIJSKIH AKTIVNOSTI

1. Nerealizirane tečajne razlike po novcu i novčanim ekvivalentima

D. NETO POVEĆANJE ILI SMANJENJE NOVČANIH TOKOVA

E. NOVAC I NOVČANI EKVIVALENTI NA POČETKU RAZDOBLJA

F. NOVAC I NOVČANI EKVIVALENTI NA KRAJU RAZDOBLJA

Kao što se može vidjeti u direktnoj metodi barata se samo primicima i izdacima. Slijedom toga, mogućnosti manipulacije su smanjene u odnosu na slijedeću metodu. Naravno i ovdje je moguće prikazati investicijski ili financijski primitak kao poslovni, da rezultat iz poslovnog novčanog toka bude bolji i da se slika o likvidnosti poslovnog subjekta „uljepša“ u odnosu na stvarnost.

5.3.2. Indirektna metoda

Izvještaj o novčanom toku prema indirektnoj metodi ne prikazuje posebno stavke primitaka i izdataka već prikazuje novac osiguran od poslovnih aktivnosti korekcijom neto dobiti (gubitka). Postoji formula za preračunavanje neto dobiti (gubitka) na novčani tok od poslovnih aktivnosti kod indirektne metode sastavljanja izvještaja o novčanom toku (prema US GAAP)[76]

- neto dobit (gubitak)
+ amortizacija materijalne imovine
+ amortizacija nematerijalne imovine
+ amortizacija diskonta na emitirane obveznice
- amortizacija premije na emitirane obveznice
+ rashodi od prodaje dugotrajne imovine
- prihodi od prodaje dugotrajne imovine
+ smanjenje potraživanja od kupaca iz poslovnih aktivnosti
- povećanje potraživanja od kupaca iz poslovnih aktivnosti (uključujući kamate i dividende)
+ smanjenje zaliha

[76] Grupa autora, Računovodstvo trgovačkih društava uz primjenu Međunarodnih računovodstvenih standarda i poreznih propisa, HZRFD, Zagreb, 2001, str. 647.

- povećanje zaliha
+ povećanje obveza dobavljačima i drugih obveza
- smanjenje obveza dobavljačima sirovina, materijala i roba, unaprijed plaćenih troškova
+ smanjenje ulaganja u podružnice
- povećanje ulaganja u podružnice
= NOVČANI TOK OD POSLOVNIH AKTIVNOSTI

Struktura i sadržaj Izvještaj a o novčano toku propisana je Zakonom o računovodstvu i izgleda ovako:[77]

NOVČANI TOKOVI OD POSLOVNIH AKTIVNOSTI

1. Dobit prije poreza
2. Usklađenja:
   a) Amortizacija
   b) Dobici i gubici od prodaje i vrijednosna usklađenja dugotrajne materijalne i nematerijalne imovine
   c) Dobici i gubici od prodaje, nerealizirani dobici i gubici i vrijednosna usklađenja financijske imovine
   d) Prihodi od kamata i dividendi
   e) Rashodi od kamata
   f) Rezerviranja
   g) Tečajne razlike (nerealizirane)
   h) Ostala usklađenja za nenovčane transakcije i nerealizirane dobitke i gubitke

   I. Ukupno povećanje novčanog toka od poslovnih aktivnosti
3. Promjene u radnom kapitalu
   a) Povećanje ili smanjenje kratkoročnih obveza
   b) Povećanje ili smanjenje kratkotrajnih potraživanja
   c) Povećanje ili smanjenje zaliha
   d) Ostala povećanja ili smanjenja radnog kapitala

   II. Novac iz poslovanja

---

[77] Pravilnik o strukturi i sadržaju godišnjih financijskih izvještaja, http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2015_09_96_1849.html (pristupljeno 10.05.2016.)

4. Novčani izdaci za kamate
5. Plaćeni porez na dobit

A. NETO NOVČANI TOKOVI OD POSLOVNIH AKTIVNOSTI

NOVČANI TOKOVI OD INVESTICIJSKIH AKTIVNOSTI

1. Novčani primici od prodaje dugotrajne materijalne i nematerijalne imovine
2. Novčani primici od prodaje financijskih instrumenata
3. Novčani primici od kamata
4. Novčani primici od dividendi
5. Novčani primici s osnove povrata danih zajmova i štednih uloga
6. Ostali novčani primici od investicijskih aktivnosti

III. Ukupno novčani primici od investicijskih djelatnosti

1. Novčani izdaci za kupnju dugotrajne materijalne i nematerijalne imovine
2. Novčani izdaci za stjecanje financijskih instrumenata
3. Novčani izdaci s osnove danih zajmova i štednih uloga za razdoblje
4. Stjecanje ovisnog društva, umanjeno za stečeni novac
5. Ostali novčani izdaci od investicijskih aktivnosti

IV. Ukupno novčani izdaci od investicijske aktivnosti

B. NETO NOVČANI TOKOVI OD INVESTICIJSKIH AKTIVNOSTI

NOVČANI TOKOVI OD FINANCIJSKIH AKTIVNOSTI

1. Novčani primici od povećanja temeljnog (upisanog) kapitala
2. Novčani primici od izdavanja vlasničkih i dužničkih financijskih instrumenata
3. Novčani primici od glavnice kredita, pozajmica i drugih posudbi
4. Ostali novčani primici od financijskih aktivnosti

V. **Ukupno novčani primici od financijskih djelatnosti**

1. Novčani izdaci za otplatu glavnice kredita, pozajmica i drugih posudbi i dužničkih financijskih instrumenata
2. Novčani izdaci za isplatu dividendi
3. Novčani izdaci za financijski najam
4. Novčani izdaci za otkup vlastitih dionica i smanjenje temeljnog (upisanog) kapitala
5. Ostali novčani izdaci od financijskih aktivnosti

VI. Ukupno novčani izdaci od financijskih djelatnosti

C. NETO NOVČANI TOKOVI OD FINANCIJSKIH AKTIVNOSTI

1. Nerealizirane tečajne razlike po novcu i novčanim ekvivalentima

D. NETO POVEĆANJE ILI SMANJENJE NOVČANIH TOKOVA

E. NOVAC I NOVČANI EKVIVALENTI NA POČETKU RAZDOBLJA

F. NOVAC I NOVČANI EKVIVALENTI NA KRAJU RAZDOBLJA

Kao što je vidljivo novčani tijek od investicijskih i financijskih aktivnosti utvrđuje se u obje metode jednako, razlika je samo u načinu na koji se utvrđuju novčani tokovi iz poslovnih aktivnosti. Kako je vidljivo da je formula za izračunavanje novčanog toka od poslovnih aktivnosti prilično komplicirana, odnosno da se kreće od obračunske kategorije neto dobiti, pa se onda određene dodaju i oduzimaju, mogućnost manipulacije podacima puno je veća, pa je i to vjerojatno jedan od razloga zašto ga većina koristi.

6. Manipulacije novčanim tokovima

Prijevare u financijskim izvještajima javljaju se iz mnogo razloga, uključujući i taj da se motivi kombiniraju s prilikom. Prijevare u financijskim izvještajima služe u mnoge svrhe, uključujući i:[78]

- dobivanje kredita, dugoročnog financiranja ili dodatnih kapitalnih ulaganja na osnovi zavaravajućih financijskih izvještaja
- održavanje ili stvaranje povoljne vrijednosti dionice
- prikrivanje nedostataka u uspješnosti
- skrivanje neprilično poslovnih transakcija
- rješavanje privremenih financijskih poteškoća

Uprava se također može upustiti u prijevare i manipulacije financijskim izvještajima kako bi postigla osobnu korist u slijedećem:[79]

- povećana kompenzacija kroz više objavljene zarade
- povećana vrijednost dionica društva u osobnom portfelju
- korištenje imovine društva za osobnu upotrebu
- dobivanje promaknuća ili zadržavanje trenutne pozicije unutar društva.

Veća je vjerojatnost da će se društva upustiti u prijevaru financijskim izvještajima ako se odabrana računovodstvena shema nalazi u skupu prihvaćenih računovodstvenih mogućnosti, postoji snažan motiv i postoji prilika da se izrade i izdaju prijevarni financijski izvještaji.

Iako se najčešće manipulacije i prijevare pri izradi financijskih izvještaja rade kao manipulacije troškovima i rashodima, manipulacije prihodima, manipulacije rezerviranjima (koje se odražavaju u RDG-u), zatim stvaranjem nerealne aktive, agresivne revalorizacije i skrivanjem obveza (reflektiraju se u bilanci), ponekad postoji potreba da se manipulacije izvedu i na novčanim tokovima. Izvještaj o novčanom toku važan je kod traženja kredita ili nekog vida dugoročnog financiranja jer se iz njega vidi sposobnost društva da na vrijeme plaća svoje obveze, odnosno vidljivo je da li će s

[78] Z.Rezaee, Prijevara u financijskim izvještajima, MATE d.o.o., Zagreb, 2014, str. 57.-58.
[79] Z.Rezaee, Prijevara u financijskim izvještajima, MATE d.o.o., Zagreb, 2014, str. 58.

povećanjem obveza do kojih bi došlo u slučaju dobivanja zajma ili kredita, društvo još uvijek biti sposobno iz novčanog tijeka namiriti sve na vrijeme.

6.1. Manipulacije novčanim tokovima

Za svaku zainteresiranu stranku (potencijalnog investitora, kreditora, dobavljača, kupca ili vlasnika) izvještaj o novčanim tokovima predstavlja izuzetno vrijedan izvor informacija. Kako je dobit u biti obračunska kategorija i njome se može manipulirati na mnogo načina, novac je realna kategorija i njime se teže manipulira. Naravno ključna riječ je teže, jer je Denis Kozlowski (Tyco) dokazao da se i novčani tokovi mogu manipulirati.[80]

Društvo može ostvariti dobit, ali može biti u velikim financijskim poteškoćama ako mu kupci ne plaćaju račune ili jako kasne, jer u tom slučaju ono nije u mogućnosti izvršavati svoje obaveze. Također, za potencijalne kreditore ili investitore bitno je ne samo da li je novčani tok zadovoljavajući, već i iz koje je aktivnosti je ostvaren. Stoga se pri manipulaciji novčanim tokovima najčešće koriste slijedeće četiri metode:

- prebacivanje novčanih tokova iz financijske u poslovnu aktivnost
- prebacivanje novčanih izdataka iz poslovne u investicijsku aktivnost
- napuhivanje poslovnih novčanih tokova korištenjem akvizicije i otuđenja
- jačanje poslovnog toka pomoću neodrživih aktivnosti

6.2. Prebacivanje novčanih tokova iz financijskih u poslovne aktivnosti

Jedna od najčešćih manipulacija u izvještaju o novčanom toku je prebacivanje novčanih tokova iz financijskih u poslovne aktivnosti. Na taj način se poslovanje

[80] V. Belak, Poslovna forenzika i forenzično računovodstvo, Belak Excellens d.o.o., Zagreb, 2011, str. 130.

društva prikazuje uspješnijim no što jest. Postoje tri najčešće tehnike kojima se to radi:[81]

- prikazivanje posudbe od banke kao novčani tok iz poslovne aktivnosti
- prodaja potraživanja prije datuma dospijeća
- napuhavanje novčanog toka iz poslovnih aktivnosti lažiranjem prodaje potraživanja

6.2.1. Prikazivanje zajmova kao novčanih tokova iz poslovne aktivnosti

U slučaju potrebe da se novčani tok iz poslovne aktivnosti prikaže boljim no što jest, koristi se metoda kojom se zajmovi od banaka, drugih zajmodavaca ili sredstva koja se prikupe izdavanjem dionica prikazuju kao novčani tokovi od poslovnih aktivnosti. Uobičajeni način na koji se to može učiniti je da se posude sredstva krajem godine, pa se nakon prelaska u novu fiskalnu godinu zajam vrati. Naravno, u tom slučaju mora postojati i plaćanje, odnosno vraćanje sredstava, to ne može biti samo obračunski kroz popratnu dokumentaciju. Posljedica takve manipulacije je mogućnost da se ta sredstva prikažu kao novčani tok iz poslovne djelatnosti, što lažno prikazuje bolju uspješnost društva.

Stvaranje, odnosno prikazivanje lažnih prihoda također može značiti i lažni novčani tok iz poslovnih aktivnosti. Na isti način kao i kod pozajmljivanja sredstava, mogu se izdati lažne fakture kojima se povećavaju prihodi, te fakture mogu biti plaćene krajem obračunske godine, čime se dobiva bolja i uspješnija slika poslovanja i u RDG-u i u Izvještaju o novčanom toku, dok se sredstva nakon datuma bilance opet vrate „kupcu“ uz storniranje fakture. Te transakcije nazivaju se „boomerang transakcije“ zbog toga što se u konačnici vrate pošiljatelju. Još jedan način napuhavanja novčanog toka iz poslovnih aktivnosti je manipulativno prikazivanje priljeva po predračunima.

Kompliciranа struktura izvanbilančnih pozicija također povećava rizik od napuhavanja novčanog toka iz poslovnih aktivnosti. Sredstva koja prispiju na temelju

[81] H.M. Schilit, i J. Perler, Financial Shenanings, McGraw Hill, New York, 2012, str. 198.

izvanbilančnih pozicija (tuđa roba) mogu se prikazati kao novčani tok od prodaje robe, odnosno od poslovnih aktivnosti.

6.2.2. Prodaja potraživanja prije datuma dospijeća

Skretanje potraživanja u novčani tok dok još nisu naplaćena prodajom potraživanja prilično je popularan način kako najbrže doći do potrebnih obrtnih sredstava. Postoje društva koja uz određeni diskont otkupljuju potraživanja od vjerovnika, te ih nakon toga naplaćuju od vjerovnika u punom iznosu. Najčešće su to ipak factoring društva, pa bi u principu novac koji je sjeo od „kupca“ bio klasični zajam koji bi prema određenim pravilima koja se koriste trebao pripadati u skupinu novčanog toka iz financijskih aktivnosti. S druge strane, novac koji bi pristigao od pravog kupca išao bi u kategoriju novčanog toka iz poslovne aktivnosti. U svakom slučaju, pri prikazivanju novčanih tokova nastalih prodajom nedospjelih potraživanja, postoji određena siva zona koja može zbuniti mnoge investitore.

Prodaja potraživanja je neodrživ način prikazivanja rasta novčanih tokova. Prebacivanje budućih novčanih tokova u ranija razdoblja može funkcionirati kroz određeni period ali nakon toga dolazi razočaravajuća budućnost, odnosno nezadovoljavajući krajnji rezultat, osim ako uprava ne nađe neki drugi način (novu manipulaciju) da popuni rupe. Prodaja potraživanja može se u izvještaju o novčanom toku provlačiti kroz više izvještajnih razdoblja, a može se pojavljivati u vidu iznenadnih skokova. Ti iznenadni skokovi novčanog tijeka od poslovne aktivnosti signal su investitorima da provjere od čega je nastalo to povećanje, a ne a se samo zadovolje činjenicom da je do povećanja došlo.

Da bi investitori mogli primijetiti da su podaci u financijskim izvještajima o novčanom toku manipulirani, odnosno da bi otklonili sumnju da nisu, potrebno je pogledati kvartalne izvještaje iz prijašnjih razdoblja. Ako je tok u njima smislen, nema naglih skokova, rast novčanog toka iz poslovnih aktivnosti slijedi rast prihoda, velika je vjerojatnost da financijski izvještaj fer i korektno odražava stvarno stanje, no ako to nije tako, investitori bi se trebali zapitati postoje li neke manipulacije kojima je stvarna slika stanja prikazana boljom no što stvarno jest.

Prilikom izrade izvještaja o novčanom toku, uputno je izbjegavati nejasnoće, odnosno poželjno je investitorima objasniti sve detalje. Ako postoje nejasnoće, pogotovo kad su potraživanja u pitanju, treba se zapitati da li se radi samo o nemaru uprave ili se radi i o potencijalnim problemima sa solventnošću i likvidnošću.

6.2.3. Napuhavanje novčanog toka iz poslovnih aktivnosti lažiranjem prodaje potraživanja

Do sada je bilo riječi o stvarnoj prodaji potraživanja, koja ne samo da je u određenim slučajevima prikladna, nego ponekad može biti i razborita – u slučaju da društvo ima tendenciju da zapadne u financijske probleme. No postoji i gori način manipulacije novčanim tokovima – lažiranjem prodaje potraživanja.

Prvi korak je izdavanje lažnih faktura kojima se prividno povećavaju prihodi. Zatim dolazi do prodaje potraživanja bankama ili drugim zainteresiranim društvima. Rizik naplate takvih potraživanja je velik, pa se dio sredstava vraćao u banku u trenutku kad je postalo jasno da je potraživanje nenaplativo. U konačnici to se pretvara u posudbu novca od banke, a kao jamstvo joj se daju potraživanja. Kao što je već napomenuto, zajmovi spadaju u novčane tokove iz financijskih, a ne poslovnih aktivnosti, pa i tu dolazi do iskrivljivanja stvarne slike.

Jedna od stvari na koju još treba obratiti pozornost prilikom gledanja izvještaja o novčanom toku su promjene u faktorima rizika. Ako investitori ignoriraju rizik i promjene u faktorima rizika čine to na vlastitu štetu i odgovornost. Treba svakako obratiti pozornost ako se pojavi neki novi rizik, odnosno obratiti pažnju na promjene postojećih rizika. Prilikom čitanja financijskih izvještaja treba paziti na promjene u tekstu, odnosno pronaći ključne riječi prema kojima se može donijeti zaključak da se podacima manipulira, odnosno ne manipulira. Nešto što bi investitorima trebala biti „crvena zastavica“, odnosno signal da možda nije sve u redu je i činjenica da su količina objavljenih podataka smanjila u odnosu na prethodna razdoblja.

6.3. Prebacivanje novčanih odljeva iz poslovnih u investicijske aktivnosti

Ponekad uprava društva želi sakriti određene odljeve novca, pa u tom slučaju koristi metodu prebacivanja novčanih tokova iz poslovnih aktivnosti u investicijske. Tri tehnike kojima se prebacuju odljevi iz poslovnih u investicijske aktivnosti su:[82]

- napuhavanje novčanih tokova iz poslovnih aktivnosti korištenjem bumerang transakcija
- nepropisno kapitaliziranje redovnih poslovnih troškova
- evidentiranje nabave inventara kao izdataka iz investicijske aktivnosti

6.3.1. Napuhavanje novčanih tokova iz poslovnih aktivnosti korištenjem bumerang transakcija

Bumerang transakcije koriste se i kod prikazivanja novčanih odljeva iz poslovnih aktivnosti kao izdataka iz investicijskih aktivnosti. Tehnika je slijedeća: dva ili više društava međusobno sklopi ugovore o kupnji i prodaji određenih usluga ili prava. Izdaci koji nastaju plaćanjem tih faktura ispravno bi se trebali prikazivati kao izdaci iz poslovne aktivnosti, no prikazuju se kao izdaci za investicije. Na taj način prikazuje se veći novčani tok iz poslovne aktivnosti, i slika poslovanja društva izgleda bolja no što stvarno jest.

Kako bi se u bilješkama u tekstualnom djelu trebala naći pojašnjenja svih bitnijih stavaka, investitori bi trebali obratiti pozornost pojavljuju li se neke informacije o kupcima koji su istovremeno i dobavljači, a vrijednost prometa u oba smjera je slične vrijednosti. Svaki investitor koji otkrije da postoje bumerang transakcije, trebao bi od Uprave društva zatražiti pojašnjenje zašto se to radi. Ako su razlozi smisleni, trebao bi ostati na oprezu, a ako se ne osjeća ugodno znajući da bumerang transakcije postoje, trebao bi odustati od investicije u takvo društvo.

Prijevare sa ključnim pokazateljima, posebno onima koje menadžeri vole jer se lako računaju i lako su razumljivi. Tako se često manipulira sa gotovinskim prihodom i

[82] H.M. Schilit, i J. Perler, Financial Shenanings, McGraw Hill, New York, 2012, str. 214.

EBITDA pokazateljem. EBITDA pokazuje koji dio prihoda ostaje nakon što se podmire svi poslovni troškovi. Što je veća vrijednost EBITDA, to znači da je troškovna struktura društva bolja.

6.3.2. Nepropisno kapitaliziranje redovnih poslovnih troškova

Slijedeći način na koji se mogu prikazati bolji novčani tokovi iz poslovnih aktivnosti je nepropisno kapitaliziranje redovnih poslovnih troškova. Način na koji se to radi je slijedeći: sklope se dugoročni ugovori koji su vezani uz tekuće ili investicijsko održavanje, pa se troškovi rada i ostali troškovi vezani uz taj dugoročni projekt, prikazuju kao novčani izdaci vezani uz investicijske aktivnosti. Kapitalizacijom redovnih troškova poboljšava se i RDG društva, što u pravilu znači bolji poslovni rezultat i izvještaj o novčanom toku koji u dijelu poslovnih aktivnosti prikazuje nerealno dobre rezultate, dok izdaci za investicijske aktivnosti označavaju veliku mogućnost budućeg rasta prihoda i još većeg poboljšanja novčanog toka iz poslovnih aktivnosti.

Investitori bi u takvom slučaju trebali obratiti pozornost na bilješke u kojima je pojašnjen rast osnovnih sredstava i utvrditi kakva osnovna sredstva su nabavljena ili su u nabavi. Ono na što još treba obratiti pozornost je ukupni neto novčani tok, koji se dobije zbrajanjem novčanih tokova iz svih aktivnosti (poslovnih, financijskih i investicijskih), jer se tu mogu vidjeti potencijalni problemi, odnosno potencijalne prijevare prilikom izrade izvještaja o novčanom toku. Ako je društvo uspješno, neovisno o tome kako su podijelili primitke i izdatke po aktivnostima, ukupno neto novčani tok bit će pozitivan. Isto tako ako situacija nije dobra kao što se želi pokazati, ukupni neto novčani tok će to i pokazati.

6.3.3. Evidentiranje nabave inventara kao odljeva iz investicijske aktivnosti

Zanimljiv način na koji neka društva mogu prebaciti odljeve iz poslovnih u investicijske aktivnosti je neispravno evidentiranje nabave sitnog inventara. Na primjer društvo koje se bavi iznajmljivanjem DVD-a, nabavku DVD-a tretira kao investicijsku

aktivnost, te DVD-e knjiži kao imovinu i amortizira je tokom godine.[83] Nabava sitnog inventara inače tereti razdoblje i trebala bi biti iskazana kao poslovna aktivnost. Na taj način mogu se veliki odljevi premjestiti iz poslovne u investicijsku aktivnost, posljedica čega je napuhani novčani tok iz poslovnih aktivnosti.

Jedan od načina na koji investitori mogu spoznati da li je bilo sumnjivih aktivnosti pri izradi financijskih izvještaja, odnosno izvještaja o novčanom toku je da usporede računovodstvene politike i financijske rezultate konkurencije. Osim toga, kao što je već nekoliko puta napomenuto, važno je detaljno iščitati bilješke, jer u njima je uvijek, na više ili manje jasan način, napisano stvarno stanje koje će pažljivi čitatelj u svakom slučaju prepoznati. Tako je bitno kod proučavanja bilješki postaviti pitanja vezana uz izdatke koji su klasificirani kao investicijska aktivnost, a po svojoj prirodi imaju sve elemente poslovne aktivnosti. Posebno treba biti pažljiv kod čitanja financijskih izvještaja društava koja kupuju robu koju poslije kupcima posuđuju ili daju na leasing.

Neka društva odluče sama razvijati patente i nove tehnologije, dok postoje društva koja zaključe da im je jeftinije ili brže ili jednostavno praktičnije te iste patente i tehnologije kupiti od onih koji su ih razvijali. Iako su društva na različiti način došla do potrebnih sredstava za rad, konačni rezultat je isti. No, često puta se izdaci za nabavu tih sredstava za rad tretiraju drugačije, pa društva koja sama razvijaju nove tehnologije troškove plaća zaposlenika tretiraju kao izdatke iz investicijske aktivnosti ta na taj način napuhuju novčani tok iz poslovnih aktivnosti. Velike farmaceutske kompanije često kupuju prava za prodaju lijekova od malih biotehnoloških društava koja su lijek razvila, ta plaćanja za ta prava klasificiraju kao investicijsku aktivnost. Društva koja se bave prodajom lijekova često kupovinu patenta, prava i licenci prikazuju kao akviziciju a izdatke za to klasificiraju kao investicijske. Što znači da investitori trebaju posebnu pozornost obratiti kad u pitanju farmaceutska ili tehnološka društva.

U nekim slučajevima prilikom kupovine određenih prava ili licenci, može se s kupcem dogovoriti da plaćanje ide u budućnosti. U tom trenutku stječe se određena imovina, a novčanog izdatka nema. U financijskim izvještajima, a posebno izvještaju o novčanom toku to se reflektira na način da novčani tok iz poslovnih aktivnosti bude veći no što stvarno jest. Jednom u budućnosti, kad dođe do isplate, društvo to prikaže

[83] H.M. Schilit, i J. Perler, Financial Shenanings, McGraw Hill, New York, 2012, str. 220

kao otplatu duga, odnosno kao izdatak iz financijske aktivnosti. Informacije o takvim postupcima društva obično navode u izvještajima nazvanim naknadne informacije o novčanom toku. Kako najčešće ne žele da to bude primijećeno, za te dijelove izvještaja koristi se manji, teže čitljiv font, ili se ti dijelovi pojavljuju tridesetak stranica nakon objašnjenja novčanog toka, tako da čitatelj u međuvremenu u potpunosti skrene pažnju na neku drugu temu i previdi u biti važan podatak.

6.4. Napuhavanje poslovnih novčanih tokova korištenjem akvizicije i otuđenja

Još jedan od načina na koji se može utjecati na uspješnost poslovnog novčanog toka su akvizicije i otuđenja dijelova ili cijelih društava. Tehnike kojima se to provodi jesu:[84]

- nasljeđivanje novčanih tokova iz poslovnih aktivnosti pri poslovnim akvizicijama
- stjecanje ugovora ili novih kupaca umjesto rada na njihovu razvoju
- jačanje novčanog toka iz poslovnih aktivnosti kreativnim strukturiranjem prodaje

6.4.1. Nasljeđivanje novčanih tokova iz poslovnih aktivnosti pri poslovnim akvizicijama

Trikovi koji se koriste pri premještanju novčanih tokova iz investicijskih u poslovne aktivnosti, slični su trikovima koji su do sad korišteni za premještanje novčanih tokova iz kategorije u kategoriju, ovisno željama i potrebama uprave društva. Jedan od načina na koji se može povećati novčani tok iz poslovne aktivnosti nauštrb novčanog toka iz investicijske aktivnosti jest krivo prikazivanje novčanog toka prilikom kupovine drugog društva ili njegova dijela, odnosno prodajem udjela postojećeg društva.

[84] H.M. Schilit, i J. Perler, Financial Shenanings, McGraw Hill, New York, 2012, str. 228.

Kupovinom novog društva izdatak do kojeg dolazi klasificira se kao novčani tok iz investicijske aktivnosti, što je i ispravno. No nakon kupnje tog društva, doći će primici iz poslovnih aktivnosti tog društva koje je pripojeno i bit će iskazani kao primici od poslovnih aktivnosti postojećeg društva. Iz toga proizlazi da je društvo ostvarilo nove novčane primitke iz poslovne aktivnosti, bez prvotnih ulaganja odnosno izdataka. U konačnici je rezultat nerealno jak novčani tok iz poslovne aktivnosti.

Kupujući stalno nova društva, javljaju se s jedne strane izdaci iz investicijskih aktivnosti i primici iz poslovnih aktivnosti, što na duži rok omogućuje prikazivanje kozmetički uljepšanog novčanog toka. Ukoliko se prodaje inventar kupljenih društava, primici koji dolaze od prodaje također se prikazuju kao primici iz poslovnih aktivnosti. Izdaci koji se odnose na kupovinu tog inventara klasificiraju se naravno u investicijske aktivnosti.

Kao što je već spomenuto, serijski stjecatelji, odnosno društva koja redovito kupuju druga društva, opetovano imaju mogućnost prikazati novčani tok iz poslovnih aktivnosti boljim no što jest.

6.4.2. Stjecanje ugovora ili novih kupaca akvizicijom umjesto radom

Društvo može svoj novčani tok iz poslovnih aktivnosti pojačati na još jedan način, koristeći nedorečenosti i mogućnosti računovodstvenih zakona. Ako se društvo bavi brzorastućim poslovima, kao što je u devedesetima u Americi bio nadzor sigurnosti domova, može uz pomoć posrednika steći nove ugovore. Za svaki ugovor stečen preko posrednika, posredniku se plati određena naknada koja se ne prikaže kao izdatak iz poslovnih aktivnosti već kao izdatak iz investicijskih aktivnosti odnosno izdatak za „akviziciju“ ugovora.

Kad na taj način brzina rasta novčanog toka iz poslovne aktivnosti nije dovoljna, društvo može uvesti naknadu koju posrednik plaća po svakom sklopljenom ugovoru, dok društvo za iznos naknade poveća naknadu posredniku. Računovodstveno je to isto, ali po pitanju izvještaja o novčanom toku nije. Naime, kako je povećana naknada za posrednike, tako se povećao i izdatak novca iz investicijskih aktivnosti, dok se s

druge strane primitak od posrednika klasificira kao primitak iz poslovne aktivnosti i na taj se način jača novčani tok iz poslovne aktivnosti.

6.4.3. Jačanje novčanog toka iz poslovnih aktivnosti kreativnim strukturiranjem prodaje

Prethodne dvije tehnike pokazale su kako se novčani tok iz poslovnih aktivnosti može pojačati pomoću poslovnih akvizicija, dok treća tehnika govori kako povećati novčani tok pomoću kreativnog strukturiranja prodaje. Naime, prodavatelj određene franšize, jedan dio primitka prikaže kao prodaju franšize i klasificira je kao investicijsku aktivnost, dok se drugi dio primitka klasificira kao buduće prihode od tantijema koje primatelji franšize periodički plaćaju i smješta ih se u kategoriju primitaka od poslovne aktivnosti.

Investitori pri čitanju financijskih izvještaja relativno lako mogu pronaći podatke temeljem koji će onda kopati dublje dok ne dođu do stvarnih rezultata. Ako se u izvještajima pojave veliki iznosi na pozicijama odgođenih prihoda, uputno je provjeriti o čemu se tu stvarno radi.

Drugi način koji se koristi kod prodaje društava je slijedeći, matično društvo prodaje zavisno društvo ili dio društva na način da ga proda bez potraživanja, odnosno da potraživanja prenese na sebe. Na taj način prodajna cijena zavisnog društva ili dijela je manja za iznos potraživanja koja je imala. Primici od prodaje bilježe se kao primici od investicijskih aktivnosti, što prodaja društva i jest. No naplata potraživanja bilježi se kao primitak od poslovne aktivnosti, te se na taj način jača novčani tok od poslovnih aktivnosti, nauštrb rezultata novčanog toka iz investicijskih aktivnosti.

6.5. Jačanje poslovnog novčanog toka pomoću neodrživih aktivnosti

Kad se društvo nađe u nevolji, postoji mogućnost korištenja određenih zamjenskih rješenja kojima mogu trenutnu situaciju okrenuti u svoju korist, odnosno kojima mogu svoje novčane tokove održati na površini, i na taj način prikazati boljima no što jesu. Četiri tehnika poboljšanja novčanog toka iz poslovnih aktivnosti su:[85]

- jačanje novčanog toka iz poslovnih aktivnosti kasnijim plaćanjem dobavljača
- jačanje novčanog toka iz poslovnih aktivnosti bržom naplatom od kupaca
- jačanje novčanog toka iz poslovnih aktivnosti kupnjom manje količine zaliha
- jačanje novčanog toka iz poslovnih aktivnosti jednokratnim stavkama

6.5.1. Jačanje novčanog toka iz poslovnih aktivnosti kasnijim plaćanjem dobavljača

Društvo može korištenjem „odgode plaćanja“ kozmetički urediti novčani tok iz poslovnih djelatnosti i prikazati rezultat boljim no što jest. Računi koji bi trebali biti plaćeni u prosincu plate se u siječnju slijedeće godine, te na taj način rezultat novčanog toka iz poslovne aktivnosti bude bolji jer se jedan dio izdataka prebaci u slijedeće obračunsko razdoblje. Naravno, to je najčešće jednokratno zamjensko rješenje jer kad bi društvo to isto željelo ponoviti slijedeće godine, moralo bi odgoditi plaćanje računa za dva mjeseca, a na to mnogi dobavljači ne bi baš dobrovoljno pristali, te bi društvo mogli početi gledati kao društvo s određenim problemima.

Korištenje odgode plaćanja inače je regularno u poslovanju, te je normalno da se ugovaraju rokovi i duži od mjesec dana. Kako se smatra da najveću vrijednost ima gotov novac sad, odnosno da se vrijednost novca smanjuje što je dulje razdoblje koje na njega treba čekati, tako da mnogi koriste mogućnost odgode plaćanja na dulji rok, a sredstva koja imaju na računu usmjeravaju na mjesta gdje će ostvariti veće koristi za društvo. Povećanje poslovnog novčanog toka povećanjem obveza, odnosno odgađanjem plaćanja trebala bi biti jednokratna aktivnost, no iznenađujući broj

[85] H.M. Schilit, J. Perler, Financial Shenanings, McGrew Hill, New York, 2012., str. 242

društava zaboravlja spomenuti da su koristeći tu tehniku poboljšali svoj novčani tok iz poslovnih aktivnosti.

Način na koji investitori mogu zamijetiti da se možda radi o jačanju poslovnog novčanog toka kasnijim plaćanjem obveza jest povećanje obveza prema dobavljačima. Također, ako se gledaju izvještaji nekoliko uzastopnih godina, treba obratiti pozornost na velike pozitivne oscilacije u izvještajima o novčanom toku. Uprave društva često koriste kredite banaka za plaćanje svojih dobavljača, samo što neki te primitke evidentiraju kao financijsku, a neki kao poslovnu aktivnost – u takvim slučajevima konta dobavljača imaju dugačke nazive, no zanimljivo je da se izdaci češće evidentiraju kao financijska aktivnost. Novčani tok iz poslovnih aktivnosti može se jačati i kasnijim plaćanjem drugih obveza, poput poreza, doprinosa, neto plaća.

6.5.2. Jačanje novčanog toka iz poslovnih aktivnosti bržom naplatom od kupaca

Još jedan način na koji društva mogu generirati jednokratni rast novčanog toka iz poslovnih aktivnosti jest bržom naplatom potraživanja od kupaca. Osim što se valuta plaćanja može skratiti, moguće je i dio prodaje roba ili usluga naplatiti avansno pa poslovni novčani tok prikazati boljim jer su naplaćena sredstva koja bi inače trebala biti naplaćena u slijedećem obračunskom razdoblju. Kao što je i kasnije plaćanje dobavljača legalno i održivo do neke granice, tako je i ranija naplata moguća do neke granice, ali to nije održivo u nedogled. Stoga se jačanje novčanog toka iz poslovnih aktivnosti bržom naplatom kupaca smatra jednokratnim povećanjem.

Ono na što investitori prilikom čitanja izvještaja trebaju obratiti pozornost su bilješke vezane uz predujmove i odgođene prihode. Također treba obratiti pozornost nude li se kakvi popusti za plaćanje unaprijed. Naime, kombiniranjem tehnika kasnijeg plaćanja i ranije naplate te obnavljanja zaliha na početku svakog obračunskog razdoblja, uprava društva u mogućnosti je na zadnji dan obračunskog razdoblja (kvartali ili godine) na računu imati maksimalan iznos novca, što će vjerojatno investitore uvjeriti da je izbor njihovog društva za investiranje – dobar izbor.

6.5.3. Jačanje novčanog toka iz poslovne aktivnosti kupnjom manje količine zaliha

Osim kasnijeg plaćanja i ranije naplate, na uspješnost poslovnog novčanog toka može se utjecati i kupnjom manje količine zaliha. Ta tehnika također spada u jednokratne tehnike jer kad se jednom smanje zalihe na zadovoljavajuću razinu, nije moguće ponoviti to u narednom razdoblju jer će tada ići zalihe na nezadovoljavajuću razinu, što onda direktno utječe na pad prodaje.

Investitori prilikom čitanja bilježaka, ako imaju ikakve sumnje u potencijalne manipulacije s financijskim izvještajima, trebaju obratiti pažnju na priopćenja kad društvo unutar svakog tromjesečja obnavlja svoje zalihe. Zalihe se najčešće obnavljaju na početku tromjesečja, potom društvo nastavlja raditi koliko je moguće bez novih obnavljanja zaliha do početka novog tromjesečja.

6.5.4. Jačanje novčanog toka iz poslovne aktivnosti jednokratnim stavkama

Još jedan način jačanja novčanog toka iz poslovne aktivnosti je priznavanje izvanrednih primitaka poput obeštećenja ili sličnih primitaka, kao poslovnog novčanog toka. Kako su takvi primici rijetki i sporadični, smatraju se također jednokratnim tehnikama za jačanje poslovnog novčanog toka. No kad dođu, uprave društva često ih iskoriste da bi iskazale uspješniji novčani tok, od onog stvarnog.

7. Manipulacije novčanim tokovima u procesu nabave

Procesi akvizicije ili otuđenja društava odnosno dijelova društava, prilično su složeni sami po sebi. Tom prilikom važno je obratiti pozornost na pravni, računovodstveni i porezni aspekt radnje koja se poduzima. Kako su ti procesi prilično kompliciranji, njima se ne bavi veliki broj ljudi, odnosno oni koji se time bave obično se specijaliziraju za to i ne rade ništa drugo. Tu leži jedan od glavnih razloga zašto dolazi do raznih manipulacija, pa i manipulacija novčanim tokovima, u procesu nabave ili otuđenja. Što je neki proces kompliciraniji, razumije ga manji broj ljudi, što znalcima ostavlja veliki manevarski prostor za zakonite i one malo manje zakonite radnje i postupke. Naravno, velik problem je u tome što većina investitora pripada u onu veću skupinu koja ne razumije uopće ili barem ne razumije u potpunosti, što se sve prilikom akvizicije ili otuđenja događa kod svakog od društava. Ako uprava koja manipulira izvještajima želi nešto sakriti, velika je vjerojatnost da će joj to i uspjeti.

U nastavku će na primjerima biti prikazano kako se novčanim tokovima može manipulirati u procesu akvizicije ili otuđenja.

7.1. Primjer manipulacije novčanim tokovima u procesu nabave putem akvizicije

Na prvom primjeru bit će pokazano kao se u praksi provodi manipulacija novčanim tokovima prilikom pripajanja društva. Prospera mundi d.d. koje se bavi uslugama računovodstva, poreznog i poslovnog savjetovanja pripaja Gral d.d. koje se također bavi uslugama računovodstva. Prospera mundi d.d. na taj način preuzima i klijente Gral d.d. U nastavku je prikazana tablica u kojoj je iskazana knjigovodstvena i fer vrijednost društva koje se pripaja. Iz tablice je vidljivo da postoji određena razlika između knjigovodstvene i fer vrijednosti – institut koji je spomenut na početku rada kao jedan od razloga zbog kojeg su dopuštene određene slobode pri vrednovanju imovine, a koji onda pridonosi kreativnosti računovodstva i povećava mogućnosti manipulacije.

Podaci su slijedeći: trgovačko društvo Prospera mundi d.d. odlučilo se na pripajanje trgovačkog društva Gral d.d. u prosincu 2014. godine. Nakon dubinskog snimanja procijenjeno je da fer vrijednost dionice Gral d.d. 775,00 kn. Transakcija

stjecanja dionica izvršena je odjednom, te je dioničarima Gral d.d. za 1000 dionica (100% dioničkog kapitala Gral d.d.) isplaćen iznos od 775.000,00 sa žiro računa. Za potrebe realizacije spajanja Prospera mundi d.d. angažirala je financijskog savjetnika i procjenitelja za čije je usluge plaćeno 200.000,00 kn. Opći troškovi stjecanja ne smiju se evidentirati kao sastavni dio nabavne cijene, već terete rashode razdoblja kod stjecatelja Prospera mundi d.d. Radi pojednostavljenja u primjeru je direktno umanjena zadržana dobit u pasivi bilance Prospere mundi d.d. za 200.000,00 kn. Ovlašteni procjenitelj izvršio je vrednovanje prepoznatljive imovine i obveza Gral d.d. prema uputama MSFI 3, te su utvrđene određene razlike u odnosu na knjigovodstveno stanje iskazano u bilanci Gral d.d. Nakon izvršenog dubinskog snimanja u Gral d.d. utvrđeno je da ima vrijednu nematerijalnu imovinu u vidu liste kupaca i baze podataka (banka znanja) koja se procjenjuje na 150.000,00 kn. Također je procjenom utvrđeno da je fer vrijednost opreme 10.000,00 kn veća od knjigovodstvene. Zalihe materijala, zbog starosti su precijenjene. U ovom slučaju postoji određena imovina (lista kupaca i baza podataka) koji sukladno odredbama MSFI 3 treba klasificirati i priznati kao nematerijalnu imovinu koja ranije nije bila priznata kod stečenika. I lista kupaca i baza podataka mogu se priznati na osnovu kriterija odvojivosti što znači da se stečeno pravo može odvojiti od stečenika i prodati, prenijeti iznajmiti ili razmijeniti.[86] Pripajanje je provedeno 3.12.2014. godine.

[86] I. Pervan, Računovodstvo poslovnih spajanja – prema revidiranom MSFI 3, *Financije i porezi*, 2010, broj 9, str. 21.

Tablica 1. Prepoznavanje i vrednovanje imovine i obveza Gral d.d.

POZICIJA BILANCE	knjigovodstveni iznos	GRAL d.d. fer iznos	GRAL d.d. razlika
	svota (kn)	svota (kn)	svota (kn)
Nematerijalna imovina	545.000,00	705.000,00	160.000,00
Oprema i strojevi	50.000,00	60.000,00	10.000,00
Zalihe materijala	10.000,00	8.000,00	-2.000,00
Zalihe robe	45.000,00	37.000,00	-8.000,00
Potraživanja od kupaca	200.000,00	190.000,00	-10.000,00
Žiro-račun	50.000,00	50.000,00	0,00
UKUPNA AKTIVA	**900.000,00**	**1.050.000,00**	**150.000,00**
Dugoročne obveze	350.000,00	350.000,00	0,00
Kratkoročne obveze	75.000,00	75.000,00	0,00
UKUPNE OBVEZE	**425.000,00**	**425.000,00**	**0,00**
Knjigovodstvena vrijednost neto imovine	475.000,00	x	x
Fer vrijednost stečene neto imovine	x	**625.000,00**	x

Izvor: vlastita izrada

Iz tablice 1. možemo vidjeti da postoji razlika od 150.000,00 kn između knjigovodstvene i fer vrijednosti. Stjecatelj će tu razliku knjižiti kao goodwill.

U tablici 2. bit će prikazane bilance društava prije pripajanja društva Gral d.d. društvu Prospera mundi d.d., te bilanca društva Prospera mundi d.d. nakon pripajanja.

Tablica 2. Bilance društava Prospera mundi d.d. i Gral d.d. prije pripajanja, te društva Prospera mundi d.d. nakon pripajanja

POZICIJA BILANCE	Prospera mundi d.d. knjig. iznos	GRAL d.d. knjig. iznos	Knjiženje pripajanja GRAL d.d. prema fer vrijednosti		Prospera mundi d.d. nakon pripajanja
			duguje	potražuje	
	svota (kn)	svota (kn)	svota (kn)	svota (kn)	svota (kn)
Goodwill	0,00	0,00	150.000,00	0,00	150.000,00
Nematerijalna imovina	6.500.000,00	545.000,00	160.000,00	0,00	7.205.000,00
Zemljište	5.100.000,00	0,00	0,00	0,00	5.100.000,00
Oprema i strojevi	150.000,00	50.000,00	10.000,00	0,00	210.000,00
Ulaganje u Gral d.d.	775.000,00	0,00	0,00	775.000,00	0,00
Zalihe materijala	15.000,00	10.000,00	-2.000,00		23.000,00
Zalihe robe	50.000,00	45.000,00	-8.000,00		87.000,00
Potraživanja od kupaca	1.935.000,00	200.000,00	-10.000,00		2.125.000,00
Žiro-račun *	2.375.000,00	50.000,00	50.000,00		2.425.000,00
Ukupna aktiva	**16.900.000,00**	**900.000,00**			**17.325.000,00**
Redovite dionice	6.500.000,00	300.000,00	300.000,00		6.500.000,00
Pričuve	2.250.000,00	50.000,00	50.000,00		2.250.000,00
Zadržana dobit **	3.225.000,00	125.000,00	75.000,00		3.225.000,00
Dugoročne obveze	3.800.000,00	350.000,00			4.150.000,00
Kratkoročne obveze	1.125.000,00	75.000,00			1.200.000,00
Ukupna pasiva	**16.900.000,00**	**900.000,00**	**775.000,00**	**775.000,00**	**17.325.000,00**

***** iznos na žiro-računu Prospere mundi d.d. umanjen je za troškove financijskog savjetnika i procjenitelja za 200.000,00 kn i za iznos od 775.000,00 kn isplaćen dioničarima Gral d.d.

** iznos zadržane dobiti Prospere mundi d.d. umanjen je za 200.000,00 kn za troškove financijskog savjetnika i procjenitelja

Izvor: vlastita izrada

Kako je napomenuto u uvodu, do pripajanja društva došlo je 3. prosinca 2014. godine, pa imamo novu bilancu na da 31.12.2014. sa slijedećim podacima:

Tablica 3. Bilanca društva Prospera mundi d.d. na dan 31.12.2014.

Pozicija bilance	svota (kn)
Dugotrajna imovina	**13.430.000,00**
Nematerijalna imovina	7.355.000,00
Materijalna imovina	5.300.000,00
Dugotrajna financijska imovina	775.000,00
Potraživanja	0,00
Odgođena porezna imovina	0,00
Kratkotrajna imovina	**3.962.000,00**
Zalihe	63.000,00
Potraživanja	1.985.000,00
Kratkotrajna financijska imovina	0,00
Novac u banci i blagajni	1.914.000,00
Plaćeni troškovi budućeg razdoblja i obračunati prihodi	**258.000,00**
Ukupno aktiva	**17.650.000,00**
Kapital i rezerve	**12.725.000,00**
Temeljni kaptal	6.500.000,00
Kapitalne rezerve	0,00
Rezerve iz dobiti	2.250.000,00
Revalorizacijske rezerve	0,00
Zadržana dobit	3.225.000,00
Dobitak ili gubitak poslovne godine	750.000,00
Manjinski interes	0,00
Rezerviranja	**0,00**
Dugoročne obveze	**3.850.000,00**
Kratkoročne obveze	**950.000,00**
Odgođeno plaćanje troškova i prihod budućeg razdoblja	**125.000,00**
Ukupno pasiva	**17.650.000,00**

Izvor: vlastita izrada

Kao je vidljivo iz tablice 3. bilanca na 31.12.2014. se malo primijenila u odnosu na bilancu na dan pripajanja. Došlo je do određenih smanjenja obveza i potraživanja, kao posljedica plaćanja i naplate do kraja prosinca 2014.

Tablica 4. Račun dobiti i gubitka za period 01.01. do 31.12.2014.

Pozicije RDG	Svota (kn)
Poslovni prihodi	**12.578.000,00**
Poslovni rashodi	**11.664.500,00**
Promjene vrijednosti zaliha priizvodnje u tijeku i gotovih proizvoda	0,00
Materijalni troškovi	2.500.000,00
Troškovi osoblja	6.780.000,00
Amortizacija	1.105.000,00
Ostali troškovi	909.500,00
Vrijednosno usklađenje	155.000,00
Rezerviranja	0,00
Ostali poslovni rashodi	215.000,00
Financijski prihodi	**1.030.000,00**
Financijski rashodi	**1.050.000,00**
Izvanredni - ostali prihodi	**55.000,00**
Izvanredni - ostali rashodi	**11.000,00**
Dobit prije oporezivanja	**937.500,00**
Porez na dobit	**187.500,00**
Dobitak ili gubitak razdoblja	**750.000,00**

Izvor: vlastita izrada

U tablici 4. pokazana je struktura prihoda i rashoda, te iskazana dobit prije i poslije oporezivanja za društvo Prospera mundi d.d. u periodu 01.01.-31.12.2014.

U tablici 5. bit će prikazan izvještaj o novčanom toku – direktna metoda, u kojem će izdatak od 775.000,00 kn isplaćen dioničarima društva Gral d.d. biti iskazan kao novčani tok od investicijskih aktivnosti.

Tablica 5. Izvještaj o novčanom toku za period 01.01. do 31.12.2014.

NOVČANI TOK OD POSLOVNIH AKTIVNOSTI	**Svota (kn)**
1. Novčani primici od kupaca	12.578.000,00
I. Ukupno novčani primici od poslovnih aktivnosti	**12.578.000,00**
1. Novčani izdaci dobavljačima	3.270.000,00
2. Novčani izdaci za zaposlene	6.398.000,00
3. Novčani izdaci za kamate	1.050.000,00
4. Novčani izdaci za poreze	489.000,00
5. Ostali novčani izdaci	58.000,00
II. Ukupno novčani izdaci od poslovnih aktivnosti	**11.265.000,00**
A1) NETO POVEĆANJE NOVČANOG TOKA OD POSLOVNIH AKTIVNOSTI	1.313.000,00
A2) NETO SMANJENJE NOVČANOG TOKA OD POSLOVNIH AKTIVNOSTI	0,00
NOVČANI TOK OD INVESTICIJSKIH AKTIVNOSTI	
1. Ostali novčani primici od investicijskih aktivnosti	0,00
III. Ukupno novčani primici od investicijskih aktivnosti	**0,00**
1. Novčani izdaci za kupnju dugotrajne materijalne i nematerijalne imovine	0,00
2. Novčani izdaci za stjecanje vlasničkih i dužničkih financijskih instrumenata	775.000,00
IV. Ukupno novčani izdaci od investicijskih aktivnosti	**775.000,00**
B1) NETO POVEĆANJE NOVČANOG TOKA OD INVESTICIJSKIH AKTIVNOSTI	0,00
B2) NETO SMANJENJE NOVČANOG T0KA OD INVESTICIJSKIH AKTIVNOSTI	-775.000,00
NOVČANI T0K OD FINANCIJSKIH AKTIVNOSTI	
1. Novčani primici od glavnice kredita, zadužnica, pozajmica i drugih posudbi	0,00
2. Ostali primici od financijskih aktivnosti	0,00
V. Ukupno novčani primici od financijskih aktivnosti	**0,00**
1. Novčani izdaci za otplatu glavnice kredita i obveznica	200.000,00
2. Novčani izdaci za isplatu dividendi	0,00
3. Novčani izdaci za financijski najam	0,00
4. Novčani izdaci za otkup vlastitih dionica	0,00
5. Ostali novčani izdaci od financijskih aktivnosti	0,00
VI. Ukupno novčani izdaci od financijskih aktivnosti	**200.000,00**
C1) NETO POVEĆANJE NOVČANOG TOKA OD FINANCIJSKIH AKTIVNOSTI	0,00
C2) NETO SMANJENJE NOVČANOG TOKA OD FINANCIJSKIH AKTIVNOSTI	-200.000,00
Ukupno povećanje novčanog toka	338.000,00
Ukupno smanjenje novčanog oka	0,00
Novac i novčani ekvivalenti na početku razdoblja	1.576.000,00
Povećanje novca i novčanih ekvivalenata	1.313.000,00
Smanjenje novca i novčanih ekvivalenata	-975.000,00
Novac i novčani ekvivalenti na kraju razdoblja	**1.914.000,00**

Izvor: vlastita izrada

U izvještaju o novčanom toku u tablici 5. vidljiv je na poziciji IV - ukupno novčani izdaci od investicijskih aktivnosti iznos od 775.000,00 kn koji je isplaćen dioničarima Gral d.d. u prosincu 2014.

Tablica 6. Bilanca društva Prospera Mundi d.d. na 31.03.2015.

Pozicija bilance	svota (kn)
Dugotrajna imovina	**13.060.000,00**
Nematerijalna imovina	7.005.000,00
Materijalna imovina	5.280.000,00
Dugotrajna financijska imovina	775.000,00
Potraživanja	0,00
Odgođena porezna imovina	0,00
Kratkotrajna imovina	**4.237.000,00**
Zalihe	99.000,00
Potraživanja	2.158.000,00
Kratkotrajna financijska imovina	0,00
Novac u banci i blagajni	1.980.000,00
Plaćeni troškovi budućeg razdoblja i obračunati prihodi	**65.000,00**
Ukupno aktiva	**17.362.000,00**
Kapital i rezerve	**12.298.000,00**
Temeljni kaptal	6.500.000,00
Kapitalne rezerve	0,00
Rezerve iz dobiti	2.250.000,00
Revalorizacijske rezerve	0,00
Zadržana dobit	3.300.000,00
Dobitak ili gubitak poslovne godine	248.000,00
Manjinski interes	0,00
Rezerviranja	**0,00**
Dugoročne obveze	**3.420.000,00**
Kratkoročne obveze	**1.608.000,00**
Odgođeno plaćanje troškova i prihod budućeg razdoblja	**36.000,00**
Ukupno pasiva	**17.362.000,00**

Izvor: vlastita izrada

U tablici 6. prikazana je bilanca društva Prospera mundi d.d. na dan 31.03.2015. Vidi se povećanje kratkoročnih potraživanja koja proizlaze iz fakturiranja usluga svojim kupcima i nekadašnjim kupcima društva Gral d.d. U slijedećoj tablici će se vidjeti

povećanje novčanog toka iz poslovnih aktivnosti temeljem preuzetih kupaca, odnosno preuzimanja društva.

Tablica 7. Račun dobiti i gubitka za period 01.01. do 31.03.2015.

Pozicije RDG	Svota (kn)
Poslovni prihodi	**3.500.000,00**
Poslovni rashodi	**3.165.000,00**
Promjene vrijednosti zaliha priizvodnje u tijeku i gotovih proizvoda	0,00
Materijalni troškovi	735.000,00
Troškovi osoblja	1.825.000,00
Amortizacija	280.000,00
Ostali troškovi	240.000,00
Vrijednosno usklađenje	30.000,00
Rezerviranja	0,00
Ostali poslovni rashodi	55.000,00
Financijski prihodi	**250.000,00**
Financijski rashodi	**275.000,00**
Izvanredni - ostali prihodi	**0,00**
Izvanredni - ostali rashodi	**0,00**
Dobit prije oporezivanja	**310.000,00**
Porez na dobit	**62.000,00**
Dobitak ili gubitak razdoblja	**248.000,00**

Izvor: vlastita izrada

Kao što je vidljivo u tablici 7. prihodi su porasli u odnosu na 2014. godinu, dijelom i na temelju kupaca koji su pripojeni pripajanjem društva Gral d.d.

U slijedećoj tablici bit će prikazan izvještaj o novčanom toku, u kojem se očekuju rezultati od poslovnih aktivnosti bolji od rezultata u 2014. godini zbog toga što je izdatak za pripajanje društva Gral d.d. iskazan kao izdatak od investicijskih aktivnosti, dok će primici sad biti iskazani kao primici iz poslovnih aktivnosti.

Tablica 8. Izvještaj o novčanom toku za period 01.01. do 31.05.2015.

NOVČANI TOK OD POSLOVNIH AKTIVNOSTI	**Svota (kn)**
1. Novčani primici od kupaca	3.610.000,00
I. Ukupno novčani primici od poslovnih aktivnosti	**3.610.000,00**
1. Novčani izdaci dobavljačima	920.000,00
2. Novčani izdaci za zaposlene	1.700.000,00
3. Novčani izdaci za kamate	270.000,00
4. Novčani izdaci za poreze	170.000,00
5. Ostali novčani izdaci	26.000,00
II. Ukupno novčani izdaci od poslovnih aktivnosti	**3.086.000,00**
A1) NETO POVEĆANJE NOVČANOG TOKA OD POSLOVNIH AKTIVNOSTI	524.000,00
A2) NETO SMANJENJE NOVČANOG TOKA OD POSLOVNIH AKTIVNOSTI	0,00
NOVČANI TOK OD INVESTICIJSKIH AKTIVNOSTI	
1. Ostali novčani primici od investicijskih aktivnosti	0,00
III. Ukupno novčani primici od investicijskih aktivnosti	**0,00**
1. Novčani izdaci za kupnju dugotrajne materijalne i nematerijalne imovine	0,00
2. Novčani izdaci za stjecanje vlasničkih i dužničkih financijskih instrumenata	0,00
IV. Ukupno novčani izdaci od investicijskih aktivnosti	**0,00**
B1) NETO POVEĆANJE NOVČANOG TOKA OD INVESTICIJSKIH AKTIVNOSTI	0,00
B2) NETO SMANJENJE NOVČANOG T0KA OD INVESTICIJSKIH AKTIVNOSTI	0,00
NOVČANI TOK OD FINANCIJSKIH AKTIVNOSTI	
1. Novčani primici od glavnice kredita, zadužnica, pozajmica i drugih posudbi	0,00
2. Ostali primici od financijskih aktivnosti	0,00
V. Ukupno novčani primici od financijskih aktivnosti	**0,00**
1. Novčani izdaci za otplatu glavnice kredita i obveznica	120.000,00
2. Novčani izdaci za isplatu dividendi	0,00
3. Novčani izdaci za financijski najam	0,00
4. Novčani izdaci za otkup vlastitih dionica	0,00
5. Ostali novčani izdaci od financijskih aktivnosti	0,00
VI. Ukupno novčani izdaci od financijskih aktivnosti	**120.000,00**
C1) NETO POVEĆANJE NOVČANOG TOKA OD FINANCIJSKIH AKTIVNOSTI	0,00
C2) NETO SMANJENJE NOVČANOG TOKA OD FINANCIJSKIH AKTIVNOSTI	-120.000,00
Ukupno povećanje novčanog toka	404.000,00
Ukupno smanjenje novčanog toka	0,00
Novac i novčani ekvivalenti na početku razdoblja	1.576.000,00
Povećanje novca i novčanih ekvivalenata	524.000,00
Smanjenje novca i novčanih ekvivalenata	-120.000,00
Novac i novčani ekvivalenti na kraju razdoblja	**1.980.000,00**

Izvor: vlastita izrada

Kao što je vidljivo u tablici 8. u Izvještaju o novčanom toku za prva tri mjeseca 2015. godine iskazano je povećanje novčanog toka iz poslovnih aktivnosti u apsolutnom iznosu od 524.000,00 kn u odnosu na razdoblje 01.01. do 31.12.2014.

godine kad je apsolutni iznos bio 1.313.000,00 kn, Ako to podijelimo na četiri kvartala, dobije se prosječno povećanje novčanog toka iz poslovnih aktivnosti od 328.250,00 kn. Uspoređujući kvartale, može se vidjeti da se novčani tok iz poslovnih aktivnosti povećao skoro 60% u odnosu na povećanje tokom 2014. godine.

Na ovaj način uprava društva može legitimnim metodama manipulirati podacima i prikazivati određene segmente poslovanja boljim no što jest. Kako potencijalni investitori najčešće mogu vidjeti samo financijske izvještaje, bez mogućnosti provjere stavaka u njima, ne preostaje im ništa nego u njih vjerovati. Educirani korisnici financijskih izvještaja (potencijalni investitori) trebali bi biti u stanju iščitati izvor povećanja novčanog toka, zato što pripajanje mora biti navedeno u bilješkama uz financijske izvještaje. Oni manje educirani potencijalni investitori u tom slučaju mogu zatražiti usluge forenzičnog računovođe, da malo detaljnije „pročešlja“ podatke, pažljivo iščita bilješke uz financijske izvještaje i ako primijeti određene nelogičnosti da mu skrene pažnju na to.

7.2. Primjer manipulacije novčanim tokovima u procesu nabave putem otuđenja

U slijedećem primjeru bit će pokazano kao se u praksi provodi manipulacija novčanim tokovima prilikom odvajanja jedne cjeline postojećeg društva. Od Prospere mundi d.d. koje se bavi uslugama računovodstva, poreznog i poslovnog savjetovanja, te proizvodnjom pekmeza i prodajom trske i trščanih proizvoda, odvaja se društvo Gral d.d. koje će se isključivo baviti uslugama računovodstva, poreznog i poslovnog savjetovanja, dok će se društvo Prospera mundi d.d. baviti isključivo proizvodnjom pekmeza i prodajom trske. Shodno tome napravljen je plan podjele imovine, obveza i kapitala. Završna bilanca Prospere mundi d.d. pokazuje da je vrijednost imovine 18.000.000,00 kn obveza 6.350.000,00 kn i kapitala 12.650.000,00 kn. Imovina je podijeljena tako da je najveći dio sredstava i materijali potrebni za proizvodnju i prodaju ostanu u Prosperi mundi d.d., dok je samo manji dio opreme, u iznosu 50.000,00 kn, potreban za uređenje ureda pripao Gral d.d. Sva nematerijalna imovina potrebna za obavljanje uslužne djelatnosti i 50.000,00 kn na žiro računu pripala je Gralu d.d. Vidljivo je i da su sva potraživanja od kupaca ostala u društvu Prospera mundi d.d. Osim imovine, izvršena je i podjela kratkoročnih i dugoročnih obveza, te pričuva, zadržanog dobitka i dobitka tekuće godine. Dosadašnjim dioničarima Prospere mundi d.d. koji su u svom vlasništvu imali 10.000 dionica nominalne vrijednosti 680,00 kn/kom, planom podjele predviđena je po jedna nova dionica nominalne vrijednosti 650,00 kn/kom društva Prospera mundi d.d. i po jedna dionica društva Gral d.d. koje emitira 10.000 dionica nominalne vrijednosti 30,00 kn/kom u zamjenu za jednu staru dionicu društva Prospera mundi d.d. prije odvajanja. Do odvajanja dolazi 31.12.2014. godine.

Tablica 9. Bilance društva Prospera mundi d.d. i Gral d.d. prije i poslije odvajanja

POZICIJA BILANCE	Prospera mundi d.d. prije odvajanja	GRAL d.d nakon odvajanja	Prospera mundi d.d. nakon odvajanja
	svota (kn)	svota (kn)	svota (kn)
Nematerijalna imovina	850.000,00	700.000,00	150.000,00
Zemljište	5.100.000,00	0,00	5.100.000,00
Oprema i strojevi	5.350.000,00	50.000,00	5.300.000,00
Zalihe materijala	800.000,00	0,00	800.000,00
Zalihe robe	1.400.000,00	0,00	1.400.000,00
Potraživanja od kupaca	1.100.000,00	0,00	1.100.000,00
Žiro-račun	3.400.000,00	50.000,00	3.350.000,00
Ukupna aktiva	**18.000.000,00**	**800.000,00**	**17.200.000,00**
Redovite dionice	6.800.000,00	300.000,00	6.500.000,00
Pričuve	2.300.000,00	50.000,00	2.250.000,00
Zadržana dobit	2.575.000,00	75.000,00	2.500.000,00
Dobitak tekuće godine	975.000,00	50.000,00	925.000,00
Dugoročne obveze	4.150.000,00	250.000,00	3.900.000,00
Kratkoročne obveze	1.200.000,00	75.000,00	1.125.000,00
Ukupna pasiva	**18.000.000,00**	**800.000,00**	**17.200.000,00**

Izvor: vlastita izrada

Iz tablice 9. je vidljivo na koji su način podijeljeni imovina, obveze i kapital, između Prospere mundi d.d. i novoosnovanog društva Gral d.d. i da na Gral d.d. nije prenesena niti jedna kuna potraživanja od kupaca. Na taj se način stvara podloga za manipulaciju novčanim tokovima.

Tablica 10. Bilanca društva Prospera mundi d.d. na dan 31.12.2014.

Pozicija bilance	svota (kn)
Dugotrajna imovina	**10.550.000,00**
Nematerijalna imovina	150.000,00
Materijalna imovina	10.400.000,00
Dugotrajna financijska imovina	0,00
Potraživanja	0,00
Odgođena porezna imovina	0,00
Kratkotrajna imovina	**6.650.000,00**
Zalihe	2.200.000,00
Potraživanja	1.100.000,00
Kratkotrajna financijska imovina	0,00
Novac u banci i blagajni	3.350.000,00
Plaćeni troškovi budućeg razdoblja i obračunati prihodi	**0,00**
Ukupno aktiva	**17.200.000,00**
Kapital i rezerve	**12.175.000,00**
Temeljni kaptal	6.500.000,00
Kapitalne rezerve	0,00
Rezerve iz dobiti	2.250.000,00
Revalorizacijske rezerve	0,00
Zadržana dobit	2.500.000,00
Dobitak ili gubitak poslovne godine	925.000,00
Manjinski interes	0,00
Rezerviranja	**0,00**
Dugoročne obveze	**3.900.000,00**
Kratkoročne obveze	**1.125.000,00**
Odgođeno plaćanje troškova i prihod budućeg razdoblja	**0,00**
Ukupno pasiva	**17.200.000,00**

Izvor: vlastita izrada

U tablici 10. iskazana je samo bilanca društva Prospera mundi d.d. nakon odvajanja na dan 31.12.2014. godine U slijedećoj tablici bit će prikazan RDG za 2014. godinu.

Tablica 11. Račun dobiti i gubitka za period 01.01. do 31.12.2014.

Pozicije RDG	Svota (kn)
Poslovni prihodi	**11.756.250,00**
Poslovni rashodi	**10.635.000,00**
Promjene vrijednosti zaliha priizvodnje u tijeku i gotovih proizvoda	0,00
Materijalni troškovi	4.500.000,00
Troškovi osoblja	3.780.000,00
Amortizacija	1.105.000,00
Ostali troškovi	900.000,00
Vrijednosno usklađenje	150.000,00
Rezerviranja	0,00
Ostali poslovni rashodi	200.000,00
Financijski prihodi	**980.000,00**
Financijski rashodi	**990.000,00**
Izvanredni - ostali prihodi	**60.000,00**
Izvanredni - ostali rashodi	**15.000,00**
Dobit prije oporezivanja	**1.156.250,00**
Porez na dobit	**231.250,00**
Dobitak ili gubitak razdoblja	**925.000,00**

Izvor: vlastita izrada

U tablici 11. iskazani su prihodi i rashodi društva Prospera mundi d.d. u 2014. godini, te neto dobitak. Na temelju podataka iz bilance i RDG-a sada će se prikazati novčani tok za 2014. godinu.

Tablica 12. Izvještaj o novčanom toku za period 01.01. do 31.12.2014.

NOVČANI TOK OD POSLOVNIH AKTIVNOSTI	**Svota (kn)**
1. Novčani primici od kupaca	11.700.000,00
I. Ukupno novčani primici od poslovnih aktivnosti	**11.700.000,00**
1. Novčani izdaci dobavljačima	4.743.000,00
2. Novčani izdaci za zaposlene	3.720.000,00
3. Novčani izdaci za kamate	900.000,00
4. Novčani izdaci za poreze	450.000,00
5. Ostali novčani izdaci	63.000,00
II. Ukupno novčani izdaci od poslovnih aktivnosti	**9.876.000,00**
A1) NETO POVEĆANJE NOVČANOG TOKA OD POSLOVNIH AKTIVNOSTI	1.824.000,00
A2) NETO SMANJENJE NOVČANOG TOKA OD POSLOVNIH AKTIVNOSTI	0,00
NOVČANI TOK OD INVESTICIJSKIH AKTIVNOSTI	
1. Ostali novčani primici od investicijskih aktivnosti	0,00
III. Ukupno novčani primici od investicijskih aktivnosti	**0,00**
1. Novčani izdaci za kupnju dugotrajne materijalne i nematerijalne imovine	0,00
2. Novčani izdaci za stjecanje vlasničkih i dužničkih financijskih instrumenata	0,00
IV. Ukupno novčani izdaci od investicijskih aktivnosti	**0,00**
B1) NETO POVEĆANJE NOVČANOG TOKA OD INVESTICIJSKIH AKTIVNOSTI	0,00
B2) NETO SMANJENJE NOVČANOG T0KA OD INVESTICIJSKIH AKTIVNOSTI	0,00
NOVČANI T0K OD FINANCIJSKIH AKTIVNOSTI	
1. Novčani primici od glavnice kredita, zadužnica, pozajmica i drugih posudbi	0,00
2. Ostali primici od financijskih aktivnosti	950.000,00
V. Ukupno novčani primici od financijskih aktivnosti	**950.000,00**
1. Novčani izdaci za otplatu glavnice kredita i obveznica	990.000,00
2. Novčani izdaci za isplatu dividendi	0,00
3. Novčani izdaci za financijski najam	0,00
4. Novčani izdaci za otkup vlastitih dionica	0,00
5. Ostali novčani izdaci od financijskih aktivnosti	0,00
VI. Ukupno novčani izdaci od financijskih aktivnosti	**990.000,00**
C1) NETO POVEĆANJE NOVČANOG TOKA OD FINANCIJSKIH AKTIVNOSTI	0,00
C2) NETO SMANJENJE NOVČANOG TOKA OD FINANCIJSKIH AKTIVNOSTI	-40.000,00
Ukupno povećanje novčanog toka	1.784.000,00
Ukupno smanjenje novčanog toka	0,00
Novac i novčani ekvivalenti na početku razdoblja	1.566.000,00
Povećanje novca i novčanih ekvivalenata	1.824.000,00
Smanjenje novca i novčanih ekvivalenata	-40.000,00

Izvor: vlastita izrada

U tablici 12. je prikazan Izvještaj o novčanom toku za period 2014. godine. Iako je došlo do odvajanja dijela društva i dijela imovine, sva potraživanja ostala su u društvu Prospera mundi d.d., te će se to reflektirati kroz povećani novčani tok iz

poslovnih aktivnosti u slijedećem izvještaju za period 01.01.-31.03.2015. Prosječan novčani tok po kvartalima za 2014. godinu iznosi 456.000,00 kn. U prvom kvartalu bi se taj iznos trebao povećati, zato što su sva potraživanja od kupaca zadržana na društvu Prospera mundi d.d.

Tablica 13. Bilanca društva Prospera mundi d.d. na dan 31.03.2015.

Pozicija bilance	svota (kn)
Dugotrajna imovina	**9.940.000,00**
Nematerijalna imovina	140.000,00
Materijalna imovina	9.800.000,00
Dugotrajna financijska imovina	0,00
Potraživanja	0,00
Odgođena porezna imovina	0,00
Kratkotrajna imovina	**6.935.000,00**
Zalihe	2.800.000,00
Potraživanja	950.000,00
Kratkotrajna financijska imovina	0,00
Novac u banci i blagajni	3.185.000,00
Plaćeni troškovi budućeg razdoblja i obračunati prihodi	**0,00**
Ukupno aktiva	**16.875.000,00**
Kapital i rezerve	**12.375.000,00**
Temeljni kaptal	6.500.000,00
Kapitalne rezerve	0,00
Rezerve iz dobiti	2.250.000,00
Revalorizacijske rezerve	0,00
Zadržana dobit	3.425.000,00
Dobitak ili gubitak poslovne godine	200.000,00
Manjinski interes	0,00
Rezerviranja	**0,00**
Dugoročne obveze	**3.500.000,00**
Kratkoročne obveze	**1.000.000,00**
Odgođeno plaćanje troškova i prihod budućeg razdoblja	**0,00**
Ukupno pasiva	**16.875.000,00**

Izvor: vlastita izrada

U tablici 13. prikazano je stanje na dan 31.03.2015. godine. Potraživanja su se malo smanjila zbog toga što je dio usluga naplaćen, a smanjilo se i fakturiranje za udio Gral d.d..

Tablica 14. Račun dobiti i gubitka za period 01.01.do 31.03.2015.

Pozicije RDG	Svota (kn)
Poslovni prihodi	**3.000.000,00**
Poslovni rashodi	**2.760.000,00**
Promjene vrijednosti zaliha priizvodnje u tijeku i gotovih proizvoda	0,00
Materijalni troškovi	1.235.000,00
Troškovi osoblja	920.000,00
Amortizacija	275.000,00
Ostali troškovi	235.000,00
Vrijednosno usklađenje	40.000,00
Rezerviranja	0,00
Ostali poslovni rashodi	55.000,00
Financijski prihodi	**245.000,00**
Financijski rashodi	**240.000,00**
Izvanredni - ostali prihodi	**10.000,00**
Izvanredni - ostali rashodi	**5.000,00**
Dobit prije oporezivanja	**250.000,00**
Porez na dobit	**50.000,00**
Dobitak ili gubitak razdoblja	**200.000,00**

Izvor: vlastita izrada

U tablici 14. prikazan je financijski rezultat za period 01.01. do 31.03.2015. godine.

Tablica 15. Izvještaj o novčanom toku za period 01.01. do 31.03.2015.

NOVČANI TOK OD POSLOVNIH AKTIVNOSTI	**Svota (kn)**
1. Novčani primici od kupaca	2.900.000,00
I. Ukupno novčani primici od poslovnih aktivnosti	**2.900.000,00**
1. Novčani izdaci dobavljačima	1.080.000,00
2. Novčani izdaci za zaposlene	950.000,00
3. Novčani izdaci za kamate	215.000,00
4. Novčani izdaci za poreze	100.000,00
5. Ostali novčani izdaci	20.000,00
II. Ukupno novčani izdaci od poslovnih aktivnosti	**2.365.000,00**
A1) NETO POVEĆANJE NOVČANOG TOKA OD POSLOVNIH AKTIVNOSTI	535.000,00
A2) NETO SMANJENJE NOVČANOG TOKA OD POSLOVNIH AKTIVNOSTI	0,00
NOVČANI TOK OD INVESTICIJSKIH AKTIVNOSTI	
1. Ostali novčani primici od investicijskih aktivnosti	0,00
III. Ukupno novčani primici od investicijskih aktivnosti	**0,00**
1. Novčani izdaci za kupnju dugotrajne materijalne i nematerijalne imovine	0,00
2. Novčani izdaci za stjecanje vlasničkih i dužničkih financijskih instrumenata	0,00
IV. Ukupno novčani izdaci od investicijskih aktivnosti	**0,00**
B1) NETO POVEĆANJE NOVČANOG TOKA OD INVESTICIJSKIH AKTIVNOSTI	0,00
B2) NETO SMANJENJE NOVČANOG T0KA OD INVESTICIJSKIH AKTIVNOSTI	0,00
NOVČANI T0K OD FINANCIJSKIH AKTIVNOSTI	
1. Novčani primici od glavnice kredita, zadužnica, pozajmica i drugih posudbi	0,00
2. Ostali primici od financijskih aktivnosti	0,00
V. Ukupno novčani primici od financijskih aktivnosti	**0,00**
1. Novčani izdaci za otplatu glavnice kredita i obveznica	700.000,00
2. Novčani izdaci za isplatu dividendi	0,00
3. Novčani izdaci za financijski najam	0,00
4. Novčani izdaci za otkup vlastitih dionica	0,00
5. Ostali novčani izdaci od financijskih aktivnosti	0,00
VI. Ukupno novčani izdaci od financijskih aktivnosti	**700.000,00**
C1) NETO POVEĆANJE NOVČANOG TOKA OD FINANCIJSKIH AKTIVNOSTI	0,00
C2) NETO SMANJENJE NOVČANOG TOKA OD FINANCIJSKIH AKTIVNOSTI	-700.000,00
Ukupno povećanje novčanog toka	0,00
Ukupno smanjenje novčanog toka	-165.000,00
Novac i novčani ekvivalenti na početku razdoblja	3.350.000,00
Povećanje novca i novčanih ekvivalenata	535.000,00
Smanjenje novca i novčanih ekvivalenata	-700.000,00
Novac i novčani ekvivalenti na kraju razdoblja	**3.185.000,00**

Izvor: vlastita izrada

U tablici 15. iskazan je novčani tok za period 01.01. do 31.03.2015. godine. Vidljivo je povećanje novčanog toka iz poslovnih aktivnosti sa prosječnih 456.000,00 kn po kvartalu 2014. godine na 535.000,00 kn u prvom tromjesečju 2016. godine. Tako

dobar rezultat poslovnog novčanog toka posljedica je ostavljanja svih potraživanja od kupaca na društvu Prospera mundi d.d. prilikom odvajanja društva Gral d.d. Financijski pokazatelji koji su zanimljivi investitorima na ovaj način dobivaju vrijednosti koje je teško zanemariti.

8. Zaključak

Pitanje kvalitete financijskih izvještaja staro je gotovo koliko i sami financijski izvještaji. Ona ne ovisi o načelima koje postavlja regulativa bilo zakonima ili standardima. Kvaliteta financijskih izvještaja danas je sve više rezultat ponašanja računovođa, a sve manje isključivo seta normiranih računovodstvenih načela. Jačanja tržišta kapitala i sve veći broj društava koje kotiraju na burzama dovelo je do situacije u kojoj je važno kakvi su financijski izvještaji, jer o tome direktno ovisi cijena dionice ili udjela, što u segmentu izrade financijskih izvještaja donosi pred računovođu teške odluke.

Danas je više nego jasno da regulativa nikada nije bila niti će biti sposobna postići optimalnu praksu financijskog izvještavanja koja istovremeno zadovoljava interese investitora i managementa. Povjerenje investitora u financijske izvještaje društava sve više se narušava zbog zamki i iskušenja u vrednovanju i objavljivanju izvještaja prema računovodstvenim politikama (načelima, metodama i postupcima) iz korištenih računovodstvenih standarda.

U svjetskoj računovodstvenoj literaturi danas se govori o četiri računovodstvena aksioma ili načela koja nije potrebno dokazivati jer su sama po sebi očigledna a to su: nepotpuni i nekvalitetni financijski izvještaji koji uzrokuju neizvjesnost, neizvjesnost koja uzrokuje rizike, rizici koji motiviraju investitore na zahtjeve za većim stopama povrata, i u konačnici zahtjevi za većim stopama povrata rezultiraju s većim troškovima kapitala, padom potražnje i cijena vrijednosnih papira.

Koliko god se navedena načela pojednostave ona i dalje logički dokazuju nužnost transformacije financijskog izvještavanja. Izostanak promjena u sadržaju, formi kao i učestalosti izvještaja ostaje i dalje ostaje plodno tlo za manipulacije na financijskim tržištima. Prvi kontakt potencijalnih investitora i društava ostvaruje se preko financijskih izvještaja pa nepovjerenje u financijske izvještaje izaziva neizvjesnost i nesigurnost investitora, što se prije ili kasnije, odražava na pad cijena dionica.

To je predigara za burzovne manipulacije koje se često javljaju kao posljedica nepotpunosti i upitne kvalitete financijskih izvještaja. Uvođenjem naknadnog vrednovanja, poznatijeg pod nazivom institut fer vrijednosti, manipulirana povećanja ili

smanjenja cijena vrijednosnih papira uzrokuju manipulacije financijskih izvještaja, posebno financijskog sektora. Svako manipulirano povećanje ili smanjenje cijena, prilikom naknadnog vrednovanja portfelja, iskazuje se u izvještaju o dobiti kao nerealizirani dobici (prihodi) ili gubici (rashodi) od držanja vrijednosnih papira. Tako manipulacije na financijskim tržištima uzrokuju manipulacije s financijskim izvještajima. I krug se zatvara.

Stoga u današnjem svijetu forenzični računovođe imaju značajnu ulogu u sprječavanju manipulacija zaradama i prilikom izrade financijskih izvještaja. Postupci forenzičnog računovodstva nisu propisani, pa se forenzični računovođe moraju voditi svojim instinktom, znanjem i stručnošću, da bi mogli pronaći postoji li neka vrsta prijevare, odnosno manipulacije podacima. Forenzičari, neovisno o tome što postupci nisu propisani, u svojem istraživanju koriste mnoge postupke koji se koriste i u reviziji, ali i postupke koji se u reviziji ne koriste. Kako je već istaknuto u radu, objektivnost revizijskih izvještaja u Republici Hrvatskoj prilično je upitna, zbog činjenice da reviziju plaća subjekt nad čijim se izvještajima radi revizija. U slučaju forenzičnih istraživanja, ne postoji sukob interesa, odnosno subjekt koji plaća forenzičara nema nikakvih drugih motiva osim da sazna stvarno financijsko stanje društva za koje je zainteresiran. Tako da su za uspjeh forenzičnog računovođe bitni elementi, osim znanja i iskustva, njegova objektivnost i neovisnost.

Hrvatska, koja je isto dio globalnog tržišta, susreće se sa sve većim brojem manipuliranih izvještaja, stoga je i potreba za zanimanjem forenzičnog računovođe sve značajnija. No činjenica je da su manipulacije brže od regulatornih tijela, da se požari stalno gase, ali se vatra nikad do kraja ne ugasi, i pitanje je hoće li ikad doći trenutak da će se opet moći vjerovati financijskim izvještajima.

9. Popis literature

Knjige

1. Belak, V., *Poslovna forenzika i poslovno računovodstvo – borba protiv prijevare,* Zagreb, Belak Exellance d.o.o.,2011.
2. Schilit, H.M., Perler, J. : *Financial shenanings – how to detect accounting gimmicks & fraud in financial reports,* , New York, McGraw Hill, 2010.
3. Rezaee, Z., Riley, R., *Prijevara u financijskim izvještajima – sprječavanje i* otkrivanje, Zagreb, Mate d.o.o., 2014.
4. Alexander, D. , Nobes, C. (2010): *Financijsko računovodstvo,* Zagreb, Mate d.o.o., 2010.
5. Žager, K., Mamić Sačer, I., Sever, S., Žager, L., *Analiza financijskih izvještaja,* Zagreb, Masmedia d.o.o., 2008.
6. Belak, V. et al, *Računovodstvo poduzetnika s primjerima knjiženja,* Zagreb, RRIF Plus d.o.o., 2009.
7. Grupa autora, *Računovodstvo trgovačkih društava uz primjenu Međunarodnih računovodstvenih standarda i poreznih propisa*, Zagreb, HZRFD, 2009
8. Skupina autora, *Primjena hrvatskih standarda financijskog izvještavanja*, Zagreb, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, 2008.

Članci i izvještaji

9. Belak, V. , Kreativno računovodstvo i njegov utjecaj na financijske izvještaje*, RRIF*, kolovoz 2008, str. 13- 23.
10. Bešvir, B., Forenzična revizija*, RRIF*, kolovoz 2010., str. 73 – 77.
11. Bešvir, B., Analitički postupci u forenzičnoj reviziji*, RRIF*, rujan 2010, str. 85 – 89.
12. Negovanović, M., Kreativno računovodstvo – prvi dio*, RRIF*, prosinac 2010, str. 38 – 46.
13. Negovanović, M., Kreativno računovodstvo – drugi dio*, RRIF*, siječanj 2011, str. 184 – 189.
14. Negovanović, M., Kreativno računovodstvo i krivotvorenje financijskih izvještaja – treći dio*, RRIF*, ožujak 2011, str. 82 -87.

15. Koletnik, F., Koletnik Korošec, M., Razumijevanje forenzičnog računovodstva – prvi dio*, RRIF*, svibanj 2011, str. 21 – 26.
16. Koletnik, F., Koletnik Korošec, M., Razumijevanje forenzičnog računovodstva – drugi dio, *RRIF*, lipanj 2011, str. 57 – 62.
17. Negovanović, M., Otkrivanje zlouporaba u financijskim izvještajima*, RRIF*, lipanj 2011, str 48 – 57.
18. Gulin D., Manipulacije na financijskim tržištima i njihov utjecaj na financijske izvještaje*, EFZG*, Zagreb, 2008.
19. Pervan, I., Računovodstvo poslovnih spajanja – prema revidiranom MSFI-u 3, *Financije i porezi*, rujan 2010, str 19 – 27.
20. Cirkveni, T., Računovodstvo pripajanja i spajanja društava s ograničenom odgovornošću, *RRIF*, listopad 2008, str. 27 – 39.

Web stranice

21. Zakon o trgovačkim društvima: http://www.zakon.hr/z/546/Zakon-o-trgova%C4%8Dkim-dru%C5%A1tvima
22. Međunarodni računovodstveni standardi http://www.srr-fbih.org/msfi_mrs.asp
23. Zakon o računovodstvu http://www.zakon.hr/z/118/Zakon-o-ra%C4%8Dunovodstvu
24. Udruga Hrvatski računovođa http://www.hrvatski-racunovodja.hr/index.php/ovlasteni-rac-forenzicari
25. Tušek, B. (2010): Financijski izvještaji – temelj racionalne poslovne odluke http://www.posao.hr/clanci/karijera/na-radnom-mjestu/financijski-izvjestaji-temelj-racionalne-poslovne-odluke/382/
26. Radman, B.: Benfordov zakon, *Hrvatski matematički elektronski časopis br. 5,* http://e.math.hr/benford/index.html
27. Šestanović, A., Vukas, J., Stojanović, M.: Važnost novčanog toka kao pokazatelja kvalitete poduzetničkog uspjeha, file:///C:/Users/tatjane.gral.PM/Downloads/EL_Vol5_No1_123_136%20(3).pdf
28. Hrvatski standardi financijskog izvještavanja

http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2015_08_86_1709.html
29. GFI-POD; ver. 2.0.4 http://www.fina.hr/Default.aspx?sec=915
30. Međunarodni standardi financijskog izvještavanja, 2016, Računovodstvo i financije, http://www.rif.hr/Uploads/MSFI%20NULTI.pdf, (pristupljeno 07.08.2016.)
31. Pravilnik o strukturi i sadržaju godišnjih financijskih izvještaja, 2015, http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2015_09_96_1849.html, (pristupljeno 10.05.2016.)

Popis slika i tablica

Tablica 1.	Prepoznavanje i vrednovanje imovine i obveza Gral d.d.	65
Tablica 2	Bilanca društva Prospera mundi d.d. i Gral d.d. prije pripajanja te društva Prospera mundi d.d. nakon pripajanja	66
Tablica 3.	Bilanca društva Prospera mundi d.d. na dan 31.12.2015.	67
Tablica 4.	Račun dobiti i gubitka za period 01.01.do 31.12.2015.	68
Tablica 5.	Izvještaj o novčanom toku za period 01.01. do 31.12.2015.	69
Tablica 6.	Bilanca društva Prospera mundi d.d. na dan 31.03.2016.	70
Tablica 7.	Račun dobiti i gubitka za period 01.01.do 31.03.2016.	71
Tablica 8.	Izvještaj o novčanom toku za period 01.01. do 31.03.2016.	72
Tablica 9.	Bilance društava Prospera mundi d.d. i Gral d.d. prije i poslije odvajanja	74
Tablica 10	Bilanca društva Prospera mundi d.d. na dan 31.12.2015.	75
Tablica 11.	Račun dobiti i gubitka za period 01.01.do 31.12.2015.	76
Tablica 12.	Izvještaj o novčanom toku za period 01.01. do 31.12.2015.	77
Tablica 13.	Bilanca društva Prospera mundi d.d. na dan 31.03.2016.	78
Tablica 14.	Račun dobiti i gubitka za period 01.01.do 31.03.2016.	79
Tablica 15.	Izvještaj o novčanom toku za period 01.01. do 31.03.2016.	80

Sažetak

Iako nam povijest prijevare govori da je prijevara i pokušaja prijevara bilo oduvijek, situacija se uvijek pogoršava u razdobljima kriza i recesija jer u tim trenucima ljudi prelaze granice koje inače ne bi prešli. Danas su prijevare i pronevjere česte, olakšava ih fleksibilnost u primjeni računovodstvenih postupaka, i nažalost ih samo dio izlazi na vidjelo. Kako se globalno financijsko tržište sve više razvija i raste, tako se razvijaju i modaliteti prijevara, odnosno manipulacija financijskim izvještajima, koji imaju direktan utjecaj na vrijednost dionica društava koja kotiraju na burzama. Manipulacijama na svim financijskim izvještajima, uključujući i izvještaj o novčanom toku koji se kreira ne osnovu realiziranih novčanih tokova, sve su češće i posljedice njih uzrokuju sve veće štete i gubitke. Utvrđeno je da do manipulacijama novčanim tokovima dolazi zbog potrebe da se potencijalnim kreditorima ili investitorima dokaže da je novčani tok zadovoljavajući i da bi se potencijalno nove obaveze u vidu rate kredita ili zajma mogle redovito vraćati bez da dolazi do problema u redovnom poslovanju. Stoga se pri manipulaciji novčanim tokovima najčešće koriste četiri metode: prebacivanje novčanih tokova iz financijske u poslovnu aktivnost, prebacivanje novčanih izdataka iz poslovne u investicijsku aktivnost, napuhivanje poslovnih novčanih tokova korištenjem akvizicije i otuđenja te jačanje poslovnog toka pomoću neodrživih aktivnosti. Vidljivo je da je pri svim tim manipulacijama cilj povećati novčani tok iz poslovne aktivnosti, pa tako i pri manipulacijama novčanim tokovima u procesu nabave. Kako manipuliranje podacima ne bi uzelo maha i otelo se kontroli, paralelno s manipulacijama razvija se i forenzično računovodstvo koje je usmjereno na otkrivanje manipulacija i prijevara u modernoj ekonomiji.

Summary

Although the history of fraud tells us that frauds and fraud attempts exist since ever, the situation gets worse during the recession and crisis periods because during such periods people tend to cross borders that are not usually crossed. Today frauds and embezzlements are frequent, eased by flexibility of accounting processes, and regretfully only portion of them become visible. As global financial market grows, so do fraud modalities as well, i.e. financial reports manipulation, that has direct impact on stock value of entities that are enlisted in stock exchanges. Financial reports manipulations, including cash-flow report that is based on realized financial flows are more and more frequent and consequences cause increasing damages and loses. It has been established that cash flow manipulations occur due to the need of proving cash flow to potential investors and creditors as adequate for timely payment of financial obligations arising from loans without affecting normal business flow. Therefore, for cash flow manipulations four most used methods are: transfer of cash flow from financial to business activity, transfer of financial cost from business to investment activities, oversizing of business cash flow by using acquisitions and disaffections and cash flow strengthening with unsustainable activities. It is obvious that the purpose of all these manipulations is to increase cash flow from business activity, and also with cash flow manipulations in procurement process. In order to prevent large scales of data manipulations and let it out of control, in parallel to manipulation, forensic accounting is being developed that is aimed to detection of manipulations and frauds in modern economy.